

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Första kammaren. Nr 33.

Onsdagen den 8 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 1 i denna månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den af herrar *Lamm* och *Nilsson, Johan*, under gårdagen väckta motion, nr 110, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för år 1913 till fortsättande af utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet herr *Thyréns* nästlidne dag väckta motion, nr 111, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets sistlidne dag bordlagda memorial nr 86, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om kostnaderna för Svensk författningssamling.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden nr 62—67.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande jordbruksutskottets sistlidne dag bordlagda memorial nr 68, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Sveriges utsädesförening m. m.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Första kammarens protokoll 1912. Nr 33.

Punkten 2.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Om proportionellt valsätt vid val af kommunalfullmäktige.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 3 och 4 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 21, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande af proportionellt valsätt vid val af kommunalfullmäktige.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 56, hade herr *Sterne*, med instämmande i motionens syfte af herrar *Edv. Uddenberg*, *A. J. Bärj* och *G. W. Källman*, hemställt, »att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggandet af förslag till sådana ändringar i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet af den 21 mars 1862, att de landskommuner, inklusive köpingar och municipalsamhällen, som i enlighet med åberopade förordnings 27 § infört kommunalfullmäktige, skola välja kommunalfullmäktige med proportionella val i likhet med den för rikets städer gällande valmetoden.»

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte, i anledning af den förevarande motionen, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning och framlägga förslag till sådana ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet, att valen till kommunalfullmäktige anordnades efter proportionell valmetod.

Reservation hade afgifvits af herrar *Clason* och *von Geijer* mot vissa delar af motiveringen.

Herr *Clason*: Då jag reserverat mig i fråga om motiveringen till detta utlåtande, har det skett därför, att, äfven om jag af principiella grunder icke har velat motsätta mig ifrågavarande skrivelse, jag icke kunnat dela majoritetens åsikt därutinnan, att införande af proportionella val till kommunalfullmäktige med nödvändighet skulle draga med sig upphäfvande af bestämmelsen om själfskrifvenhet för vissa medlemmar af kommunalfullmäktige. Detta sista synes mig böra bero på, huruvida det ur andra synpunkter är önskligt eller icke. Jag kan icke se, att egentligen några praktiska olägenheter skulle vara förknippade med, att kommunalstämmans ordförande och vice ordförande eller kommunalnämndens medlemmar fortfarande skulle blifva själfskrifna medlemmar af kommunalfullmäktige. Tvärtom tror jag, att det kan hafva åtskilliga fördelar med sig, och då bör man, synes det mig, icke utan nödtvång uppoffra dessa fördelar.

Jag har velat angifva dessa grunder för min reservation, för att det icke måtte se ut, som om alla utskottets ledamöter stode bakom den motivering, som af utskottet anförts, men har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Om proportionellt valsätt vid val af kommunalfullmäktige.
(Forts.)

Herr Gelotte: Jag har begärt ordet för att yrka bifall till utskottets hemställan, och skälet, hvarför jag så gör, är, att enligt mitt förmenande kommunalstämminstitutionen, synnerligast såsom den är sammansatt inom våra större landskommuner, köpingar och municipalsamhällen, har visat sig vara en mycket känslig apparat för tillfälliga opinioner och strömningar, hvarigenom ärendena understundom icke blifvit så ingående opartiskt eller sakligt behandlade, som önskligt vore, och naturligtvis blifva därigenom ock mången gång besluten icke så lyckosamma för samhällena. Därför vore det mycket bra, om kommunalfullmäktigeinstitutionen kunde något allmännare, än hittills varit fallet, blifva införd. Med tillämpning af proportionellt valsätt skulle helt säkert en stor del af nu rådande obenägenhet däremot undanröjas. Dessa kommunalfullmäktige fatta dock sina beslut under känslan af ett visst ansvar, hvilket icke precis kan sägas är förhållandet i fråga om beslutens fattande på kommunalstämmorna. Hvarför nu i många fall kommunalfullmäktigeinstitutionen icke är införd, beror på, att fullmäktiges tillsättande sker, såsom vi veta, med majoritetsval, och på sådant sätt kan en minoritet, om än aldrig så stor, icke alls vinna någon representation i en sådan inrättning, utan kommer helt och hållet utanför. Därför vore synnerligen önskligt och välbetänkt, att det proportionella valsättet infördes äfven här, hvarigenom alla meningar mer eller mindre blefve representerade.

Jag får därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Som jag i snart tio år varit själskrifven medlem af kommunalfullmäktige i egenskap af kommunalnämnsledamot i den kommun jag tillhör och således kan sägas hafva en viss erfarenhet i den sak, herr Clason berört, ber jag att få som min mening uttala, att jag tror det skulle vara nyttigt, om, såsom konstitutionsutskottet här ifrågasatt, kommunalnämnden utsåges af kommunalfullmäktige. Kommunalnämnden står praktiskt taget till kommunalfullmäktige i samma ställning som beredningsutskottet till stadsfullmäktige, och vid ett sådant förhållande är det lämpligt, att kommunalfullmäktige själfva utse denna nämnd.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan och motivering.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Om höjd
ersättning för
visst arbete
vid taxering.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda betänkande nr 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 54 § 1 mom. i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande hemställt, att Riksdagen, med bifall till hvad Kungl. Maj:t i proposition, nr 74, af den 1 mars 1912 föreslagit, måtte antaga följande

Förslag till Förordning

om ändrad lydelse af 54 § 1 mom. i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

54 §.

1 mom. Till beredande af ersättning åt ordförandena och de af Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordnade ledamöterna i taxeringsnämnderna, arfvoden för protokolls- och längdföringen hos präfningsnämnderna, arfvode åt kronans ombud hos Stockholms stads präfningsnämnd äfvensom godtgörelse för det i samband med taxeringsförrättningarna i öfrigt lämnade biträde af städernas tjänstemän må enligt Kungl. Maj:ts förordnande för hvarje år utgå högst ett belopp, motsvarande två procent af rikets hela inkomst- och förmögenhetsskattesumma för året, sådan denna enligt taxeringsnämndernas beslut beräknats.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1913.

Reservationer hade afgifvits

1) af herr *Ollas A. Ericsson*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte antaga följande

Förslag till Förordning

om ändrad lydelse af 54 § 1 mom. i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

54 §.

1 mom. Till beredande af ersättning åt ordförandena och de af Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordnade ledamöterna i taxeringsnämnderna, arfvoden för protokolls- och längdföringen hos präfningsnämnderna, arfvode åt kronans ombud hos Stockholms stads präfningsnämnd äfvensom godtgörelse för det i samband med taxeringsförrättningarna i öfrigt lämnade biträde af städernas tjänstemän må enligt Kungl. Maj:ts förordnande för hvarje år utgå högst ett

belopp, motsvarande en och en half procent af rikets hela inkomst- och förmögenhetsskattesumma för året, sådan denna enligt taxeringsnämndernas beslut beräknats.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1913.

*Om höjd
ersättning för
visst arbete
vid taxering.
(Forts.)*

samt

2) af herr *Antonsson*, hvilken likväl ej framlagt sin åsikt.

Herr *Ericsson*, Ollas: Då jag icke kan dela utskottets uppfattning i förevarande ärende, ber jag att med några ord få utfylla den reservation, som jag fogat vid betänkandet.

Vid antagandet af de nya skattelagarna år 1910 föreslog Kungl. Maj:t och Riksdagen godkände förslaget, att högst $1\frac{1}{4}$ % af rikets hela inkomst- och förmögenhetsskattesumma för året skulle få användas till »beredande af ersättning åt ordförandena och de af Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordnade ledamöterna i taxeringsnämnderna, till arfvoden för protokolls- och längdföringen hos pröfningsnämnderna, till arvode åt kronans ombud hos Stockholms stads pröfningsnämnd äfvensom till godtgörelse för det i samband med taxeringsförrättingarna i öfrigt lämnade biträde af städernas tjänstemän».

Vid behandlingen af detta ärende förutsåg man redan då, att vid tillämpningen af de nya skattelagarna särskildt ordförandena inom taxeringsnämnderna skulle, åtminstone till en början, innan befolkningen blifvit förtrogen med de nya lagarna, erhålla ett betydligt ökad arbete. Men man var också lika viss om, att i den mån de skattskyldige satt sig in i de nya förhållandena, komme berörda arbete att i högst väsentlig mån minskas.

Äfven således, om det i och för sig höga belopp, som berörda procent af skattesumman komme att gifva, möjligen icke kunde anses fullt täcka en skäligen ersättning för det besvär och arbete, taxeringsnämndernas ordförande finge underkasta sig under det första tillämpningsåret, ansågs det dock som alldeles obestridligt, att detta förhållande icke finge vara dominerande vid bestämmandet af en kontinuerlig procent, om hvilken man var så godt som viss, att den komme att blifva fullt tillräcklig, så snart man hunnit komma in i de nya förhållandena.

Hvad man antog vid bestämmandet af berörda procent som en möjlighet har nu inträffat. För bestridande af den ersättning, som afses i 54 § 1 mom. taxeringsförordningen, och om hvilken jag nyss närmare relaterat, begärde vederbörande för år 1911, det första tillämpningsåret, ett sammanlagdt anslag af 528,800 kronor. Den därför anslagna procenten gaf i rundt tal endast 421,000 kronor. I stället för att invänta erfarenheterna från ett följande år för att se, huruvida icke redan då en minskning i arbetet i fråga ägt rum, hvilket kunde ha till följd en utjämning i berörda divergens, framlägger Kungl. Maj:t föreliggande proposition.

*Om höjd
ersättning för
visst arbete
vid taxering.*
(Forts.)

Hvad som emellertid är det märkligaste i denna proposition är den föreslagna, afsevärda förhöjningen af berörda procent. Oaktadt departementschefen, enligt hans uttalande till statsrådsprotokollet, tyckes hysa samma uppfattning, som i riksdagskretsar gjorde sig gällande, eller att »det är antagligt, att, med växande insikt om skattelagarnas innehåll och förbättrade bokföringsmetoder, de nuvarande olägenheterna vid taxeringsarbetet så småningom skola blifva mindre kännbara och det arbete, som påhvarlar särskildt ordförandena i taxeringsnämnderna, därigenom i afsevärd mån minskas» och man således hade anledning anse, att ersättningskraftvets storlek under första tillämpningsåret vore ett maximum, hvilket man med fog kunde vänta sjunka till början årligen, i den mån som arbetet i följd af nyss angifna förutsättningar minskades — oaktadt detta stannar icke departementschefen ens vid att förorda en höjning af procenten, som kunde inbringa ett belopp, motsvarande den begärda ersättningssumman under första tillämpningsåret, utan går vida därutöfver. I sitt resonemang till statsrådsprotokollet ökar han först denna summa, 528,800 kronor, med 10 % och erhåller på det sättet ett belopp, som motsvarar i det närmaste hvad $1\frac{3}{4}$ % af skattesumman skulle inbringa, men departementschefen nöjer sig icke ens med denna ökning, utan tar till med 2 %, ett absolut omotiveradt högt belopp.

Öfvergår jag sedan till att nämna något om, huru de medel, som under år 1911 stått till förfogande för omförmälda ersättningar, användts, så befinnes, enligt de handlingar, som i detta afseende stått till utskottets förfogande, att dessa ersättningar tilldelats vederbörande ganska ojämnt. I vissa fall kan denna ojämnhet förklaras, men långt ifrån i alla. Här vore mycket att anföra, men för att icke trötta kammaren vill jag endast nämna några fall såsom exempel på huru ersättningen utgått. Jag har här i min hand tabeller, som utvisa, att ersättningen utgått mycket olika i olika län, men jag vill som sagdt endast anföra, hur den utgått i ett par tre. Tar jag då t. ex. Kalmar län, har ersättningen till ordföranden utgått på det sätt, att de haft ersättning med 10 öre pr deklaration, 50 öre för hvarje påbörjad upplägg af fastighetslängden, 10 öre för hvarje i inkomstlängden taxerad person, visst varierande belopp för det med taxeringen i öfrigt förenade arbetet och dessutom ersättningar för resor och dagtraktamenten. I Värmlands län har ersättningen till ordföranden utgått med: arfvode å 30 kr., 3 kr. för hvarje sida i protokollet, 50 öre för hvarje dubbelsida i fastighetslängden, 3 kr. på landet och 2 kr. i stad för hvarje dubbelsida i inkomstlängd, 10 öre för hvarje granskad deklaration samt ersättning för resor och inkvartering m. m. enligt uppgift. I Västernorrlands län har ordförandens ersättning utgått med: dagtraktamente 10—20 kr. jämte ersättning för resor och andra kostnader. Högre ersättning för sammanträdesdag än för hemarbetsdag. Hänsyn till skicklighet. Till den af Konungens befallningshafvande utsedde ledamoten har utgått i somliga län en

ersättning, varierande i olika län och olika taxeringsdistrikt, som motsvarar omkring 25 %, och i andra 33 % och i åter andra ända till 50 % af hvad ordförandena erhållit. Här af framgår, synes det mig, som om det varit af nöden att först bringa ordning, reda och system i ersättningens utgående, innan man af Riksdagen begär en så afsevärd ökning i anslaget. Såsom ärendet nu föreligger, har jag omöjligen kunnat blifva öfvertygad om, att anslaget med nu utgående procent år 1913 blir otillräckligt. En minskning i taxeringsarbetet, som bevisligen i år redan inträdt, i förening med en lämpligare fördelning af ersättningen kan måhända gifva vid handen, att en höjning vore helt och hållet obehöflig.

*Om höjd
ersättning för
visst arbete
vid taxering.
(Forts.)*

Jag nämnde, att en minskning i taxeringsarbetet redan inträdt. Detta uttalande stöder jag på uppgifter, jag erhållit, som ge vid handen, att taxeringsnämnderna undanstökat sitt arbete på hälften så kort tid i år mot i fjol.

Vid pröfningen af föreliggande fråga bör man äfven taga i betraktande den sannolika möjligheten, att skattesumman kommer att årligen ökas, hvilket naturligtvis i samma mån ökar det belopp, berörda procent ger. Det är således ganska sannolikt, att den till disposition stående ersättningssumman kommer att oupphörligen ökas, utan att motsvarande ökning i själva taxeringsarbetet äger rum.

Jag har således för min del icke funnit några giltiga motiv för att bifalla föreliggande framställning.

Emellertid, för att möjliggöra för vederbörande att lämna någon större ersättning för omordade arbete på trakter, där det verkligen kan anses vara erforderligt att höja denna ersättning och hvartill medel möjligen kan saknas äfven efter sedan en lämpligare fördelning vidtagits, har jag inom utskottet föreslagit en förhöjning af denna utgående ersättningsprocenten med $\frac{1}{4}$ procent eller således att denna procent hädanefter skulle utgå med $1\frac{1}{2}$ procent. Därigenom skulle öfver $\frac{1}{2}$ million kronor årligen kunna disponeras för ändamålet, en summa, som föga understiger hvad vederbörande ansett sig behöfva begära för att godtgöra arbetets utförande under det första tillämpningsåret.

På grund af det nu anförda får jag hemställa, att ifrågavarande paragraf och moment måtte erhålla följande lydelse:

54 §.

1 mom. Till beredande af ersättning åt ordförandena och de af Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordnade ledamöterna i taxeringsnämnderna, arvoden för protokolls- och längdföringen hos pröfningsnämnderna, arvode åt kronans ombud hos Stockholms stads pröfningsnämnd äfvensom godtgörelse för det i samband med taxeringsförrättningarna i öfrigt lämnade biträde af städernas tjänstemän må enligt Kungl. Maj:ts förordnande för hvarje år utgå högst ett belopp, motsvarande en och en half procent af rikets hela inkomst- och förmögenhetsskattesumma för året, sådan denna enligt taxeringsnämndernas beslut beräknats.

*Om höjd
ersättning för
visst arbete
vid taxering.
(Forts.)*

Herr Karlsson: Såsom den föregående talaren i början af sitt anförande omnämnde, vidtogs ju en ökning uti ifrågavarande anslag redan år 1910. Emellertid har erfarenheten visat, att denna ökning var alldeles otillräcklig, såsom framgår af att när Konungens befallningshafvande i de olika länen, efter vunnen erfarenhet genom de en gång vidtagna taxeringsarbetena, aflämnade förslag till Kungl. Maj:t angående det belopp, som vore behöfligt, upptogs däri en summa, uppgående till, i stället för såsom förut 421,000 kronor, 528,800 kronor, och dock afsåg detta af Konungens befallningshafvande föreslagna belopp att användas ensamt till bestridande af ersättningar till ordförandena i taxeringsnämnderna och till de af Kungl. Maj:t förordnade särskilda sakkunnige. Nu vet man ju tillika, att af ifrågavarande anslag utgå medel till bekostande af andra ändamål än de båda af mig nu nämnda. Af detta anslag skola ju utgå arvoden för protokolls- och längdföring hos pröfningsnämnderna och vidare ersättning till kronans ombud, Stockholms stads pröfningsnämnd och godtgörelse för i sammanhang med taxeringsförrättningen i öfrigt lämnadt biträde af städernas tjänstemän. När nu landshöfdingämbetena i de olika länen anse beloppet 528,800 kronor behöfligt ensamt med hänsyn till ordförandena och de af Konungens befallningshafvande förordnade särskilda sakkunnige, så kan man väl förstå, att den procent, som Kungl. Maj:t nu föreslagit, kan vara erforderlig. Då man såsom föregående talare uppställer en jämförelse mellan förut utgående belopp och det nu äskade, bör man äfven fästa afseende vid hvad Konungens befallningshafvande i de olika länen yttrat angående tillräckligheten af förut lämnade anslag. Konungens befallningshafvande i Uppsala län t. ex. uppgifver, att ersättningarna till de af Konungens befallningshafvande särskildt förordnade personerna varit så låga, att de knappt räckt till de med uppdraget förenade kostnader för resor och vivre. I Skaraborgs län hafva icke mindre än 54 af länets 58 taxeringsnämndsordförande, man kan ju således säga så godt som allesammans, inkommit med framställning om förhöjning i ersättningen och framhållit, att, om skäligen sådan förhöjning icke beviljas, det torde blifva omöjligt att förmå kompetenta personer att åtaga sig ordförandeskapet i taxeringsnämnderna. Den, som är närmare inne i den nya skatteförordningen, vet också, hvilka kraf uppdraget ställer såväl på ordföranden i nämnderna som på de af Konungens befallningshafvande särskildt förordnade ledamöterna. Då man tillika besinnar vikten af att lämpliga personer erhållas för dessa befattningar och vidare betänker, att, om sådana icke erhållas, både staten och kommunerna kunna gå miste om belopp vida större än det, som här är i fråga att beviljas, så vågar jag säga, att det vore dålig sparsamhet att i detta fall pruta. Det har af föregående talare anmärkts, att en minskning i arbetet redan skulle hafva inträdt. Jag ber då särskildt få framhålla, att till nästa år, då ny fastighetstaxering skall äga rum, en ganska

betydande ökning af arbetet förestår. Jag tror, herr talman, att kammaren gör klokt, om den här icke ser på några kronor, utan beviljar det åskade anslaget, och får således yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om höjd
ersättning för
visst arbete
vid taxering.
(Forts.)*

Herr Antonsson: Herr talman, mina herrar! Jag hade i utskottet ungefär samma uppfattning som herr Ollas A. Ericsson eller att man i afseende på en höjning af procenten icke borde helt tillmötesgå Kungl. Maj:t. Jag har nämligen den uppfattningen, att hvad som åligger dessa taxeringsnämnders ordförande och de af Konungens befallningshafvande utsedda ledamöterna icke bör helt förlora karaktären af förtroendeuppdrag, att således det belopp, som till dem utbetalas såsom arvode, icke bör blifva så stort, att det i och för sig själf blir lockande, utan bör man söka erhålla personer, som hafva intresse för allmänna angelägenheter. Herr statsrådet har också i den kungl. propositionen framhållit denna synpunkt. Nu har emellertid uträknats, att det ersättningsbelopp, som komme till användning under år 1913, skulle täckas af endast $1\frac{3}{4}$ % af den beräknade skattesumman, och blefve sålunda denna procent tillräcklig för bestridande af utgående ersättningar. Genom att allenast anvisa det belopp, som oundgängligen är nödigt, finge vederbörande i orterna klart för sig, att Riksdagen icke ville gå längre, än som visat sig vara nödvändigt, och att ifrågavarande uppdrag fortfarande som hittills må i hufvudsak betraktas såsom förtroendeuppdrag.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition med den ändring, att i stället för 2 % insättes $1\frac{3}{4}$ %.

Herr Jonsson, Olof: Det är ju naturligt, att det anslag, som Riksdagen ställer till Kungl. Maj:ts förfogande för taxeringsändamål, bör räcka till för samma ändamål, så att Konungens befallningshafvande kan få dugliga personer att verkställa dessa förrättningar. Och därför är en förhöjning af den nuvarande $1\frac{1}{4}$ % till en större summa på sin plats. Men däremot förstår jag icke, huru statsrådet och chefen för finansdepartementet efter sina egna beräkningar kunnat komma upp till 2 % för att fylla det af honom ansedda nödiga behovet. Nu veta vi alla, att det här anslaget, som utgår af inkomst- och förmögenhetsskattesumman, skall användas enbart för ersättning till ordförandena i taxeringsnämnderna jämte de af Konungens befallningshafvande förordnade biträdande personerna m. fl. för själfva taxeringsförrättningarna. Men där utgår också från anslagen å sjunde hufvudtiteln ersättning efter åtskilliga andra moment i samma paragraf, som alldeles icke skall tagas af dessa 2 %, utan af förslagsanslaget i öfrigt. Nå, om man nu kunde gå ut ifrån att under nästa år och närmast följande år inkomst- och förmögenhetsskattesumman blefve 34 miljoner och

*Om höjd
ersättning för
visst arbete
vid taxering.
(Forts.)*

man toge 2 % på denna summa, så blefve det 680,000 kronor. Men därutöfver behöfves det för öfriga utgifter, som icke skola tagas af dessa 680,000 kronor, ungefär 142,000 kronor. Läger man dessa 142,000 kronor till förutnämnda 680,000 kronor, är man uppe i 822,000 kronor. Då nu finansministern begär, att förslagsanslaget skall förhöjas till 720,000 kronor, framgår således af detta uppenbarligen, att procenten tagits högre än hvad för det ändamålet fordras, och att följaktligen statsrådet antingen ansett sig kunna bespara så mycket af de 680,000 kronorna, att därmed anslaget i sin helhet, 720,000 kronor, komme att räcka för samtliga utgifter, eller beräknat, att förslagsanslaget må öfverskridas med hvad som behöfves för täckande af de utgifter, som på grund af de öfriga momenten i § 54 skola utgå.

Ja, nu har jag den uppfattningen, att om Andra kammaren skulle taga utskottets förslag oförändradt och Första kammaren stannade vid att taga Ollas Ericssons reservation, som föreslår procenten till 1 1/2, så har man en alldeles gifven sammanjämkning till 1 3/4 % mellan kamrarnas beslut, och då kommer man just till det resultat, som finansministern velat komma till, fastän han beräknat procenten högre.

Af dessa grunder förenar jag mig med dem, som yrkat, att procenten måtte bestämmas till 1 1/2.

Herr statsrådet friherre Adelswärd: Naturligtvis är det alldeles omöjligt att med säkerhet beräkna, hvad dessa kostnader för taxeringen kunna komma att gå till. Det är dock på grund af kända fakta så godt som alldeles visst, att den nuvarande 1 1/4 eller den af motionären föreslagna 1 1/2 procent icke räcker till. Att det är möjligt, att de begärda 2 % komma att uppgå till så stort belopp, att det blir öfverskott, vill jag icke bestrida. Det är ju möjligt. Emellertid böra vi ju, tyckes mig, hålla fast vid det, att man icke längre kan betrakta dessa uppdrag att arbeta i taxeringsmyndigheterna såsom rena förtroendeuppdrag, som skulle kunna fullgöras utan ersättning eller mot mycket liten ersättning. Särskildt är det förhållandet beträffande Konungens befallningshafvandes ledamot i taxeringsnämnden. Denne är tjänsteman och måste hafva full ersättning. Den erfarenhet, vi nu hafva, visar redan, att det är ganska svårt att få lämpliga och för ändamålet fullt kunniga personer att verkställa detta arbete för den ringa ersättning, som hittills kunnat bjudas dem. Och det är gifvet, att det är af största vikt, att dessa arbeten utföras väl och af för ändamålet fullt kvalificerade personer. Af den anledningen synes det mig vara af betydelse, att så stort belopp ställes till Kungl. Maj:ts disposition, att ersättningen kan blifva fullt tillfredsställande. Äfven om det med 2 %, såsom antagligt är, skulle uppstå en behållning, kan jag icke finna, att det ligger någon fara i att bevilja detta, då det är klart, att Kungl. Maj:t icke kommer att utbetala

mera, än hvad som visar sig alldeles nödvändigt. Jag hemställer på den grund, att kammaren ville bifalla utskottets hemställan.

*Om höjd
ersättning för
visst arbete
vid taxering.
(Forts.)*

Herr Cavalli: Jag befinner mig i dag på annan sida, än där jag i allmänhet brukar vara, ty jag plägar rösta för lägre anslag, då jag i dag kommer att rösta för ett högre anslag. Om jag gör det och bryter med den princip jag i allmänhet följer, har jag därför enligt min uppfattning gifvetvis goda skäl.

Innan jag går att lämna en kortare redogörelse för dem, ber jag att få upptaga några af de yttranden, som här i denna fråga blifvit fällda.

Det har framhållits af en ärad reservant i utskottet, den förste talaren här, att med växande insikt om beskattningsförordningarna skulle det blifva minskade behof af utgifter i detta afseende. Ja, man kan ju hängifva sig åt förhoppningar här i världen, men den förhoppningen, tror jag, skall icke realiseras så snart. Herrarna hafva erfarenhet af den lätthet, som råder att uppgöra sin själfdeklaration, en lätthet, som blir allt större och större — herrarna förstå, att jag menar motsatsen. När man vet, att deklaraionsplikt åligger äfven personer, som hafva inkomster ända ned till ringa belopp, och att alla dessa personer äro berättigade att vända sig till taxeringsnämndens ordförande, och att han är skyldig att hjälpa dem, kan det verkligen icke anföras något talande skäl för lägre anslag till dessa ordförande. Och det är verkligen också så, att med den ökade rörelsen och tillfälle till förvärf blifver de deklarerandes antal större och större; det ligger i sakens natur.

En ärad talare gjorde en erinran mot — jag vill icke säga, att han klandrade — arfvodenas ojämnna utdelande, och det är mycket lätt att framställa en sådan anmärkning. Men de, som hafva erfarenhet om dessa saker och sysslat därmed, kunna icke jäfva hvad jag vågar säga, och det är, att det är ytterst svårt att lägga upp några objektiva grunder för detta arbete. Arbetet i ett taxeringsdistrikt kan, äfven om de deklarerande icke äro så många, vara vida svårare än i ett annat distrikt, där de deklarerandes antal är större. Det beror på arten och beskaffenheten af den rörelse, som skall beskattas, och tillämpningen af dessa verkligen mycket svårförståeliga bestämmelser. Det går därför icke an att vänta med ökningen af anslaget, till dess »ordning, reda och system» blifvit i detta afseende införda, ty »ordning, reda och system» i den mening, som den ärade talaren framhöll, lära näppeligen vara önskvärda. Ett sådant *system* skulle ofelbart leda till orättvisa; fallen måste bedömas efter de lokala förhållandena, som de lokala myndigheterna bäst känna. Att lägga upp ett allmänt system för det hela går icke.

När den administrativa omläggningen af taxeringsmyndigheterna för några år sedan ägde rum, var förutsättningen för denna reforms genomförande, att ordförandena i taxeringsnämnderna skulle aflönas så, att man på dem skulle kunna ställa anspråk, att de skulle ägna

*Om höjd
ersättning för
visst arbete
vid taxering.
(Forts.)*

tid och krafter af fullgörandet af detta tunga uppdrag. Man visste, att arbetet skulle blifva tungt och svårt, men man hade icke någon kännedom om de belopp, som de nya skatterna skulle gifva. Man var i sistnämnda hänseende hänvisad till att taga siffror förslagsvis. Erfarenheten har visat, att procenten, som utgår för taxeringsarbetet, måst höjas en gång, och nu föreligger förslag att höja den ännu en gång. Värdet af den omförmälda reformen berodde och beror på att man i spetsen för taxeringsarbetet hade kunniga och erfarna taxeringsnämndsordförande, ty, mina herrar — tro mig — det blir ingen ordentlig taxering, hvad de öfverordnade myndigheterna än må göra, såvida man icke har dugliga och kraftiga taxeringsnämndsordförande. Huru skall man få dessa? Det har till min förvåning framkastats här i dag, att detta skulle vara ett förtroendeuppdrag. Huru svag man än må vara för förtroendeuppdrag här i landet, uppdrag af denna beskaffenhet tror jag icke, att man skattar synnerligen högt. För att få personer, som åtaga sig detta uppdrag, fordras det nog, att de blifva betalda och väl betalda. Härpå hvilat nog också, som jag nyss sagt, till väsentlig del reformen. Men det kräfves en sak till, och det är, att ordförandena i taxeringsnämnderna utses uteslutande med hänsyn till deras lämplighet för uppdraget. Jag hoppas och tror, att så är förhållandet, och att det skall i framtiden få förblifva så. Jag kan icke tillbakahålla det uttalandet, att det tyvärr icke alltid varit så förhållandet.

Med anledning af hvad jag anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Ollas: Mot den siste ärade talarens anmärkning mot mitt uttalande, då jag sade, att jag hyste den förhoppningen, att taxeringsarbetet skulle blifva lättare i framtiden, i den mån som allmänheten gjorde sig förtrogen med skattelagarnas innehåll, får jag genmäla, och erinra den ärade talaren därom, att jag åtminstone i det uttalandet har godt sällskap, ty herr statsrådet har själf i den kungl. propositionen nederst på sid. 7 ordagrant sagt följande: »Det är väl antagligt, att med växande insikt om skattelagarnas innehåll och förbättrade bokföringsmetoder de nuvarande olägenheterna vid taxeringsarbetet så småningom skola blifva mindre kännbara och det arbete, som påhvilar särskildt ordförandena i taxeringsnämnderna, därigenom i afsevärd mån minskas.» Det är statsrådets egna ord, och det var dem jag citerade. Jag tror därför, att jag kan bära den anmärkningen tämligen lugnt, när jag har sådant sällskap.

Vidare gjorde den ärade talaren anmärkning mot min uttalande önskan om att ordning, reda och system i ersättningens utgående borde åstadkommas. Han sade, att berörda ersättning bör anordnas efter ortsförhållandena. Gentemot detta vill jag säga den ärade talaren, att nog förefaller det mig besynnerligt, hnr man skall kunna med fog försvara, att olika ersättning skall utgå för hvarje sida man

*Om höjd
ersättning för
visst arbete
vid taxering.
(Forts.)*

skrifver i längderna och att olika ersättning skall utgå för granskning af deklarationer, beroende endast inom hvilka områden man bor. Jag kan icke finna, att man kan hämta motiv därför under åberopande af lokala förhållanden. I ersättning för sådant arbete kan man fordra system. Hvaremot rätt till reseersättning m. m. dylikt kan anpassas efter de lokala förhållandena.

Mot ordföranden i utskottet vill jag bara säga det, att då han anför såsom ett motiv för bifall till Kungl. Maj:ts proposition om ett högre belopp till nästa år, att fastighetstaxering då skall äga rum, så kan jag för min del icke alls godkänna det skälet. Jag vill erinra därom, att fastighetstaxering äger rum endast hvar femte år, och att den här ifrågakvarande procenten är af kontinuerlig beskaffenhet, och därför bör man icke taga hänsyn till hvad som kan behövas för ett särskildt år, då man ökar denna procent.

Af hvad som anförts har jag för min del icke övertygats om annat, än att jag har fullt fog för min framställning, och vidhåller därför mitt yrkande.

Herr Nilson, Karl: Herr talman! Då jag varit med om att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende, har jag gjort det på grund af den erfarenhet jag har på detta område, och jag skall be att såsom en illustration få nämna, att i en stad, som jag känner till, med cirka 9,000 innevånare, där ordföranden i taxeringsnämnden, som utfört sitt arbete synnerligen samvetsgrant, dels haft att hålla sammanträden med taxeringsnämnden under loppet af fyra veckor med 9 timmars arbetsdag hvarje dag och dels haft att granska 2,500 deklarationer. Att genomräkna och justera dessa tager minst två månader, så att efter hvad jag förstår tager detta arbete för honom sammanlagdt mera än tre månader, och för detta arbete har han uppburit cirka 275 kronor. Det är ju alldeles gifvet, att det är för liten ersättning, och icke kan ett sådant arbete, som påkallar så mycken uppoffring, anses såsom förtroendeuppdrag, i den mening, som här gjorts gällande. Det är alldeles nödvändigt, att Kungl. Maj:ts förslag bifalles. Och man kan icke stanna på den punkt, som herr Ollas Ericsson gjort, då han föreslagit $1\frac{1}{2}$ %. Med $1\frac{1}{2}$ % skulle det blifva 506,000 kronor. Men redan det belopp, som förra året begärdes, var 528,000 kronor, och alltså skulle en brist uppstå, hvarför jag anser, att jag måste tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vill dock, medan jag har ordet, understryka ett yttrande af herr Ollas Ericsson. Jag vill fästa uppmärksamheten på att arfvodena till sekreterarna i präfningsnämnderna äro synnerligen varierande. Så har sekreteraren i Blekinge läns präfningsnämnd ett arfvide af 1,300 kronor, under det inkomst- och förmögenhetsskattesumman för länet uppgår till 421,970 kronor och invånareantalet till 149,000 personer, hvaremot sekreteraren inom Västernorrlands läns präfningsnämnd uppbär ett arfvide af 475 kronor, under det inkomst- och förmögenhetsskattesumman inom länet uppgår till

Om höjd
ersättning för
visst arbete
vid taxering.
(Forts.)

1,387,578 kronor, och invånarantalet till 250,000 personer. Jag tror, att man icke har några allmänna grunder att gå efter i detta fall, och att därför en förändring härutinnan verkligen behöfde göras. Men på samma gång kan jag icke annat än tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Som jag hade tillfälle deltaga i pröfningsnämndens inom Stockholms län arbeten förliden höst, ber jag få omnämna, att där gjorde sig allmänt den åsikten gällande, att de arfvoden, som tillkommo taxeringsnämndernas ordförande, voro alldeles för små, så att pröfningsnämnden beslöt att göra uttalande om att dessa arfvoden måtte förhöjas. Nu har herr Ollas Ericsson anført, att förlidet år var det mycket mera arbete, då den nya skatteförordningen första gången skulle tillämpas, än hvad nu vore förhållandet. Exempelvis anförde han, att taxeringsnämnderna i år på vissa ställen kunnat fullgöra sitt arbete på hälften så kort tid som förlidet år. Men jag ber att få framhålla, att den tid, som taxeringsnämnderna kunna behöfva för att utföra sitt arbete, beror till mycket stor del och kanske framför allt på huru mycket ordförandena förut hafva fullgjort, ty dem åligger att granska deklARATIONERNA och införskaffa nödiga upplysningar i de fall, där deklARATIONERNA varit otillfredsställande och oriktiga. Ju mera arbete ordförandena hafva uträttat, desto lättare blir taxeringsnämndernas arbete sedan.

Herr Antonsson befarade, att, om arfvodet till ordförandena skulle höjas, detta uppdrag skulle blifva lockande ur ekonomisk synpunkt. Detta tror jag ingalunda blir fallet, ty med detta arbete är äfven mycket obehag för ordförandena förenadt, och de arfvoden, som, äfven om de skulle höjas, tillfalla ordförandena, äro mycket små i förhållande till det arbete de hafva att utföra.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Swartz: Jag skall icke förlänga diskussionen vidare; men då jag har full erfarenhet af, hvilka olägenheter under det sist tilländagångna taxeringsarbetet uppstodo till följd af de låga belopp, som stå till buds för ersättning till taxeringsnämndsordförandenas och äfven de andra medlemmarnas arbete i taxeringsnämnderna, anser jag det vara min skyldighet att inför kammaren förklara, att jag anser det vara en fråga af allra största vikt, att Kungl. Maj:ts proposition bifalles.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende å föreliggande betänkande vore framställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Ericsson, Ollas*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom vid betänkan-

det afgifna reservation; och 3:o) af herr *Antonsson*, att Kungl. Maj:ts proposition i ämnet måtte bifallas med den ändring, att orden »två procent» utbyttes mot »en och trefjärdedels procent».

Om höjd ersättning för visat arbete vid taxering.
(Forts.)

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontra-proposition därvid antagits bifall till det af herr *Ericsson*, *Ollas*, framställda yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den af herr *Ollas Ericsson* vid betänkandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 28.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 3 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 49, i anledning af väckt motion om antagande af en provisorisk lag, i syfte att stat eller kommun måtte erhålla rätt till förvärfvande genom expropriation i vissa fall af marken till lägenheter å ofri grund.

Om rätt att i vissa fall expropriera mark till lägenheter å ofri grund.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 212, hade herr *Carl Lindhagen* hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta en provisorisk lag med viss kortare giltighetstid, som gifve rätt för stat eller kommun att i skäligen fall genom expropriation förvärfva marken till lägenheter på ofri grund, d. v. s. då byggnaden, men ej marken, tillhörde lägenhets-hafvaren.

*Om rätt att
i vissa fall
expropriera
mark till
lägenheter å
ofri grund.
(Forts.)*

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen skyndsammast möjligt af förslag till lagstiftning om expropriations- eller lösningsrätt för beredande af möjlighet åt ägare af byggnader på ofri grund att förvärfva marken, hvarå byggnaderna vore uppförda.

Reservation hade afgifvits af, bland andra, herrar *af Ekenstam, von Baumgarten, Petersson* i Lidingö villastad, och *Rogberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr af Ekenstam: Såsom reservant mot föreliggande utlåtande anhåller jag att få säga några ord. De af herrarne, som tagit närmare kannedom om detta utlåtande, hafva utan tvifvel funnit, att lagutskottet icke har grundligt inträngt i hvad frågan gäller eller på något ställe angifvit själfva kärnpunkten af densamma.

Utskottet börjar med att referera en del af de åtgärder, som blifvit vidtagna för att lösa frågor, likartade med dem, som här äro framställda. Först se vi sålunda i utskottets utlåtande omnämndt, hvad som innehålles i Riksdagens skrifvelse af år 1907; men här är nog att märka, att hvad motionären i föreliggande fall afsett väl icke gärna kan komma att lösas genom ett svar på den skrifvelsen, ty den afser i all hufvudsak, att mera tätt bebyggda orter, som för sitt gemensamma behof tarfva en del mark — särskildt har man därvid tänkt på mark till gator och torg — skulle kunna för detta behof få expropriera jord. Sedermera kommer man till den s. k. torpkommissionens utlåtande. Torpkommissionen har mycket riktigt afsett, att under vissa förhållanden en expropriationsrätt skulle vara gällande, men vi få också se på, i hvilket sammanhang torpkommissionen yttrat sig. Det är utan tvifvel i torpkommissionens utlåtande fråga om torp, som icke precis äro analoga eller öfverensstämmande med de lägenheter, som här afses. Slutligen talas om den nya expropriationslagstiftning, som är föreslagen af den kommitté, som aflämnade sitt betänkande i fjol. Denna expropriationslagstiftning lär icke heller hafva något afsevärdt att betyda för det föreliggande fallet, alldenstund där endast är fråga om, att, där Konungen pröfvar nödigt, att fast egendom skall tagas i anspråk för allmänt gagn, expropriation får ifrågakomma.

Nå, då kunde man ju tänka sig, att, sedan utskottet på detta sätt behandlat de medel, som förut varit påtänkta för att lösa frågor, som kunna vara sidoordnade eller möjligtvis i någon mån ingripa på den frågas område, som här föreligger, det skulle gått till själfva kärnpunkten af frågan och sagt: här är verkliga fråga om, att den, som sitter på en lägenhet, där han har egna hus, men hvars grund tillhör en annan, skall, oafsedt hur lägenheten är

belägen — om den ligger enstaka eller tillsammans med en mängd andra — få expropriationsrätt. Motionären tillägger också i en lag, som han här på ett mycket lättvindigt sätt förelagt Riksdagen, att det värde, som skall erläggas för lägenheten, icke får öfverskrida det värde, som ursprungligen funnits och som skall beräknas i förhållande till egendomens värde. Det blir för hvar och en, som har öppen blick för hvar detta pekar, ett alldeles bestämdt ingrepp på äganderätten. Dem af herrarne, som äro jordägare, och som utan tvifvel hafva mycket lätt att förstå, huru denna sak verkligen ter sig, vill jag mana att besinna, hur det skulle vara, om en lägenhetshafvare skulle äga rätt att på sätt här åsyftas expropriera själfva grunden till den lägenhet han bebod. Det är på många ställen på landsbygden, som under mycket goda och hyggliga förhållanden en person fått tillstånd att uppföra en byggnad, kanske såsom ett hem på ålderdomen; och jag försäkrar, att, om också i ett eller annat fall öfvergrepp från jordägarens sida kan hafva förekommit mot en sådan lägenhetshafvare, det å andra sidan är mångfaldiga exempel på, att jordägaren visat lägenhetshafvaren en synnerligen stor hänsynsfullhet. Men lägenhetshafvaren dör, och det kommer någon annan, som får rättigheten, som kanske köper rättigheten att innehafva bostaden. Med en sådan expropriationsrätt, som här tillämnas, kan då den nye innehafvaren af lägenheten skaffa sig rättighet till jorden. Det blir kanske på detta sätt omedelbart inpå jordägarens hus och hem en koloni af ett helt annat slag, än han någonsin kunnat tänka sig. Det kan blifva en pesthärd, som förstör hela egendomen — jag vill endast nämna ett sådant som lönkrögeri och liderlighet —, och jordägaren har icke möjlighet att skydda sig för detta, som på en bakväg trängt sig in på hans egendom.

Hvad som kan blifva följden för jordägarne af en sådan lagstiftning, som här åsyftas, kan jag mycket väl tänka mig. Jag kan mycket väl tänka mig, att följden blir en sådan otrefnad, att de i många fall finna sig föranlättna att sälja sina egendomar, att gå ifrån dem. Jag kan mycket väl tänka mig, att jordegendomarna på detta sätt snart snart skola blifva fäla liksom lös egendom, gå ur hand i hand. Om det är detta, som skall vara så nyttigt för landet, det vill jag lämna å sido; men kanske har motionären tänkt sig, att på detta sätt den gamla kärleken till jorden, som funnits hos svenskarne i alla tider, skall mer och mer förintast. Kanske är det på detta sätt han på en bakväg söker tränga tillbaka våra besutna jordbrukare, vårt själfägande bondestånd.

Nu har motionären sökt sätta litet kött på de magra ben han framburit genom att åberopa förhållandena från Mölle, Arild och andra platser, som finnas där nere omkring Kullaberg. Jag är naturligtvis ej närmare bekant med dessa förhållanden; men jag var emellertid för några somrar sedan i tillfälle att vistas i den trakten några veckor, och jag kom därunder nästan dagligen till-

Om rätt att i vissa fall expropriera mark till lägenheter af fri grund.

(Forts.)

Om rätt att i vissa fall expropriera mark till lägenheter å ofri grund.

(Forts.)

sammans med människor, som på grund af innehafvande nyttjanderätt till jord voro beroende af ägaren till Krapperup. Jag kan vitsorda, att alla de, med hvilka jag då kom i beröring, enstämigt förklarade, att en så tillmötesgående och liberal husbonde kunde man icke gärna finna på annat håll. Man fick också höra, att de tomtören eller arrendebelopp, som de betalade, voro så obetydliga, att, äfven om, såsom det har sagts i tidningarna, de nu skulle tiodubblas, jag verkligen tror, att efter vanlig uppfattning detta icke är någonting så förfärligt.

I alla fall hafva dock här inträdt nya förhållanden som motivera de där stora, höjda afgifterna, som omtalas. Ty det är nog egentligen icke småfolket, skeppare och fiskare, som drabbas däraf, utan det är den nya rörelse som där nere uppkommit med hotell, värdshus, handlande, fotografer etc., som under åtskilliga år tjänat många och stora penningar. Det vore underligt, om icke det skulle vara tillåtet för jordägaren att anse, att äfven *hans* jords värde blifvit i någon mån förhöjdt. Jag skall för att klargöra den saken för herrarna anföra, huru det var i ett fall, som kanske icke blef så omtaladt, därför att saken där ansågs så naturlig. Då Konung Oscar II dog, voro kontrakten rörande lägenheterna på Djurgården utlupna, och jag tror, att litet hvar, som känner till förhållandena, kan intyga, att de afgifter, som där förut betalats, voro mycket, mycket små i jämförelse med dem, som sedermera bestämdes. Men då hörde man ej talas om, att det var någon så ryslig öfverdrift. Och hvarför? Jo, därför att de människor, som drabbades af det, i allmänhet voro sådana, som hade sin stora och goda förtjänst på att få vara på just dessa platser. Så också här. Men nu skall mot enskild jordägare användas en helt annan norm än den man då ansåg att kronan hade rättighet att använda.

Jag kan således icke från någon synpunkt gå med på den lagstiftning, som här är ifrågasatt, och jag ber att få varna herrarne för att på en bakväg införa en lagstiftning, som kommer att i roten angripa äganderätten. Jag ber att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr vice talmannen: Jag anser som en skyldighet för mig personligen att vid detta tillfälle säga några ord med anledning af herr Lindhagens reservation och de bilagor, som äro fogade till denna.

Jag vill då först i förbigående sätta ett frågetecken vid, att här i ett utskottsbetänkande intagits ett privat telegram till borgmästare Lindhagen. Jag vill fråga, om verkligen sådant hör till riksdagstrycket, och om det icke är ett ganska betänkligt uppslag. Skall man i riksdagstrycket få införa allehanda enskilda skrivelser och telegram, kan det bära ganska långt hän, äfven om den rätten förbehålles endast herr Lindhagen; men har det vederfarits en, kan det ju fortsättas sedan hur långt som helst.

Jag har under 13 somrar bott i Mölle och har därför en rätt stor kännedom om både personer och förhållanden där. Under några år var jag också tomtarrendator under Krapperup. Nu hör jag till den stolta klass, som heter skånska godsägare — det skratta herrarne åt! — fast jag icke hör till de största; men jag har i alla fall 28 kappland. Nu har jag väl knappast blifvit så förvånad af något i tryck, som när jag i dessa bilagor ser, att om friherre Gyllenstierna å Krapperup säges, att man känner baronen: han skyr inga medel — och (så står där sedan taladt om) att han hör till de hänsynslösa jordägarna. Jag anser som en skyldighet för mig att här förklara, att sällan har väl ett så falskt vittnesbörd afgifvits om någon människa. Jag har lärt känna många och äfven stora godsägare, men det vågar jag säga, att aldrig har jag träffat på någon mera hänsynsfull, mera välvillig, mera tjänstaktig, mindre fordrande än fideikommissarien på Krapperup; och under dessa 13 år har jag kommit i beröring med många af hans arrendatorer, och jag har aldrig hört annat än uttryck af tacksamhet för det sätt, på hvilket de blifvit behandlade: huru af dem kräfts ofta alls ingenting, annars i hög grad obetydligt.

Nu dragas fram här i en af dessa bilagor två exempel. Det ena rör sig om en man, som hade blifvit gammal och därför ville afstå från sitt hus — och så heter det, att Krapperups ägare köpte huset för 1,000 kronor, under det att denne man skulle haft tillbud på högre belopp af ett par andra personer. Jag har tagit reda på det verkliga förhållandet och vågar här säga, att friherre Gyllenstierna icke har haft reda på dessa tillbud, och att han ansett, att det här föreligger ett till ömsesidig belåtenhet gjordt vanligt köp, och att dessa 1,000 kronor för detta hus alls icke voro för litet, utan väl betaldt. Det andra exemplet, som står i samma bilaga och som skall vara det härresande, beskrifves på det sättet, att friherre Gyllenstierna låtit utvräka en 70 års änka från hennes bostad. Vilja herrarna nu höra, huru det förhåller sig med den saken? Denna kvinna hade i 40 år haft den jord, som här är fråga om, och i 40 år icke betalt någon afgift, utan haft den fritt från Krapperup. När hon där anlade en hotellrörelse, brann efter en del år hotellet ned. Sedan dess har hon från Krapperup utan någon som helst juridisk rätt därtill bekommit ett årligt understöd intill de sista tiderna. Så heter det att hon *vräkts* — hon har uppsagts på grund af nyinträdda förhållanden, särskildt en rättegång. Och det ställes nu fram, som om hon hade blifvit kastad ut; hon är dock mor till en hotellägare, som har det största hotellet, hvarom det också talas här.

Med sådana uppgifter vågar man komma fram till Kungl. Maj:t och till Riksdagen!

Jag skall icke tilltro mig något bedömande af den frågan, om de nya arrendeavgifter, som här äro föreslagna och fordrade, äro för höga. Ett vet jag emellertid väl, och det är det, att de hit-

Om rätt att i vissa fall expropriera mark till lägenheter å ofri grund.

(Forts.)

*Om rätt att
i vissa fall
expropriera
mark till
lägenheter å
ofri grund.*

(Forts.)

tillsvarande hafva varit så obegripligt obetydliga, att en väsentlig höjning omöjligen kan blifva föremål för klander. Det andra jag vill säga är, att, om de i något fall äro för högt uppställda, hvilket jag icke vill bestrida, så med den kännedom jag har om ägaren till Krapperup är jag alldeles viss därom, att öfverenskommelse på billiga villkor kan göras, om man vill med honom lojalt förhandla. Detta har för resten redan visat sig, då ganska många af förslagen till nya arrendekontrakt blifvit undertecknade.

Som sagdt, mina herrar, jag har ansett det såsom en skyldighet för mig att uttala detta, då mot en aktad man ett så förfärligt falskt vittnesbörd framburits offentligt.

Herr Trygger: Jag skall alls icke ingå i något bedömande af det berättigade eller oberättigade i friherre Gyllenstiernas åtgärder. Det är en sak, som enligt min mening icke bör här komma under behandling. För så vidt han hållit sig inom lagen, har han ju handlat juridiskt rätt. Har han gått utom lagen, finns det medel att träffa honom, nämligen att vända sig till domstol. Hvad återigen det moraliska i hans handlingssätt beträffar, får han hafva sin domare hos sig själf och sitt eget samvete. Jag kan icke finna, att Riksdagen är forum för att bedöma den saken.

Nej, jag ser på frågan sådan den här föreligger, alldeles oberoende af personliga hänsyn, och då får man väl säga, att det är ett bra märkligt förslag, som lagutskottet här framkommit med. Jag vill nästan säga, att det är bland de märkligaste, som förekommit under den tid jag varit med i riksdagen. Ett lagförslag, som utan vidare föreslår, att expropriation skall få ske af mark, tillhörig enskild person, blott och bart därför att någon annan efter öfverenskommelse med ägaren uppfört ett hus på ifrågavarande mark. Hvart skall detta bära? Hvad är det för rättsgrundsats, som man kan åberopa såsom stöd för en hemställan, sådan som lagutskottet här gjort. Jag kan icke finna någon annan grund än möjligtvis den, att man vill upphäfva äganderätten. Har man den uppfattning, att äganderätten beträffande dem, som hafva äganderätt är af ondo, ja, då bör man naturligtvis handla på detta sätt. Men det är rätt märkligt, att, samtidigt som man angriper den nu gällande äganderätten, söker man bereda andra, som icke hafva äganderätt, en ny äganderätt. Skall man behandla dessa nya ägare lika illa en gång i framtiden, som man nu vill behandla de gamla ägarne, så komma verkligen dessa nyttjanderättshafvare ur askan i elden.

Mina herrar, den princip, som ligger till grund för detta betänkande, det är godtycket. Grundsatsen är, att man gör som det behagar en. Man behandlar Sveriges jord och öfver hufvud taget allt, som finnes i detta land, som man finner för godt. Tycker man, att den ene har för mycket, tager man från honom och gifver en annan, som man tycker har för litet. Anser man, att en har en fördelaktig ställning

och en annan en ofördelaktig, tager man och ändrar förhållandena, icke efter någon allmän princip, icke efter några särskilda rättsgrundsatser, utan efter rama godtycket. Men detta kunna vi väl ändå icke vara med om.

Jag hemställer om afslag å utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Jag beklagar, att kammaren skall behöfva gå att afgöra den föreliggande frågan under intrycket af hvarje-handa omständigheter, hvilka här tyckas mig hafva fått alltför stort spelrum. Man har framställt anmärkning mot att i lagutskottets tryck inkommit åtskilliga intyg berörande förhållanden på en enskild plats. Jag känner icke alls till huru förhållandena där gestaltat sig och skall därför icke alls ingå på dem, men jag skulle vilja hemställa, om icke kammaren ville söka bedöma denna fråga i och för sig och aldeles oberoende af huru förhållandena i Mölle gestaltat sig under de sista dagarna. Det är mycket möjligt, att baron Gyllenstierna varit en exemplarisk jordägare under den tid som hittills förflutit, det är möjligt, att han, såsom också herr vice talmannen medgaf, i vissa hänseenden ställt upp för höga kraf, och det är möjligt, att han i andra hänseenden ägt fullt fog för sina åtgärder, därom vill jag icke alls tala, utan vill hemställa, om vi icke skulle kunna låta *den* frågan ligga utanför vid detta tillfälle, så att vi må kunna afgöra den föreliggande med kallt mod och sinne. Äfven är det mot en annan sak, som här framförts, och hvilken är af natur att på det mäktigaste sätt göra intryck på denna kammares ledamöter, som jag också velat rikta mig. Man har nämligen trädt upp till ett värtaligt försvar för äganderätten, hvilken ju inom denna kammare har särskildt stora sympatier, men jag trodde dock, att vi skulle kunna få afgöra den här frågan utan att blåsa upp ett ganska ofarligt anfall mot äganderätten till alltför stora dimensioner. Jag tror, att det är af vikt, att man i hvarje fråga låter detta vara detta och icke af begär att söka komma åt en viss sak söker framställa den i mångfaldigt ogynnsammare dager än den i verkligheten förekommer. Då det här talas om, att vi nu vilja i roten angripa äganderätten och man i öfverensstämmelse härmed framställt den frågan, hvart detta skall bära, skulle jag gentemot det endast vilja anföra hvad herr Trygger själf yttrade, att samtidigt som vi försökte göra intrång på de stora jordägarnas äganderätt, sökte vi införa äganderätt för de små. Det är sålunda icke alls fråga om att angripa äganderätten i och för sig utan endast om att gifva tillstånd åt dem, som besitta ett mindre jordområde, att blifva ägare af detsamma likaväl som den större jordägaren är ägare af sin jord.

Jag vill vidare påpeka, att, när man försökt afskräcka Första kammaren för det föreliggande förslaget, man gjort sig skyldig till åtskilliga öfverdrifter äfven i fortsättningen. Herr Trygger talade om, att vi äro inne på ett farligt och godtyckligt område, men jag

Om rätt att i vissa fall expropriera mark till lägenheter å ofri grund.
(Forts.)

*Om rätt att
i vissa fall
exproprieras
mark till
lägenheter å
ofri grund.
(Forts.)*

kan icke förstå att den ärade ledamoten, som till och med varit ordförande i lagutskottet, kunnat komma till den uppfattningen, att när man vill ordna ett förhållande genom lagstiftning, man då skall komma in på godtyckets område. Det är väl dock meningen, att denna lagstiftning skall hafva något fog för sig, och det är väl meningen att den skall tillämpas efter sin anda och mening och icke efter något godtycke.

Vidare sades det, att herr Lindhagens lagförslag är så lättvindigt och hoprafsadt o. s. v., men motionären har ju också själf framhållit, att denna lagstiftning är ämnad att vara rent provisorisk i likhet med hvad som förekommit på andra områden, som af honom anfördes.

Vidare talades det om, att den stora jordägaren skulle blifva så särskildt illa ställd, om detta förslag ginge igenom, och man ville förutsätta, att han skulle kunna råka ut för den möjligheten att få ett eget hem alldeles inpå sin egen manbyggnad och blifva utsatt för alla de obehag, hvilka med ett sådant eget hem möjligen skulle kunna hänga samman. Han skulle kunna råka ut för allt slags lönnkrögeri och liderlighet bredvid eller alldeles utanför sin port. Jag vill försöka att till sina verkliga dimensioner reducera dessa betänkligheter, och vill fråga hvilken jordägare som helst, om han, när en person kommer och ber att få ett mindre område sig upplåtet till eget hem, om han då åt denne utser en god jordbit bredvid sin manbyggnad och säger: »Här skall du få ditt hem», eller om han icke snarare tager det på ett mera aflägsset område, längre afskildt ifrån centrum och där han kan ha anledning tro, att han af upplåtelsen skall ha minsta möjliga olägenheter.

Därtill vill jag ytterligare påpeka, hurusom utskottet själf erkänt att en lägenhetsinnehafvare på ofri grund befinner sig i en synnerligen otrygg ställning, i det han, när tiden är slut, äfventyrar att få flytta bort sina hus eller på hårdare villkor än förut få upplåtelsen förnyad. Och det har väl icke varit utan exempel, att sådana här lägenhetsinnehafvare efter att under en lång följd af år ha innehåft byggnader på en dylik lägenhet och där nedlagt stora kostnader och oerhördt arbete, en vacker dag få gå ifrån alltihop. Och det förefaller mig, att när man kämpar för att få en jordägande befolkning och en stadig bondeklass, det då skulle äfven i Första kammaren förefinnas ett lifligt intresse att se till, att dessa, hvilka fått upplåtelse på vissa områden och där nedlagt arbete, också verkligen kunna få blifva besuttna där, så att de och vi andra måtte slippa ifrån en sådan upprörande erfarenhet som den, att en person efter dylikt arbete en vacker dag får gå från alltsammans. Jag vill också påpeka, att expropriationslagstiftningskommittén i sitt förslag alldeles bestämdt såsom ett moment i lagstiftningen till allmänt gagn framhållit, att lägenheter med där uppförda hus skulle få exproprieras af dem, som haft dessa åt sig upplåtna, och torpkommissionen på samma sätt i fråga om nyttjande-

rätten till lägenheter med därå uppförda byggnader, att husens ägare skulle få till sig lösa området. Alltså tvenne kommittéer som kommit till ungefär samma resultat beroende på att de båda haft lika varmt intresse för lösningen af detta spörsmål.

Jag skall icke trötta kammaren längre, blott helt enkelt bedja, att icke alla dessa omständigheter, som i början af debatten här spelade in och hvilka varit af natur att på det allra varmaste beröra kammarens känslor, måtte vid denna frågas afgörande få alltför mycket inverka, utan att vi måtte försöka se det såsom en fosterländsk och allmännyttig åtgärd, om det kunde beredas dessa lägenhetsinnehafvare möjlighet att förvärfva den mark de bruka såsom sin verkliga egendom, och i anslutning därtill ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergendahl: Jag kan visserligen inte ansluta mig till utskottets hemställan, men jag kan å andra sidan icke intaga den absolut afvisande ståndpunkt i afseende å densamma, som den förste talaren gjorde och talaren på stockholmsbanken. Det är ju länge sedan man har kommit ifrån den uppfattningen, hvilken gjorde sig gällande på den ekonomiska liberalismens tid, att staten skulle utslutande vara den overksamme åskådaren af striden mellan olika enskilda ekonomiska intressen och intressen af social natur. Nu kräfvor man, att staten skall lämna sin medverkan till utjämnande af tvister, som kunna sätta på spel allmän välfärd eller beröra enskilda intressen af mera betydelsefull art. Vi ha sålunda sett staten ingripa i striden mellan organiseradt kapital och organiserad arbetskraft och det har för utjämnande af dessa arbetstvister upprättats ett förlikningsinstitut.

Utskottet sätter i fråga en lösningsrätt för beredande af möjlighet åt ägare af lägenheter på ofri grund att förvärfva marken, hvarå byggnaderna äro uppförda. En slik lösningsrätt, visserligen fotad på andra grunder och med något annat mål, har ju icke varit främmande för vår lagstiftning. Före förordningarna af 1857 och 1863 förefanns en lösningsrätt för viderboende och för nabo, viderboende, som ägde del i »hus och tomt i staden», nabo, som lede från grannens sida »men och trängsel» eller hade del i annans »mur eller vägg» o. s. v. Vidare ålåg det dem, som köpt fastighet i stad, som låg på annans grund, att hembjuda åt markägaren byggnaderna. På den tiden ansågs således markägarens intresse vara det dominerande och honom tillerkändes lösningsrätt. Nu anses ägaren af byggnader å annans grund hafva det dominerande intresset, och det är ifrågasatt en lösningsrätt på hans sida. En sådan lösningsrätt, ifall man skulle kunna få en modern form för densamma, finner jag icke orimlig. Detta skulle, säger man, innebära en kränkning af äganderätten; men det är att märka, att den lösningsrätt, som enligt äldre lagstiftning ägde rum, angrep i samma mån äganderätten och detta på en tid, då äganderätten var ännu

Om rätt att i vissa fall exproprieras mark till lägenheter å ofri grund.
(Forts.)

*Om rätt att
i vissa fall
expropriera
mark till
lägenheter å
ofri grund.
(Forts.)*

mera exklusiv än den är nu, och det bör beaktas, att lösningsrätt skulle ifrågakomma endast i det fall, att ägaren under en mycket lång tid afstått från besittningen af marken, hvarigenom han möjliggjort uppkomsten af ett värde, som ej fanns förut och som blifvit dominerande. Det borde till äfventyrs icke vara omöjligt att utfinna former för en berättigad lösningsrätt i dylikt afseende, eller, om icke detta vore möjligt, att få tvister emellan ägaren af åbyggnaderna och ägaren af marken afgjorda på annan väg. Utskottets utgångspunkt och hemställan finner jag emellertid icke riktiga och måste alltså taga afstånd därifrån. Utskottet ifrågasätter ett expropriationsförfarande, hvilket jag icke kan gilla. Vidare innebär utskottets betänkande, synes det mig, att den ifrågasatta lagstiftningen borde verka retroaktivt, således på redan befintliga upplåtelser, men detta kan naturligtvis icke vara med en god rättsordning öfverensstämmande.

Jag har icke varit i tillfälle att inom utskottet deltaga i behandlingen af denna fråga, men om jag det varit, skulle jag försökt att formulera en framställning i den riktning, som jag anser, att förslaget bort hafva gått. Att nu formulera ett sådant ändringsförslag anser jag icke kunna ske med utsikt till framgång, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Steffen: Herr talman, mina herrar! Gentemot herr vice talmannens och hans af en varm känsla besjälade anförande ber jag att få erinra, att vi här icke hafva att behandla fallet Gyllenstierna på Krapperup, utan en motion af följande lydelse: »att Riksdagen ville för sin del besluta en provisorisk lag med viss kortare giltighetstid, som gifver rätt för stat eller kommun att i skäliga fall genom expropriation förvärfva marken till lägenheter på ofri grund, d. v. s. då byggnaden, men ej marken tillhör lägenhetshafvaren». Motionären yrkar sålunda en omedelbar provisorisk lagstiftning i ett visst fall. Under sådana förhållanden föreligga tvenne tvistefrågor, dels om lämpligheten af en hithörande permanent lagstiftning, sålunda permanent expropriationslagstiftning i detta fall, och dels om lämpligheten af en provisorisk lagstiftning i samma riktning, alltså en provisorisk expropriationslagstiftning. Tydligen måste motståndarna till den permanenta expropriationslagstiftningen alltid vara motståndare till den provisoriska, då det däremot är tänkbart att anhängare af en permanent lagstiftning kunna vara dels motståndare till ett provisorium, dels anhängare af ett dylikt. Den kraft, med hvilken man kan yrka på en provisorisk lagstiftning, måste alltså uppenbarligen väsentligen stödjas af de skäl, man kan anföra för den permanenta lagstiftningen, och det är därför, som jag skall be att först med några ord få angifva min ställning till

den permanenta expropriationslagstiftningen och uttala de åsikter jag för min del hyser i fråga om dess lämplighet på ifrågavarande område.

Jag skulle vilja säga, att det föreliggande ärendet bringar oss inför de typiska formerna af *icke tryggad* besittningsrätt till jord och alla de sociala spörsmål, som därmed sammanhånga. Lägenhetshafvare, som äro ägare till byggnader på ofri enskild grund, äro under nuvarande rättsförhållanden alltid utsatta för att jordägaren uppställer mycket hårda villkor, då fråga blir om kontraktsförnyelse. Vid arrendetidens eller nyttjanderättstidens utgång kunna lägenhetshafvarne ju blifva af jordägaren nekade nya kontrakt eller också erbjudna sådana, men på villkor, som faktiskt beröfva dem en mycket afsevärd del utaf frukterna af deras eget arbete — det arbete, som de nedlagt i form af uppförda byggnader och förbättringar på lägenheterna samt i form af något slags upparbetad affärsverksamhet just på det ställe eller på det jordstycket i den orten. Då, såsom mycket ofta är fallet, en dylik förmån och förvärfsmöjlighet är starkt bunden vid en viss ort och vid det jordstycke, hvarom just fråga är och som i detta fall äges af en annan enskild person, kan den enskilde jordägaren vid kontraktets förnyelse ställa lägenhetshafvaren inför valet att antingen afstå åt jordägaren en mycket stor del af de ekonomiska fördelar, som för lägenhetshafvaren nu äro förknippade med fortsättningen af arrendet eller nyttjanderätten, eller ock helt och hållet afstå från dessa fördelar genom att lämna platsen.

Det är sålunda icke tvifvel underkastadt — vi behöfva därför icke hafva studerat alltför många fall af hithörande frågor — att här generellt taget alltid föreligger möjlighet från den enskilde jordägarens sida, när det är fråga om en större jordägare med betydande områden mark, att i fall som det förevarande pressa ut mycket stora delar utaf frukterna af en annan medborgares arbete. Denne senare är ju försatt i ett tvångsläge just därigenom att jorden äges af en annan. Det enda tänkbara botemedlet mot ett sådant svårt missförhållande är ju tydligen en expropriationslagstiftning, som gifver lägenhetshafvaren rätt att under vissa förhållanden få behålla sin lägenhet utan att betala någon oskäligen afgäld till jordägaren. Domare öfver hvad som härvidlag kan anses skäligen kan uppenbarligen hvarken lägenhetshafvaren eller jordägaren vara, utan endast en dessa båda öfverordnad part, för hvars opartiskhet och rättsomdöme i saken finnes full garanti, sålunda det allmänna. Nu äro vi ju i vårt land uppenbarligen redan på väg att dels genom expropriationskommitténs och dels genom torpkommissionens förslag närma oss en lagstiftning af denna art, men som här endast föreligger förslag och ingen verklig lagstiftning och ännu mindre någon erfarenhet om en sådan lagstiftning, kunna vi ju icke från vårt eget land hämta några erfarenheter om, huru en sådan expropriationsrätt skall kunna i lagstiftningsväg anordnas.

Det kunna vi dock, då det gäller vissa främmande länder.

Om rätt att i vissa fall expropriera mark till lägenheter å ofri grund.
(Forts.)

Om rätt att
i vissa fall
expropriera
mark till
lägenheter å
ofri grund.
(Forts.)

Jag vill erinra därom, att i Skottland ända sedan år 1886 finnes en expropriationslagstiftning af sådan art, att den tillämpas under förhållanden analoga dem, som herr vice talmannen nyss berörde i sitt anförande. Jag tänker på *Crofters Holdings Act*, som man skulle kunna översätta med lagstiftningen angående torparens besittningsrätt till sina torp. Genom denna lagstiftning hafva de *Crofters* benämnda skottiska torparne en tryggad besittningsrätt, som garanterar dem att icke kunna uppsägas från sina torp, så länge de punktligt betala det öfverenskomna arrendet. Detta arrendes storlek bestämmes af en offentlig myndighet, en kunglig kommitté, den s. k. *Crofters Commission*. Vidare är föreskrifvet, att vid bestämmandet af arrendets storlek den kungliga kommittén skall iakttaga, att arrendet icke stegras med värdet af förbättringar, som arrendatorn eller hans förfäder utfört och bekostat på jordlägenheten. Vidare finnes i denna lag bestämdt, att om en sådan torpare lämnar sin arrendejord, hvilket ju blott kan ske frivilligt, skall jordägaren ersätta honom för alla förbättringar, som han eller hans förfäder utfört på lägenheten. Ytterligare är bestämdt genom lagen, att om på ett visst gods fem eller flera torpare begära det, skola de hafva rätt att få sina lägenheter utvidgade till en viss maximigräns. De kunna således fränvinga jordägaren så mycket jord, som kräves för att deras lägenheter skola blifva tillräckligt stora för deras bärgning. Slutligen hafva enligt denna lag »torparne» eller arrendatorerna, småbrukarna kunna vi kalla dem, fullständig testamentsrätt till sin jord, d. v. s. att deras arvingar öfvertaga den enligt allmänt gällande testat- eller intestaträtt.

Hvad så England beträffar, är att nämna lagen af år 1907, lagen om småbrukslägenheter och jordlotter, som är af ännu mera generell natur, i det att därigenom England fått en allmän expropriationsrätt för alla medborgare, som önska att inrätta sig såsom småbrukare. Så snart en person vill inrätta sig såsom småbrukare, kan han, om nödigt, på eget initiativ sätta expropriationsförfarandet i gång, för hvars verkställighet de kommunala myndigheterna i första hand äro ansvariga. Men om det visar sig, att de kommunala myndigheterna icke handla eller icke handla nog energiskt, kan personen i fråga genom hänvändelse till regeringen, till jordbruksdepartementet, framtvinga ett ingripande. Lagen innehåller tydlig bestämmelse därom, att regeringen skall sätta sig i rörelse och handla själf med den befogenhet, som eljest skulle tillkommit de lokala myndigheterna. En kommission skall tillsättas; och denna skall undersöka förhållandena och bestämmer, hvilket jordstycke som skall exproprieras. Maximigränsen för detta jordstyckes storlek bestämmes i lagen. Vidare är i lagen bestämdt, att arrendet eller köpeskillingen icke får blifva större än jordens marknadsvärde på platsen och vid tillfället. Annars gäller i England, att då jord exproprieras jordägaren skall hafva 10 % öfver köpeskillingen eller arrendesumman. Det är särskildt bestämdt, att vid expropriation

för dessa småbruk får denna förhöjning af arrendesumman eller köpeskillingen icke äga rum. Vidare är det sörjdt för, att nästan all slags jord på storgodsen kan exproprieras för småbruksändamål, i det undantag medgifvas endast för sådan jord, som antingen ligger tätt invid hufvudgården eller redan är använd för offentligt ändamål, samt i några få andra likartade fall.

Om rätt att i vissa fall exproprieras mark till lägenheter å ofri grund.
(Forts.)

Jag anser det vara riktigt att erinra om tillvaron af denna i Skottland ganska speciella, för vissa arter och klasser af torpare afsedda lagstiftning om tryggad besittningsrätt samt denna generella verkliga expropriationslagstiftning i England. Hvar och en, som vill göra sig besvär att taga reda på under hvilka förhållanden dessa två lagstiftningar hafva tillkommit, skall nämligen upptäcka, att de blifvit framtvingade af det förhållandet, att jorden i Skottland och England till stor del är uppdelad på mycket stora jordägare. Det är storjordägardömet och dess mycket ogynnsamma inverkan på befolkningens utkomstmöjlighet och framför allt på befolkningens möjlighet att sätta sig fast som smärre jordbrukare på landsbygden, som framtingat denna lagstiftning.

Vi hafva således generella erfarenheter från andra land framför oss. Det har visat sig i England och Skottland liksom också i själfva verket i vårt eget land, att den *otrygga* besittningsrätten för en liten jordbrukande arrendator, bodägare eller handtvarkare på ofri grund i stort sedt är en svår hämsko på hans sträfvan att uppnå ekonomiskt oberoende och ekonomisk förkofran. Han måste ständigt vara medveten om, att ju mera han knyter sin existens och sitt välstånd vid sitt arbete å det ifrågavarande jordstycket, desto större blir faran att en främmande makt en viss dag, då kontraktet skall förnyas, kommer och helt enkelt ställer honom inför valet att afstå från en godtycklig del af sin välförvärfvade inkomst eller att helt afstå från att fortsätta förvärfvet på denna plats. Detta är en hämsko på utvecklingen af det sunda förvärfsbegäret inom den klass af befolkningen, hvarom det nu är fråga. Och denna hämsko verkar så uppenbart till allmän skada, att man i dessa länder, där man sannerligen icke har varit böjd för att inskränka den individuella privatäganderätten, dock har funnit det nödvändigt att kraftigt inskrida mot den privata äganderätten just på *denna* punkt. Hvarför? Därför att man funnit, att här står *äganderätt* mot *äganderätt*. Här står den store godsägarens rätt till jorden i *oförsonlig motsättning* mot lägenhetshafvarens rätt till sitt *eget arbetes* frukter. Sambället kan icke skydda den absoluta jordäganderätten, utan att därmed på nåd och onåd utlämna den lille lägenhetshafvaren och hans ekonomiska intressen åt storgodsägaren. Hvarje lagstiftning till skydd för den mindre, icke själfägande jordbrukarens äganderätt till det egna arbetets frukter måste taga form af en lagstiftning *mot* den absoluta äganderätten till den *jord*, på hvilken detta arbete skall bedrifvas. Ty herrarne få väl medge, att man icke kan bedrifva jordbruk i luften eller på vattnet.

*Om rätt att
i vissa fall
expropriera
mark till
lägenheter å
ofri grund.
(Forts.)*

Att genom expropriationslagstiftning inskränka den store jordägarens absoluta dispositionsrätt öfver sin jord är tydligen den allra lindrigaste formen af ingrepp i den privata äganderätten, som här kan komma i fråga. En sådan lagstiftning sörjer först och främst för, att alla för samhället värdefulla intressen bli tillbörligen tillgodosedda. En sådan lagstiftning sörjer vidare för, att dess tillämpning kontrolleras af offentlig myndighet och att sålunda osäkerhet och godtycke bli uteslutna.

Det synes mig, att utskottet i sin motivering på sidan 4 har tydligt betonat angelägenheten just nu af kraftiga provisoriska åtgärder i det ifrågavarande syftet. Och utskottet har ju vändt sig med en hemställan till Kungl. Maj:t att behjerta just denna sida af saken, då utskottet säger följande: »Skulle dock svårigheter möta att snarligen framlägga det eller de definitiva lagförslag, som finnas påkallade, lärer det i allt fall böra få ankomma på Kungl. Maj:t att efter erforderlig undersökning och sakkunnig pröfning för Riksdagen framlägga de förslag i ämnet, eventuellt af provisorisk natur, som af Kungl. Maj:t kunna finnas för ändamålet nödiga och lämpliga.»

Under sådana förhållanden och då jag har klart för mig att hvarje yrkande om bifall till herr Lindhagens reservation är fullkomligt utsiktslöst i denna kammare, anser jag mig, herr talman, kunna inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Stårner: Här hafva gjorts anmärkningar mot lagutskottets förslag. Herr vice talmannen har särskildt uttalat sig mot en reservation, som bilagts betänkandet. Det synes mig, som om utskottet åtminstone icke kan göras ansvarigt för denna. Det är väl bekant, att man i detta hänseende medger den största frihet åt en reservant att efter egen smak och uppfattning andraga såsom skäl för sin mening hvilka exempel som helst, och följaktligen kan utskottet knappast förtjäna denna särskilda anmärkning för hvad som anförts af en reservant.

Det har redan här anmärkts, att den fråga, som nu behandlas, i grund och botten icke har sammanhang med det exempel, som här såsom för dagen framspringande blifvit utnyttjad på både den ena och den andra sidan, nämligen historien nere vid Mölle.

Fråga är här om den otrygga, ofria och svaga ställning, som en lägenhetsägare bar, då han kan utsättas för att drifvas från sin egendom vid kontraktstidens utgång och därigenom, därest han på denna egendom lagt ned några afsevärda kostnader, ruineras. Här uppstår för staten, såsom kontrollant öfver alla sina medborgares rätt, en skyldighet att under utvecklade och förändrade förhållanden träda fram och se till, att icke den starkare parten i detta som i andra hänseenden kommer i tillfälle att missbruka sin makt gentemot den svagare. Här blir ägaren till huset eller lägenheten på 50 år faktiskt den svagare parten gentemot egendomsägaren. Äfven

om man måste medgifva, att lägenhetsägaren har den moraliska rätten på sin sida, kan han icke göra sig juridiskt gällande, med mindre än att staten i detta hänseende ingriper reglerande.

Om rätt att i vissa fall expropriera mark till lägenheter af ofri grund.
(Forts.)

Åsikten härom, som framtvings af förändrade sociala och ekonomiska förhållanden, har sedan trädt fram i vår lagstiftning på många områden. När vi arbeta med stora statsmedel och varm energi för att försöka utvidga egnahemsrörelsen och stärka jordbandet hos våra medborgare allt fastare; när vi hafva den ingående uppfattning, som allt mer tränger fram, att särskildt den trygga jordbesittningen utgör en af de bästa garantierna mot den blodtappning, som äger rum i form af emigration, och bidrager till att skapa social förnöjsamhet och ekonomisk styrka; när vi arbeta i den riktningen, så verkar det som en underlig dualism, att man, under det man sysselsätter sig med nya former och nya vägar för att skapa besittningsrätt, förbiser, att genom förhållandenas makt en hel mängd hembesittande medborgare kommit i en ofri och beroende ställning och kanske vråkas från gård och grund, och detta till följd af ett förbiseende i lagstiftningen, som för mycket gynnat den starkare parten gentemot den svagare.

Det är denna uppfattning, som kommit fram i lagutskottet vid behandlingen af denna fråga och det är samma mening, som tagit sig uttryck i krafvet på utvidgad expropriationslagstiftning för andra ändamål. Den expropriationslagstiftning, som af utskottet refereras, afser att vid fisklägen, stationssamhällen och andra områden på landet, där en sammanträngd befolkning bor eller kan uppstå, expropriation skall vara berättigad och ombesörjas af det allmänna, och att således genom expropriation den enskilde ägarens rätt till hus på annans grund skall skyddas. Men detta gäller ej blott här, utan denna tanke har fått en konsekvens i det förslag, som den s. k. torpkommissionen burit fram, och mot hvilket jag hittills icke hört någon anmärkning i princip, nämligen att expropriation eller aförsning af en lägenhet skulle under vissa former äga rum från egendomsägaren till nyttjanderättshafvaren. Detta har torpkommissionen alls icke ansett vara en så vådlig inskränkning i egendomsägarens rätt, hvarom här talats.

Man har visserligen satt såsom villkor, att värdet af den till lägenheten hörande jorden skall understiga värdet af åbyggnaderna. Man har sålunda använt en utgångspunkt som ansetts vara lämplig för öfverlåtelse af rätten i dylika fall. Men äfven om denna gräns kan komma att ändras, så har gifvetvis icke själfva grundprincipen, som i alla fall blifvit fastslagen, därigenom rubbats. Ty den grundprincip, som där går igen och som håller på att arbeta sig in i lagstiftningen, afser att staten, samhället, måste i vissa fall träda fram för att hjälpa besittningshafvaren att komma till sin rätt mot en jordägare, därest denne icke vill frivilligt medgifva innehafvaren af besittningsrätten att få träffa en rimlig uppgörelse. Sålunda ligger i torpkommissionens förslag till lösning af torpen ett principiellt

Om rätt att
i vissa fall
expropriera
mark till
lägenheter af
ofri grund.
(Forts.)

godkännande af samma sak, som här kommit in i lagutskottets yttrande.

Lagutskottet har vid diskussion af denna fråga ställt upp för sig, om här kunde anses framträda en ny grundsats, som icke skulle kunna godtagas, men kommit till det resultat, att så icke vore förhållandet. En representant i lagutskottet, som visst icke tillhör majoriteten i allmänhet och inom denna kammare sålunda väl icke torde framstå såsom den, hvilken kunde tänkas yrka på ingripande mot äganderättens uppehållande, hade nyss ett uttalande, som vittnar om, att man inom lagutskottet haft en praktisk syn på denna fråga; man har sett på den reella påföljd, som en åtgärd i detta afseende skulle åstadkomma.

Vi skulle kunna särskilja de åtgärder, som här äro ifrågasatta, i dels lösningsrätten, som den sistnämnde talaren påvisade, och dels expropriationsrätten till tomtmark och jord. I detta senare hänseende har lagutskottet pröfvat åtskilliga förslag, som gått ut på en mera fri och öppen expropriation i vissa fall. Mot dessa förslag har lagutskottet ställt sig betänksamt, därför att detta verkligen kunde innebära ett ingripande i äganderätten af helt annan beskaffenhet, än de åtgärder, som utskottet föreslagit.

När man går ut ifrån, att en besittningshafvare en gång fått af en jordägare åt sig upplåten en sådan rätt, som att nyttja en tomt på 50 år, att där uppföra hus, att anlägga trädgård och sålunda att bedriva odlingsverksamhet af olika art, så ligger också i sakens natur, att denna öfverenskommelse är af stor innebörd och räckvidd. Man skulle kunna säga, att liksom husägaren på ofri grund under hela besittningstiden stått i viss risk, i händelse af jordägarens ekonomiska obestånd, så innebär aftalet en förutsättning, att jordägaren vid den kritiska tiden för husägaren också skall taga hänsyn till hans ställning och visa ett billigt och bumant förfarande. Besittningssaftalet bör då icke heller kunna alltför lättvindigt afbrytas endast därför att upplåtelsetiden utlöper, åtminstone icke afbrytas på sådant sätt, att den, som i god tro och i fullaste förhoppning om rättvisa, arbetat på sin lilla lägenhet, skall därifrån afföras utan någon ersättning. Genom en dylik spoliering af arbetet eller åläggande att rifva och bortföra husen från lägenheten, kan faktiskt en jordägare sätta husägaren i svårt ekonomiskt trångmål.

Det finnes olika sätt, på hvilka man kan tänka sig frågans lösning, nämligen dels att medgifva en full och öppen rätt till expropriation af tomtmarken, då sådant med hänsyn till husvärdet eller eljes befinnes vara allmängagneligt och rättvist, dels att genomföra en slags reglering af förhållandet mellan jordägaren och husägaren på sådant sätt, att antingen husägaren får fritt val att köpa tomten eller jordägaren att lösa husen till skäligt pris.

Inför denna uppgift är det icke endast fråga om den starke jordägarens och den svage husägarens ställning till hvarandra, utan frågan blir en *social sak*, en ekonomisk angelägenhet af allmänt

samhälleligt och medborgerligt intresse. Frågan vidgar sig till att bli något mer än endast en enskild uppgörelse för några år mellan ett par personer; uppgörelsen måste utöfva inflytande på samhället i ekonomiskt och annat hänseende. Men då framträder också med full befogenhet statens, samhällets, myndighetens rätt och plikt att biträda med att på bästa sätt reglera förhållandet mellan parterna.

Om rätt att i vissa fall expropriera mark till lägenheter & ofri grund.
(Forts.)

På 1870- och 1880-talen började man (på grund af industriell uppsving, goda ekonomiska konjunkturer och andra förhållanden) att lifligt ordna »egna hem» och skaffade sig grundvalar för dessa genom upplåtelse, som här äro i fråga, och som voro de då allmänt förekommande på landsbygden, där jorden ogärna såldes. Då vi nu efter 40 år stå inför nya förhållanden, som föranleda genombrött och ändring i åtskilliga gamla former, och vi därtill hafva för våra ögon en hel mängd exempel på jordägare, som icke dragit sig för att missbruka sin starka ställning mot de svaga lägenhetsinnehafvarna, så har det synt utskottet alldeles naturligt, att vi måste taga oss för med sådan lagstiftning, som kan komma de svaga till skydd.

Den lagstiftning, som föreslagits af motionären, afsåg ett *provisoriskt* ordnande af förhållandena. Förslaget var också »provisoriskt» tillkommet; och lagutskottet kunde icke biträda detsamma. Men oaktadt utskottet icke kunde acceptera det här i reservationen framlagda lagförslaget, fann sig utskottet fullkomligt oförhindradt och af sakliga skäl bestämt uppfordradt att påyrka frågans hänskjutande till Kungl. Maj:t, för att den där måtte tagas i öfvervägande. Och jag tror, att denna sak, när det gäller garanti för de egnahemmens besittningsrätt, skapandet af en tryggad social ställning för tusentals medborgare i landet, är en samhällsviktig och samhällsnyttig angelägenhet, så god som någon annan och så nödvändig som någon annan fråga af detta slag, som Riksdagen har att pröfva.

Efter den ton, som här redan är angifven vid början af denna debatt, dels af vice talmannen i hans känsliga försvarstal för fideikommissarien vid Mölle, dels af herr Trygger i hans kritiska uttalande, då han ju dömde, som om lagutskottet här framkommit med något pekoralmässigt, något som var så underligt, enligt hans uppfattning, att han knappast sett något motstycke, efter ett sådant mottagande lär det icke finnas stora utsikter att i denna kammare vinna bifall för lagutskottets yrkande. Men jag vill säga, att under de förhållanden, som allt mer och mer trängt fram på jordägare- och jordbesittningsrättens område, borde man äfven inom denna kammare inse, att det skulle vara förmånligt att försöka i godo och med ledande hand samt med ingående uppmärksamhet ägna sig åt sådana sakers förändring i samhällslifvet, som eljest faktiskt tränga till förändring af sig själfva. Man borde i denna kammare icke motsätta sig sådan förbättring af våra lagar, som är påkallad, och icke endast ställa sig oförstående mot trycket af nya meningar, som lik-

*Om rätt att
i vissa fall
expropriera
mark till
lägenheter å
ofri grund.
(Forts.)*

visst komma att arbeta sig fram och förr eller senare på grund af förhållandenas egen ofrånkomliga makt tvinga sig till gehör.

När jag har denna mening och således anser, att Första kamaren genom sin medverkan borde bidraga till, att lösningen af denna liksom andra frågor blir den mest förmånliga, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag om en skrifvelse.

Herr Gezelius: Om det finnes något, som den svenska statens jordpolitiks historia borde ha lärt oss enhvar, så är det, huru principlösheten på detta område hämnar sig, och hvart den principlöshet, som utmärkt vår historia på detta område, i detta nu fört oss. Den behandling förevarande ämne erhållit såväl i lagutskottet som äfven här under debatten lämnar, enligt mitt förmenande, ett synnerligen värdefullt bidrag till denna principlöshets historia.

Här har en motionär hemställt om »rätt för stat eller kommun att i skäligen fall genom expropriation förvärfva marken till lägenheter på ofri grund, d. v. s. då byggnaden men ej marken tillhör lägenhetshafvaren.» Det är en generell rätt till expropriation, som motionären här talar om, fastän han, såsom han sedan säger, och såsom litet hvar förstår, därmed menar icke »expropriation» enligt gällande svensk rätt, utan i den öfverflyttade betydelsen af den »tvångsafsösnig», som den ärade motionären så ofta sysselsätter oss med här i Riksdagen. På detta yrkande har lagutskottets majoritet hemställt om ett förslag till lagstiftning om expropriations- eller lösningsrätt för beredande af möjlighet åt ägare af byggnader på ofri grund att förvärfva marken, hvarå byggnaderna äro uppförda. Men utskottet undviker ostentativt att med ett ord i sin kläm antyda hvad denna expropriation skulle medföra i afseende å äganderätten till de exproprierade områdena, hvem äganderätten skulle tillkomma.

Jag har till mitt nöje här kunnat konstatera, att den förste ärade talaren från det socialdemokratiska partiet sökte, såvidt jag icke missuppfattade honom, ge den tolkningen åt frågan, att här vore fråga om att bereda äganderätt åt de mindre, att det skulle vara fråga om att åt sådana här nyttjanderättshafvare förskaffa äganderätt till deras nyttjade fastighet, och att den andra medlemmen af det socialdemokratiska partiet, som yttrat sig, tog steget klart och fullt ut — och jag antager, att den liberala majoriteten inom utskottet nog senterat hans mening — och yrkade bifall icke till sin meningsfrändes reservation mot betänkandet, utan till utskottets förslag.

Ja, det har varit ett rätt intressant kapitel — fastän diskuteradt till leda — hvar stå de olika partierna i detta äganderättsspörsmål, hvilken plats skall tillmätas äganderätten i våra dagars jordpolitik? Detta utlåtande lämnar visserligen ett bidrag till den historien, men någon lösning lämnar det icke. Utskottets utgångspunkt är, att »otvifvelaktigt, såsom motionären framhåller, lägenhetsinnehafvare,

som äro ägare till byggnader på ofri enskild grund, i de flesta fall befinna sig i en synnerligen otrygg ställning.» Jag skall i likhet med en föregående talare i ämnet villigt erkänna, att spörsmålet om nyttjanderättshafvares rättsliga ställning gentemot äganderätts-hafvaren särskildt i fråga om byggnader å ofri grund, icke kan anses i allo vara slutgiltigt löst, att den nuvarande lagstiftningen icke tillfredsställande löst den fråga, som här dragits fram, utan att denna bör, med bevarande af äganderätten såsom det grundväsentliga, på ett lyckligare sätt i den praktiska lagstiftningen kunna ordnas.

Men, mina herrar, det är en helt annan sak än att, såsom lag-utskottet, utan tvekan lösa spörsmålet med den enkla metoden att hänvisa till en generell rätt, hvad utskottet kallar »expropriations- eller lösningsrätt», att således afskaffa äganderätten för den förutvarande ägaren för att skapa en ställning för den förutvarande brukaren, om hvars rättsliga betydelse och konsekvenser lagutskottet icke lämnat någon som helst upplysning.

För utskottet har det drivande varit — det står ovanligt klart angifvet i utskottets i öfrigt genomgående dunkla utlåtande — »brådska». Utskottet säger, att »skyndsammast möjligt» måste vidtagas »de åtgärder, som enligt hvad ofvan nämnts, måste anses nödvändiga för undanröjande af här omhandlade missförhållanden», det af motionären angifna osäkerhetstillstånd, hvari vissa nyttjanderättshafvare befinna sig. Hvilka åtgärder, som skola vidtagas, därom yttrar sig utskottet skäligen dunkelt: endast att det skall vidtagas »åtgärder, som, enligt hvad ofvan nämnts, måste anses nödvändiga.»

Ja, jag tror icke, att man kan komma ifrån, att den uppfattningen ligger under utskottets utlåtande, att det accepterar principiellt motionärens ståndpunkt i frågan. Det har icke heller i sin motivering med en enda rad, ett enda ord tagit afstånd från dennes uppfattning, och då lärer väl ingen annan möjlighet återstå för den, som vill af handlingarna döma om, hvad utskottet syftar åt — och det lär väl Kungl. Maj:t, såvidt förslaget föranleder till en riksdagsskrivelse, söka göra — än att motionärens linje accepteras. Utskottet vill icke sätta sig i opposition mot motionärens principiella riktlinje, det afvisar endast att utan föregående undersökning acceptera motionärens förslag om en provisorisk lag. Är det så, mina herrar, att det liberala partiet allmänt accepterar en sådan linje, då ha vi åtminstone med denna fråga vunnit en synnerligen önskvärd klarhet om hvad vi ha att räkna med för politiska faktorer i riksdagens arbete på det stora, vida och synnerligen ömtåliga ämnet. Men jag uttalar utan tvekan min förvissning om, att till dessa linjer komma icke det liberala partiets medlemmar inom riksdagen att enigt ansluta sig. Ty har man gjort ett uttalande af den innebörd, som utskottets kläm innebär, och med den kommentar, utskottets betänkande lämnar, då har man förvisso förts ut på ett fullkomligt gungfly, där Kungl. Maj:t skall söka leta reda på Riksdagens och

Om rätt att i vissa fall expropriera mark till lägenheter å ofri grund.
(Forts.)

*Om rätt att
i vissa fall
expropriera
mark till
lägenheter å
ofri grund.
(Forts.)*

vänsterpartiernas ställning till detta spörsmål. Det blir ett »kurra gömma», som jag tror Kungl. Maj:t icke skall lyckas reda sig med.

Jag ber, herr talman, att få på grund äfven af det skälet, att det förslag, som föreligger, icke i någon mån kan vara ägnadt att afhjälpa de olägenheter, som till äfventyrs må förekomma i afseende å vissa nyttjanderättshafvares ställning, och att det icke skulle föra denna fråga framåt, utan snarare försvåra dess lösning, yrka afslag å utskottets förslag liksom äfven å den reservation, som afgifvits af herr Lindhagen och herr Persson.

Herr Wallenberg: När jag läste lagutskottets utlåtande nr 49, kom jag att göra en reflexion, som det icke var min mening att här framföra, men sedan jag har hört herrar Klefbeck och Steffen och därefter äfven den ärade ledamoten af lagutskottet herr Stårner, anser jag mig böra meddela kammaren hvad jag tänkte vid genomläsningen.

De två första talarne, hvilkas namn jag nämnde, talade om den stora jordägaren och hans förhållande till den lilla lägenhetsinnehafvaren. Ledamoten af lagutskottet åter talade om statens skyldighet att kontrollera, att den svagare icke förtryckes af den starkare. Allt det där är ju riktigt. Men hvad som icke är riktigt det är, att den, som skall kontrollera detta, nämligen staten, icke själf underkastar sig det, som här föreslås skola lagstiftas för enskilda. Staten är den största jordägaren, staten har de flesta arrendegårdarna och lägenheterna. Hvarför skall icke detta expropriationsförfarande, som här är föreslaget, kunna tillämpas vis å vis staten? Och såsom reservationen är skriven, kommer icke något sådant i fråga. Reservationen talar bara om sådan lägenhet, som lyder under hufvudgård i enskild ägo. Och utskottets utlåtande är sådant, att i fall denna formulering går till Kungl. Maj:t, jag förmodar, att Kungl. Maj:t med anledning af utskottets motivering skall anse staten utesluten. Ty det står i början af utskottets yttrande, såsom citerats af den sista talaren, att »otvifvelaktigt är att, såsom motionären framhåller, lägenhetsinnehafvare, som äro ägare till byggnader på ofri enskild grund, i de flesta fall befinna sig en synnerligen otrygg ställning.»

Utan att för ögonblicket vilja uttala mig, om jag kan biträda den principen, att enskilda skola få expropriera af enskilda, ber jag att få yrka afslag å lagutskottets utlåtande främst på den grunden, att sådan expropriation icke skulle kunna göras gällande af lägenhetsinnehafvaren, där hufvudgården tillhör staten.

Herr Hellberg: Jag kan med anledning af den sista talarens yttrande icke underlåta att anmärka, att det är en oerhörd skillnad i detta hänseende mellan en enskild person och samhället. En lägenhetshafvare, som är beroende af en enskild jordägare, är underkastad dennes personliga godtycke, men den, som är lägenhetshaf-

vare under staten, har den stora allmänna garantien, att det är hela samhället, som är ansvarigt för hans ställning. Det är en väsentlig skillnad; och så långt får man väl ändå icke gå, att man sätter likhetstecken mellan enskild jordägare och samhället. Det står fullkomligt klart för mig, att man icke kan göra det.

Om rätt att i vissa fall exproprieras mark till lägenheter å ofri grund.
(Forts.)

Jag vill emellertid yttra några ord om frågan i allmänhet. Det är påfallande, att så snart den stora sociala frågan kommer på besök till Första kammaren, denna kammars stora majoritet ögonblickligen reagerar. Så fort de förmåner, som skulle kunna kallas de sociala monopolen, på något sätt vidröras, reagerar den genast. Det finner jag icke alls underligt, då jag tänker på, hvilka samhällslager denna kammare, särskildt majoriteten, företräder. Men jag tycker många gånger, att det är underligt, att den fosterlandskärlek, som kammaren oupphörligt förklarar sig hysa — och jag betviflar icke, att kammaren hyser den — att denna fosterlandskärlek icke drifver den att tänka öfver betingelserna för, att en sådan fosterlandskärlek kan bli allmän i samhällets alla lager. Huru kunna herrarna tänka sig, att detta skall vara möjligt, om stora samhällsgrupper icke kunna, så att säga, få fäste på fosterlandets jord. Jag använder denna bild, som jag tycker med rätta, ty förhållandena äro verkligen sådana, att den stora jordägaren, som med en viss monopolrätt besitter hela sträckor af jord, hela socknar, han kan bokstafligen sopa bort andra människor från denna trakt, om det skulle falla honom in. Herr Steffen påvisade, att detta faktiskt ligger i hans makt. Blir det inte då, ifall man vill ge samhällets stora lager grundbetingelsen för fosterlandskärlek, känslan af fäste, känslan af trefnad, blir det inte då, säger jag, nödvändigt att på ett eller annat sätt inskränka denna monopolrätt? Tro icke herrarna, att i våra dagar, när den stora sociala frågan går fram öfver hela världen, det skall visa sig omöjligt att kunna behålla dessa monopolförmåner, som vi sedan urminnes tider haft, att häfda äganderätten i dess extrema form, som exempelvis herr Trygger här förfäktat? Jag tror, att här spjärna herrarna mot udden. Jag förstår, att utskottsutlåtandet är dömdt att falla, men herrarna kunna vara förvissade om, att den seger, som vinnes, är en Pyrrhusseger. Denna fråga kommer igen gång på gång, ända tills den blir löst i enlighet med det stora flertalets önskningsar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Wallenberg: Det sista, som den ärade talaren yttrade, anser jag icke angå mig, därför att jag ju vill utvidga möjligheterna för dessa små lägenhetsinnehafvare att få fast mark under fötternas. Det första skall jag däremot be att få taga fasta på. Han sade där, att det är något helt annat, om staten är jordägaren, än om det är enskilde, och att det allmänna lämnar tillräckliga garantier för, att den enskilde icke blir af staten eller det allmänna så miss-handlad, som enskilde kunna misshandla andra enskilde.

*Om rätt att
i vissa fall
exproprieras
mark till
lägenheter d
ofri grund.
(Forts.)*

Det var en af talarna här, som talade om, att för några år sedan, då Hans Maj:t Konung Oscar II gick ur tiden, den statsegendom, som heter Djurgården, och som varit utarrenderad till en massa lägenhetsinnehafvare, ånyo skulle utarrenderas. Då jag var en af dessa lägenhetsinnehafvare — och visserligen icke en af de minsta — vill jag begagna detta tillfälle att, vid sidan af hvad herrar Klefbeck och Steffen anförde till dagens protokoll, få till detsamma foga några små meddelanden om, huru man blir behandlad, då den jord, som man har sin varelse på, äges af staten. Jag skall be att få meddela några utdrag af en skrifvelse, som jag med anledning af ett meddelande, jag fick om att jag vore uppsagd och skulle afflytta, om jag icke ville underkasta mig de nya kontraktsvillkor, som man uppställde, skref, icke till Hans Maj:t Konungen — ty jag ville skriva min egen stil, och med den kunde jag icke adressera mig till Konungen — utan till riksmarskalksämberet.

Jag säger där: »Jag erkänner vederbörandes juridiska rätt att fråntaga mig den nu innehafvande besittningsrätten äfvensom att för hvad som nu erbjudes mig fordra hvilken arrendesumma som helst, men jag anhåller vördsamt att få anföra några synpunkter, hvarför jag anser den fordrade arrendesumman vara för hög och villkoren i öfrigt så stränga, att jag nästan måste anse förslaget vara tillkommet för att förmå mig att lämna lägenheten.» Här-efter meddelade jag, att den lägenhet, jag besatt, hade varit upplåten i 146 år, att denna lägenhet hade betingat en afgift, som hade småningom höjts från 34 daler kopparmynt, till 288 kronor 50 öre, hvilken höjning skett år 1866, och att sedan dess och intill den dagen för icke tjugo år sedan, då jag tillträdde lägenheten, upprepade ombyten af innehafvare förekommo, utan att afgiften höjdes.

Därefter fortsatte jag: »Jag hade därför ingen anledning att vid ett eventuellt regentskifte förutsätta en höjning af tomtörena till 20 gånger den förutvarande afgiften eller bortåt 200 gånger samma afgift»; om jag tager i betraktande att hvad som nu erbjuds mig var en tiondedel af mitt förutvarande innehaf, d. v. s. man tog ifrån mig nio tiondelar af hvad jag disponerade och erbjöd mig den återstående arealen emot en afgift, som således var 20,000% större än den jag betalt i 20 år för hela arealen.

»Men äfven om häfden och den humanitet, man nu allmänt fordrar af jordägaren gentemot sin arrendator, i detta fall ej anses böra gälla, så borde, enligt min uppfattning, innehafvarne af de ämbeten, som handlägga kungliga Djurgårdens angelägenheter, och hvilka innehafvare nu och då äro samma personer, meddelat mig sina afsikter att mångdubbla tomtörena vid de tillfällen, då jag anhöll om tillstånd att till lägenhetens prydnad utföra mycket dyrbara arbeten» — och jag specificerade dessa arbeten — »eller när jag, därtill ombedd, ombyggde växthusen för att afstå mark till den allmänna vägens utvidgning, eller när jag med tiotusen kronor förband

mig att deltaga i vattenledningens framdragande från Bellmansro till Blockhusudden. Hade jag då fått meddelande om dessa afsikter, så hade allt fått förblifva vid det gamla, och äfven det för-
lustbringande tillmötesgåendet uteblifvit.

Jag lämnades tvärtom helt och hållet i god tro, ty när jag för knappa två år sedan på Djurgårdsförvaltningens framställning och riksmarskalksämбетets önskan afstod dispositionsrätten till ängs-
mark i areal ungefär motsvarande det mig nu erbjudna området, för hvilket 6,000 kronor om året nu fordras, föreslogs af förvalt-
ningen en ersättning af 100 kronor om året, hvilket belopp likväl genom en sinnrik metod af mig uttogs på annat sätt.

Det förhållande, att under senare år personer, som önskat bygga och bo på kungliga Djurgården, därtill erhållit tillstånd mot ganska höga platshyror, synes mig icke vara ett fullgiltigt skäl att nedsätta eller omintetgöra äldre lägenhetsinnehafvares egodelar genom att till samma höjd eller därutöfver per kvadratmeter höja deras tomtören. Mången lägenhetsinnehafvare drabbas härigenom af en oförutsedd ekonomisk förlust svår att bära.

Slutligen vill jag anföra, att den mark, som nu erbjudes mig, befriad från allt som på densamma tillhör mig, icke ens ytterligare styckad kan betinga ett arrende af 6,000 kronor, ty ingen lär väl vara nog oförståndig att jämte en sådan årsafgift, skatter och alla utgifter, som förorsakas af afståndet från staden och dåliga kommunikationer, underhåll m. m., nedlägga kostnader på byggnader och annat, som när som helst kunna blifva och senast om 20 år äro fullkomligt värdelösa.»

I det kontrakt, jag fick underskrifva, står bland annat en paragraf, som säger, att vid afträdet — och det skall ske, i händelse af Konungens frånfälle, hvilket Gud förbjude, när som helst — under det att jag själf är bunden i tjugo år — jag är skyldig att taga bort alla byggnader.

Nu skola herrarna icke ett ögonblick tro, att jag anført detta, för att herrarna skola tycka synd om mig — jag reder mig nog — men det var många och däribland äfven små lägenhetsinnehafvare, som gjorde betydande och för dem mycket kännbara förluster. Med det sagda vill jag endast konstatera, att de garantier, som den sista ärade talaren talade om, när det gällde statens egendom, dem har åtminstone jag ingen erfarenhet om. Och jag anser också därför säkrast, att lägenhetsinnehafvare få rätt att exproprieras äfven från staten.

Herr Steffen: Herr talman! Jag vill blott, med anledning af herr Wallenbergs båda yttranden, be få förklara, att herr Wallenberg är synnerligen välkommen bland oss socialdemokrater till samverkan med oss, för att göra staten till den i allo socialt sinnade och humana jordägare, som vi eftersträfvat och städse förutsätta att staten skall bli, då vi arbeta på att i vissa fall ersätta den

Om rätt att i vissa fall exproprieras mark till lägenheter å ofri grund.
(Forts.)

*Om rätt att
i vissa fall
expropriera
mark till
lägenheter af
ofri grund.
(Forts.)*

enskilde jordägaren med staten såsom jordägare. Det af herr Wallenberg anförda fallet bevisar för mig ingenting annat, än att staten i våra tider dess värre är ganska ovan att uppträda på ett förståndigt sätt som jordägare. Staten har härvid blott tagit intryck af den långa aeran af liberal eller individualistisk socialekonomisk politik, som förnekat staten att bedrifva förvärfvsverksamhet. Det är då ej underligt, att staten såsom jordägare stundom uppträder på ett sätt, som jag för min del skulle vilja karaktärisera såsom antediluvianskt.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Hellberg: Jag vill bara säga till herr Wallenberg, att hans exempel förefaller mig icke rätt lyckadt, ty, såvidt jag vet, äro dessa lägenheter icke någon statens egendom, utan de äro visst, som herr Wallenberg sade, hans Maj:t Konungens. I hvarje fall ligga de åtminstone icke under statens bestämmanderätt. För öfrigt förekommer det ju oupphörligt, att staten upplåter mark till bebyggande af enskilda och bemödar sig att därvid tillmötesgå deras intressen så långt som möjligt. Sträfvandet skall naturligtvis vara, att staten utvecklar sig till, såsom herr Steffen sade, en mönsterjordägare, som icke låter några öfvergrepp komma sig till last.

Grefve Mörner: Med anledning af herr Wallenbergs önskan att expropriationsrätten skulle utvidgas äfven mot staten, ber jag att få framhålla, att den nuvarande expropriationsförordningen, hvarigenom för allmänt behof mark kan exproprieras från enskilda menigheter och inrättningar, är kompletterad med årligt tillstånd af Riksdagen, hvori Riksdagen medgifver, »att då för allmänt ändamål, för hvars tillgodoseende enligt gällande författning enskild man, menighet eller inrättning kan förpliktas afstå eller upplåta jord eller lägenhet, erfordras, att staten tillhörig mark afstås eller upplåtes, Kungl. Maj:t må äga, utan Riksdagens hörande i hvarje särskildt fall, förordna om markens afstående eller upplåtande.»

Då jag tager för gifvet, att en sådan komplettering i afseende å statens jord äfven skulle äga rum beträffande det institut, som nu är fråga om att inrätta, håller jag före, att konsekvensen från herr Wallenbergs ståndpunkt fordrat, att han yrkat bifall till utskottets hemställan. Med denna kraftiga hjälp, som jag anser herr Wallenbergs medverkan utgöra, ber jag med mera förtröstan att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, jämlikt de i afseende å förevarande utlåtande under öfverläggningen framställda yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren

skulle afslå såväl hvad utskottet hemställt som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Om rätt att i vissa fall expropriera mark till lägenheter å ofri grund.
(Forts.)

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår såväl hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 49 som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 52.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 4 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en fredsexpeditions- och bostadsbyggnad i Boden.

Om uppförande af en fredsexpeditionsbyggnad i Boden.

I anslutning till hvad Kungl. Maj:t i en den 10 april 1912 till Riksdagen aflåten proposition föreslagit, hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att Riksdagen måtte medgifva, att af fjärde hufvudtitelns allmänna besparingar ett belopp af 136,000 kronor finge tagas i anspråk för uppförande af en fredsexpeditions- och bostadsbyggnad i Boden.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. C. Lindblad*, *F. W. Thorsson*, *K. V. Rydén* och *N. E. Lindberg*, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Herr Lindblad, Anders: Herr talman, mina herrar! Vid detta utlåtande har fogats en reservation af mig jämte kamrater i Andra kammaren. Vi hafva icke funnit, att de skäl, som anförts för Kungl. Maj:ts förslag, hvilket utskottet har tillstyrkt, varit så starka, att Riksdagen borde gå med på hvad som här föreslagits.

Denna fråga har ju redan förut varit före vid Riksdagen; den var före vid 1910 års riksdag och blef då afslagen. Utskottet fann

Om uppförande af en fredsexpeditiönsbyggnad i Boden.
(Forts.)

sig då icke böra tillstyrka framställningen och anförde till stöd för sin ståndpunkt, att det »framlagda förslaget till beredande af lokaler till fredsexpedition för kommandantskapet i Boden i väsentlig mån afviker från det sätt, man förut tänkt sig för lösningen af denna fråga», o. s. v.

Det fanns, om jag icke missminner mig, år 1905 en kommitté, som tänkt sig en krigsexpedition och en fredsexpedition, kombinerade med hvarandra. Sedan krigsexpeditionen tillkommit, har man emellertid funnit sig böra göra framställning om en särskild fredsexpedition, hvilken skulle förläggas i en byggnad, som dessutom skulle inrymma bostäder för vissa bland personalen i Boden.

Det har emellertid synts, som om frågan om bostäder för den personal, det här gäller, skulle kunna ordnas på annat sätt, åtminstone ännu till någon tid. Då det sålunda icke har kunnat anföras de starka skäl för propositionen, som vi hafva ansett vara nödvändiga för att gifva vårt bifall till den, hafva vi yrkat afslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka afslag å propositionen och utskottets hemställan samt bifall till reservationen.

Friherre Falkenberg: Då föreliggande fråga förra gången var före, d. v. s. år 1910, blef den visserligen af Riksdagen afslagen, men detta berodde icke därpå, att Riksdagen icke behjärtade behovet af en dylik byggnad i framtiden, utan skälet för Riksdagens afslag var, att den ville hafva fram frågan i en billigare form och att den icke ville bygga särskildt hus för den egentliga fredsexpeditionen.

I den form, hvori förslaget nu föreligger, har man emellertid gått dessa Riksdagens båda önskningsar till mötes. Nu begäres det allenast en byggnad, som skulle inrymma bostäder och expeditionlokal för fortifikationsbefälhafvaren och hans biträden samt för sex andra funktionärer, som där skulle få sig några rum anvisade.

Då det nu allt framgent anses vara nödvändigt, att det i Boden skall finnas en fortifikationsbefälhafvare, två ingenjörsofficerare och en fortifikationskassör, är det alldeles gifvet, att det måste byggas såväl bostäder som expedition för dessa. De lokaler, som af fortifikationsbefälhafvaren och hans funktionärer nu användas, måste inom den närmaste tiden tagas i anspråk för andra ändamål, och den s. k. Melanderska gården, som man äfven tänkt sig kunna använda, blir upptagen från och med nästa höst. För öfrigt har i samhället Boden byggnadsverksamheten legat så godt som helt och hållet nere, och det finns inga lägenheter, som äro lämpliga för ifrågasvarande ändamål.

Tillika kan man väl tänka sig, att fortifikationsbefälhafvaren och hans expedition, hvarest förvaras viktiga planer och kartor för allt, som hör till fästningsanläggningarna, icke böra inrymmas i ett trähus tillhörande samhället Boden, utan att dessa handlingar böra

förvaras på ett ställe, där de kunna vara säkra både för brandfara och äfven för inbrott.

Inom den utskottsafdelning, där ärendet förbehandlats, hafva vi fått oss tillställd en fullständig promemoria öfver bostadslägenheterna och förhållandena i Boden. Däraf framgår, att de olika etablissementen därstädes icke äga möjlighet att bereda utrymme åt nämnda expedition. Sålunda visar det sig, att för den del af Boden, Karlsborgs artilleriregemente, som förlagts till Boden, fattas nio lägenheter, för Bodens ingenjörskompani fem lägenheter samt för Norrlands artilleriregemente likaledes fem lägenheter. (För dessa kunna icke några lokaler beredas därstädes.)

Hvad nu slutligen beträffar lokalerna i själfva kommandantsbyggnaden, så torde det vara påtagligt, att de knappast kunna anses vara tillräckliga för mera än hvad de nu rymma. Äfven där är det således omöjligt att inhysa expeditionen i fråga. En trappa upp i kommandantshuset finnas två arkivrum, hvilka användas af kommandanten till expeditionsrum. Men på samma gång får han i sina expeditionsrum hafva inhyst artilleribefälhafvarens expedition. Vidare finnas fyra krigsexpeditionsrum i bottenvåningen, och de användas ett till föredragningsrum, ett till stabchefens rum, ett för adjutanterna och ett för skrifbiträden. Rummen i bottenvåningen, där den så kallade krigstelegrafens skall vara inrättad och där telegrafisten skall bo, användas för närvarande af fästningsintendenten. Men så snart denna krigstelegraf blir färdig, skall den flytta in dit, och då får fästningsintendenten icke vidare hafva kvar sin expedition därstädes.

Jag sade nyss, att det var några andra funktionärer, för hvilka äfven lokal erfordrades: det är fästningsläkaren, fästningsveterinären, fästningspastorn, fästningsauditören samt poliskommissarien och brandchefen. Alla dessa skulle i den nya byggnaden få åt sig upplåtna tre rum, men af dessa tre rum skulle i alla fall ett användas till krigsspelrum. Således kan man icke säga, att det har tagits till för stort utrymme i den nya byggnaden.

Herr talman, på dessa skäl tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Anders: Det förefaller mig i alla fall, som om det icke skulle vara omöjligt att kunna ordna förhållandena, tills försvarsberedningarna hafva gjort sitt arbete färdigt. Det är väl att tänka sig, att förändringar komma att äga rum, efter det att försvarsberedningarna utfört sitt värf. Ingen vet ju, om med anledning däraf behofvet af officerare i Boden hädanefter kommer att blifva lika stort då som nu. Att under sådana förhållanden redan nu besluta att uppföra en byggnad däruppe, som kanske för framtiden icke behöfves, synes mig icke vara lämpligt. Då det framhållits, äfven af friherre Falkenberg, att i den Melanderska villan, som blifvit förhyrd därstädes, skulle kunna beredas bostäder

Om uppförande af en fredsexpeditionsbyggnad i Boden.
(Forts.)

Om uppförande af en fredsexpeditiionsbyggnad i Boden.
(Forts.)

åt några, och i den kungl. propositionen också meddelas, att det finns en möjlighet att på privat väg hyra åtminstone för fortifikationsbefälhafvaren en lägenhet på sju rum och kök, skulle det icke vara många, som återstå, och de skulle säkerligen kunna finna privata bostäder i Boden.

Det är med hänsyn till önskvärdheten af att icke nu vidtaga några åtgärder, som kanske icke sedermera äro behöfliga, som det gäller att först få se, hur försvarsberedningarna tänka ordna om försvaret, och jag kan därför icke för min del instämma i hvad Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet hemställt.

Jag ber därför, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter enligt förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammararen, med afslag å utskottets hemställan, måtte antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Anslag till uppförande af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 4 och 7 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af mark och uppförande af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala.

I punkt 128 under åttonde huvudtiteln af den till Riksdagen aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att i afbidan på proposition om anslag till inköp af tomt och uppförande af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala på extra stat för år 1913 beräkna ett belopp af 200,000 kronor.

Sedermera hade i en den 12 sistlidne april till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 171, Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att till inköpande af ett område om 41,650 kvadratmeter utaf en under Uppsala domkyrka lydande, norr om Uppsala stad belägen jord bevilja ett belopp af 52,063 kronor samt till uppförande å sagda område af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala i hufvudsaklig öfverensstämmelse med för ändamålet af arkitekten Axel Lindegren uppgjorda och af öfverintendentsämbetet förordade ritningar och förslag bevilja ytterligare ett belopp af 661,000 kronor eller sålunda tillhoppa 713,063 kronor och däraf på

extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, därest tomtköpet skulle komma till stånd, och arbetet för den blifvande anläggningen påbörjas redan under innevarande år, af förhandenvarande tillgångar förskottera för ändamålet nödiga medel.

*Anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
folkskole-
seminariet i
Uppsala.
(Forts.)*

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt, att Riksdagen måtte till inköpande af ett område om 41,650 kvadratmeter utaf en under Uppsala domkyrka lydande, norr om Uppsala stad belägen jord bevilja ett belopp af 52,063 kronor samt till uppförande å sagda område af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala i hufvudsaklig öfverensstämmelse med för ändamålet af arkitekten Axel Lindegren uppgjorda och af öfverintendentsämbetet förordade ritningar och förslag bevilja ytterligare ett belopp af 635,000 kronor eller sålunda tillhoppa 687,063 kronor och däraf på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, därest tomtköpet skulle komma till stånd och arbetet för den blifvande anläggningen påbörjas redan under innevarande år, af förhandenvarande tillgångar förskottera för ändamålet nödiga medel.

Herr statsrådet Berg: Herr talman, mina herrar! I likhet med statsutskottet har äfven jag tyckt mig finna, att kostnaderna för den här föreslagna seminariebyggnaden i Uppsala äro höga, och i likhet med utskottet har äfven jag sökt anställa en jämförelse mellan å ena sidan dessa kostnader och å andra sidan kostnaderna för det i fjol beviljade Faluseminariet. I olikhet med utskottet har jag vid den jämförelsen dock icke kunnat komma till den åsikten, att kostnaden för det nu föreslagna Uppsalaseminariet skulle kunna nedbringas afsevärdt mer, än hvad som redan har skett i den kungl. propositionen.

Vid den utredning, som utskottet lämnat rörande föreliggande kostnadsfråga, har utskottet nämligen, synes det mig, förbisett en del omständigheter, som ovillkorligen måste beaktas, ifall man icke skall komma till ett vilseledande resultat.

Till en början, men mera i förbigående vill jag erinra om det förhållandet, att Faluseminariet är afsedt för *kvinnliga* lärjungar, under det att det nu föreslagna Uppsalaseminariet är afsedt för *manliga*. Redan den skiljaktigheten måste i och för sig åstadkomma en viss inverkan på kostnaden. Särskildt gäller detta undervisningen i gymnastik. För en gymnastiktrupp af 60 unga män med deras mera mångfaldiga och energiska rörelser kräfves, såsom hvar och en lätt förstår, större svängrum, större lokal än för en lika talrik gymnastiktrupp af unga kvinnor. Härtill kommer, att för den manliga gymnastikafdelningen kräfves en mångfaldigare och rikligare materiell. Ensamt inredningskostnaden för en manlig gymnastiksal har beräknats vara 1,000 kronor högre än inrednings-

Anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
folkskole-
seminariet i
Uppsala.
(Forts.)

kostnaden för en kvinnlig gymnastiksal. Som jag sade, den omständigheten nämner jag emellertid endast i förbigående.

Långt viktigare är en annan skiljaktighet mellan de nu ifrågasvarande seminarierna. Denna skiljaktighet har, synes det mig, statsutskottet i någon mån sökt bagatellisera, ehuru den är af genomgripande betydelse. »Läroanstalten i Uppsala», säger utskottet, »upptager utöfver samma anstalt i Falun allenast lokaler för en seminarielklass.»

Såsom i propositionen närmare utvecklats, förhåller sig därmed så, att medan seminariet i Falun är ett så kalladt dubbelseminarium, alltså innehåller en dubbel uppsättning af parallellklasser, summa åtta klasser, så är däremot Uppsalaseminariet icke blott ett dubbelseminarium utan innehåller därjämte ännu *en nionde klass*, en klass för studenter. Medan Faluseminariet sålunda kan årligen utexaminera två afgangsklasser med sammanlagdt omkring 60 elever, kan Uppsalaseminariet årligen utexaminera tre afgangsklasser med tillsammans ungefär 90 elever. Denna betydliga vinst i effektivitet erhåller man emellertid naturligtvis icke kostnadsfritt. Som jag har påpekat i propositionens motivering, kräfver den tredje afgangsklassen, studentklassen, icke blott ett nytt klassrum med därtill hörande korridorutrymme, utan den nödvändiggör också en ökning i storleken af *gymnastiksalen*, som här bör räcka till för en trupp af 90 gymnaster på en gång i stället för 60, samt af *samlingsalen*, *musiksalen* och elevernas gemensamma *läs- och skriftrum*.

Härtill kommer, att när afgangsklassernas antal här har ökats med 50 %, så att det är tre afgangsklasser emot två, följer häraf med nödvändighet någon ökning äfven af öfningsskolan. Det är ju uppenbart, att det är i afgangsklasserna, som eleverna måste hafva det mesta antalet undervisningsöfningar, och däraf följer, att *öfningsskolan* måst tillökas med ytterligare en skolsal jämte därtill hörande korridorutrymme.

Jag har i propositionens motivering yttrat, att den nu nämnda af den särskilda studentklassen förorsakade utrymmesökningen naturligtvis innebär en väsentlig kostnadsökning. Uppsalabyggnaden har på grund af den utvidgning i olika hänseenden, som, enligt hvad jag nyss nämnt, förorsakas af studentklassen, fått ett afsevärdt större kubikinnehåll än Faluseminariet. Enligt en beräkning, som gjorts af arkitekten, innehåller Uppsalabyggnaden omkring 5,200 kubikmeter mera än Falubyggnaden. Merkostnaden på grund af det större kubikinnehållet, hvilket till väsentligaste delen förorsakats af utvidgningen med ännu en afgangsklass, skulle enligt medelpriset för kubikmeter för själfva byggnaden, oberäknadt grund, värmeledning o. d., utgöra omkring 70,000 kronor.

Såsom jag i propositionen vidare omnämnt, har jag varit synnerligen angelägen om att få denna utvidgning af seminariet och den därpå grundade kostnaden i möjligaste mån nedbringad. På min enträgna anmodan har också arkitekten företagit eu del reduktioner.

Sålunda har han enligt det förslag, som framlagts i propositionen nu beräknat, att billigare material skall användas, att äfven arbetet skall utföras på ett billigare sätt, att rummen skola blifva något lägre, att korridorerna skola göras något smalare, att takresningen på huset skall något sänkas o. s. v. Genom allt detta har, såsom i propositionen nämnes, den på grund af utrymmesökningen uppkomna merkostnaden å 70,000 kronor kunnat minskas med ett belopp af 15,000 kronor och alltså stanna vid 55,000 kronor. Men med denna summa, 55,000 kronor, skulle i alla händelser den nya tredje afgångsklassen komma att öka byggnadskostnaden.

Emellertid finns det vid sidan af den utrymmesökning, som jag nu omnämnt, äfven andra omständigheter, som med nödvändighet måste komma att inverka fördyrande på byggnaden i Uppsala. Den förnämsta af dessa omständigheter är *grundens beskaffenhet*. Den har visserligen blifvit i utskottets betänkande berörd, men på ett så flyktigt sätt, att det icke lämnar någon föreställning om innebörden och verkan af denna omständighet. Såsom det påpekats, har för ifrågavarande seminariebyggnad uppsökts en efter Uppsalaförhållanden god grund, nämligen fast berg. Men denna grund är så *liten* och har en sådan *form*, att det näppeligen varit möjligt att låta seminariebyggnaden utgöra en enda sammanhängande länga, såsom den vid Faluseminariet gör. För att icke riskera att byggnaden skall sticka utanför den fasta berggrunden och kanske inom kort komma att förete sådana där remsor, som vi hafva anledning att i detta hus allt emellanåt tänka på, har det befunnits ändamålsenligast att så att säga bryta byggnaden i tre hufvudafdelningar, ett mellanparti med två däremot vinkelräta flyglar. Nu torde det vara uppenbart, att ett hus med sådan form måste blifva dyrare än ett hus, som man kan bygga i en enda sammanhängande länga. Byggnadsplatsens form och omfattning har sålunda gjort, att äfven på grund af denna omständighet tillkommer en merkostnad.

Med grundens beskaffenhet sammanhänger emellertid äfven en annan kostnadsökning. Den tomt, hvarå Faluseminariet lagts, är med afseende å grundläggningsförhållanden i alldeles sällsynt grad gynnsam. Där går nämligen berggrunden i dagen, och ytterst liten sprängning eller schaktning har därför varit af nöden. Kostnaden för grundläggning af seminariebyggnaden i Falun har följaktligen kunnat stanna vid 22,300 kronor. Den byggnadsgrund, man måst välja i Uppsala, har varit af helt annan beskaffenhet. Där ligger berggrunden i medeltal på ett djup af 4—5 meter under *markens nivå*. Trots det att man för grundläggningen användt den billigast möjliga metod, har grundläggningskostnaden här måst upptagas till icke mindre än 50,500 kronor, alltså till 28,200 kronor mer, än som varit nödvändigt för Faluseminariet.

Härmed sammanhänger ännu en sak, som likaledes måst verka i hög grad oförmånligt i fråga om byggnaden i Uppsala. Grundens

*Anslag till
uppförande
af nya byggnader för
folkskoleseminariet i
Uppsala.
(Forts.)*

*Anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
folkskole-
seminariet i
Uppsala.
(Forts.)*

beskaffenhet har gjort, att man icke utan synnerligen stora kostnader skulle kunnat lägga källarbotten i seminariebyggnaden vid Uppsala så högt i förhållande till markens nivå, att *källarvåningen* kunnat användas för bostadsändamål. Det har således icke varit möjligt att i själva seminariehusets källarevåning inrymma vaktmästarebostaden. Denna är i Falun förlagd i seminariets källarevåning. Men att placera en bostadslägenhet under marknivå anses ju i allmänhet vara i hälsovårdsafseende föga lämpligt och skulle i detta fall vara så mycket mindre försvarligt, som marken har en jämförelsevis ringa höjd öfver Fyrisån, och alltså är af ganska sidländ beskaffenhet.

Beräknar man nu prisskillnaden för å ena sidan en vaktmästarebostad, hvilken kunnat, som i Falun var händelsen, inrymmas i husets källarvåning, och å andra sidan en vaktmästarebostad, för hvilken man nödgats uppföra särskildt hus, såsom i Uppsala blifvit fallet, så får man där en merkostnad för Uppsala seminarium beräknad till 6,700 kronor.

Ja, på samma sätt förhåller det sig ock med andra lokaler, som i Falun kunnat inrymmas i källarvåningen, t. ex. toalettafdelningen. I Uppsala har det varit omöjligt att inrymma denna i hufvudbyggnaden, ty på grund af dräneringsystemet är det icke tillåtet att i norra delen af Uppsala stad använda vattenklosetter, och med anledning däraf har här äfven på den punkten i förhållande till Falubyggnaden uppstått en kostnadsökning af minst 3,000 kronor, ehuru för nämnda afdelning användts den billigaste konstruktion, som kunnat vara möjlig.

Om nu emellertid grundförhållandena för själva seminariehuset varit synnerligen ogynnsamma i Uppsala jämförda med förhållandena i Falun, så är detsamma förhållandet i ännu högre grad beträffande grunden för rektorsbostaden och vaktmästarebostaden. Till *rektorsbostaden* i Falun har grundläggningen varit så lätt, att kostnaden för densamma endast uppgått till 4,000 kronor. I Uppsala däremot är marken utanför den begränsade bergplåtå, hvarpå seminariehuset skall uppföras, till den grad lös, att stadsingenjören i Uppsala funnit sig icke kunna tillråda pålning, utan ansett det vara säkrast att lägga rektorsbostaden med källare och värmeledning på en konstgjord bädd af betong, något som äfven öfverintendentensämbetets sakkunnige konstruktör ansett lämpligast. För att minska påkänningen på grunden har man bestämt sig för att uppföra huset af trä. Grundläggningskostnaderna hafva beräknats till 10,500 kronor, och detta gör i förhållande till motsvarande i Falun en merkostnad af 6,500 kronor.

För *vaktmästarebostaden* har man icke ansett sig böra använda en så dyrbar grundläggningsmetod, men man har då varit tvungen att förlägga källare och vedbodas m. m. för sig vid sidan af byggnaden, hvilket gör en merkostnad af 1,500 kronor.

Emellertid, med allt detta är det icke nog. De stora olikheter

i terrängförhållandena, som råda mellan platsen i Uppsala och den i Falun, hafva framkallat äfven en mycket betydande skillnad i kostnaderna för *vattenledningar*, *afloppsledningar* och *belysningsledningar* för de båda byggnaderna. I Falun kostade dessa endast 25,000 kronor, men i Uppsala hafva de på grund af den längd, som ytterledningarna nödvändigtvis måste få, stigit till 49,000 kronor, d. v. s. 24,000 kronor högre.

*Anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
folkskole-
seminariet i
Uppsala.
(Forts.)*

Likaså finnes en betydande skillnad mellan kostnaderna för *värmeledning* i de båda seminariebyggnaderna. Där blir skillnaden 9,000 kronor. Jag har begärt förklaring på denna skillnad och fått den upplysningen, att med den summa, som blifvit beräknad för värmeledningen i Falun, man kan åstadkomma sådan ledning för ett enkelseminarium, men att det är omöjligt att för den summan åstadkomma värmeledning inom ett dubbelseminarium. Det torde därför efter hvad som uppgifvits, vara möjligt eller sannolikt, att i Falun den saken icke kan åstadkommas för den därför beräknade summan.

Slutligen vill jag nämna något om den post, som heter *oförutsedda utgifter*. Som det säges, lärer det vara regel, att denna post beräknas till 10 % af kostnaderna. I öfverensstämmelse därmed har för Uppsala seminarium posten oförutsedda utgifter upptagits till 60,000 kronor. För Falun däremot stannade man vid 40,000 kronor, alltså vid en betydligt lägre procent af hela kostnaden, och härigenom har uppstått en skillnad mellan båda seminarierna på icke mindre än 20,000 kronor.

Då jag nu summerar ihop de kostnadshöjningar, för hvilka jag kunnat lämna en uttrycklig motivering, kommer jag till en merkostnad för seminariebyggnaden i Uppsala af minst 154,900 kronor. Skillnaden i de beräknade kostnaderna för de båda seminariebyggnaderna uppgick, som utskottet mycket riktigt här nämner, till 159,000 kronor. Det återstår då en skillnad, som jag icke kunnat till sitt belopp uttryckligen motivera, af endast 4,100 kronor. Men då vill jag erinra, att, som jag förut antydt, det finnes åtskilliga olikheter mellan båda byggnaderna, som måste utöfva betydande inflytande på kostnaderna, ehuru jag icke kunnat förete specificerade beräkningar öfver dem. Jag erinrar bland annat om den ökning i kostnaderna, som vållats af Uppsalabyggnadens *form*, nämligen att den brutits i tre partier.

Jag är för min del böjd att tro, att om man kände till hvad denna förändring ensam för sig förorsakat för en skillnad i kostnaderna, skulle det vara ganska sannolikt, att beräkningen af kostnaderna för de båda seminariebyggnader, som statsutskottet här har jämfört, skulle gå ihop på ett alldeles öfverraskande sätt.

Då jag så utförligt, som jag nu gjort, lämnat en redogörelse för de beräkningar, som legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition beträffande denna byggnad, har det varit därför, att jag af gammal erfarenhet känner den misstro, hvarmed man vanligen be-

Anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
folkskole-
seminariet i
Uppsala.
(Forts.)

traktar stora byggnadsföretag. Jag har därför rent af gjort det till en hederssak, att i fråga om nu föreslagna seminariebyggnad ingen skulle med något fog kunna komma och påstå, att här förekommit lyx, öfverflöd eller slöseri. Jag har ock gjort mig förvissad om i öfverintendentsämbetet såväl af den arkitekt, som uppgjort beräkningarna till byggnaden, som ock af den ingenjör, som haft till uppgift att på det noggrannaste nagelfara dessa beräkningar, att de hafva gått så långt, som de trott sig någonsin kunna i sitt bemödande att nedpruta kostnaderna utan att därmed vedervåga, att byggnaden icke blifver sådan, som den bör och måste blifva.

Låt mig tillägga ännu ett par ord. Ser man noga på saken, torde man nödgas erkänna, att den föreslagna byggnaden i Uppsala i själfva verket icke får betraktas såsom i sällsynt grad dyrbar. Tager man samtliga kostnader i beräkning, således äfven kostnaderna för grundläggning och värmeledning samt oförutsedda utgifter, kommer man till 19 kronor 10 öre per kubikmeter, men räknar man endast med själfva byggnaden, blir priset per kubikmeter 13 kronor 3 öre. Jämför man detta pris med motsvarande pris för seminariet i Falun, finner man, att det senare utgör 13 kronor 64 öre, och således är något högre än medelkostnaden per kubikmeter i det seminarium, hvars byggande här är i fråga.

Med hvad jag nu har sagt, har jag endast velat visa, att den kungl. propositionen verkligen blifvit affattad med den allvarligaste föresats att icke begära mer, men naturligtvis icke heller mindre, än man efter en strängt sakkunnig granskning funnit sig nögdad begära.

Herr talman, jag hemställer naturligtvis om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr vice talmannen: Herr talman, mina herrar! Jag antager, att de herrar, som hafva läst igenom detta betänkande, allesamman, eller åtminstone med få undantag, hafva stannat med en viss tvekan vid den slutsumma, till hvilken den kungl. propositionen kommit, 713,063 kronor. När man ser den summan, kan man icke låta bli att fråga sig: är det verkligen nödvändigt, att en seminariebyggnad i Uppsala skall draga en sådan kostnad? Och om man ser på ett par af detaljerna, så finner man, att rektorsbostaden skall kosta 40,500 kronor. Det är visserligen så, att grunden anses skola kosta 10,000 kronor, men det är i alla fall 30,500 kronor för en rektorsbostad, uppförd af trä. Nog tycker man, att det är tämligen mycket. Kommer man så till vaktmästarbostaden — grunden må vara hvilken som helst — så nog tycker man, att en vaktmästarbostad icke skall behöfva kosta 18,500 kronor.

Så ha vi själfva den stora seminariebyggnaden, som är beräknad i den kungl. propositionen till 661,000 kronor. Den som i likhet med mig har en liflig öfvertygelse och en mångårig bekräftad erfarenhet af att här i Sverige statens byggnader uppföras till

bestämmt mycket högre kostnader, än som är af behovet påkalladt, den kan icke sätta sig emot, när förslag göres om en nedprutning. Så föreslogs i statsutskottet en nedprutning af 41,000 kronor, men vi stannade vid 26,000 kronor. Jag kan naturligtvis icke framlägga något slags detaljerad bevisning för att den siffran skall vara fullständig riktig.

Nu har emellertid statsrådet hemödat sig om att här framlägga en motivering för den kungl. propositionen. Det enda, som statsrådets anförande bevisade för mig, hvilket för öfrigt icke behöfde bevisas, var, att statsrådet hade gått till behandlingen af detta ärende med stor noggrannhet och med önskan att icke uppdrifva kostnaden mer, än han ansåg nödvändigt eller önskvärdt. Men därmed är icke bevisadt, att den icke är i alla fall för hög. Hela statsrådets bevisning bestod i en genomgående jämförelse mellan seminariebyggnaderna i Falun och i Uppsala, men den jämförelsen har icke för mig så stark beviskraft, ty jag är i mitt stilla sinne alldeles viss om, att falubyggnaden kunnat uppföras för billigare pris, än den betingat. Det tviflar jag icke på, lika viss som jag är därom, att om man beviljar aldrig så mycket pengar, så nog kan man använda dem, ty det är alltid vissa fördelar, som man då kan bereda sig. Vidare är jämförelsen med Falun icke för mig bevisande äfven af den anledningen, att man icke har ådagalagt, att byggnadskostnaderna i Uppsala äro lika höga, som de äro i Falun. Men om jag ock nu vill göra den jämförelsen, som herr statsrådet gjorde, och tager i beräkning de merkostnader, som statsrådet ansåg byggnaderna i Uppsala kräfva, tycker jag i alla fall, att när dock statsutskottet hemställt om beviljande af en summa, som med 133,000 kronor öfverstiger samtliga kostnader för seminariet i Falun, så bör det då verkligen räcka till. Statsutskottet är visst om att några inskränkningar borde i ett eller annat afseende kunna och böra göras vid uppsalabyggnaden, och jag tror, att om man här i Sverige vid seminariebyggnader och andra byggnader ville nöja sig med, hvad man på andra håll, i andra länder nöjer sig med, skulle det vara en stor förmån och vi skulle kanske icke i verkligheten lida på det.

När jag nu fått anledning komma in på detta ärende, på de stora anspråk, som här i Sverige göras, kan jag icke underlåta att begagna ögonblicket för att säga några ord i allmänhet.

Nu har väl vårfloden, för att icke säga syndaflo den, af kungl. propositioner och enskilda motioner sinat ut och man har då från Riksdagen en öfversikt öfver det hela. Jag har dock icke någon öfversikt öfver de andra hufvudtitlarne, utan jag skall nöja mig med åttonde hufvudtiteln.

Ser jag då på hvad där af Kungl. Maj:t äskats — jag menar icke allt hvad som äskats, men hvad som äskats i ökning utöfver anslagen från förra året — är den icke mindre än 3,923,799 kronor, denna ökning blott på åttonde hufvudtiteln. Andra ut-

*Anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
folkskole-
seminariet i
Uppsala.*

(Forts.)

*Anslag till
uppförande
af nya bygg-
nader för
folkskole-
seminariet i
Uppsala.*
(Forts.)

giftsafdelningen har tillstyrkt så godt som alltsammans, och detta kanske i sin mån beroende på att den har en förslappad ordförande, men hvad afdelningen har tillstyrkt, det har utskottet bifallit och sedan har Riksdagen bifallit så godt som alltsammans. När vi någon gång gjort försök till en nedprutning, har det händt, att vi fått på talsen af Riksdagen. Det betyder dock mindre. Ser jag nu på åttonde hufvudtiteln, så vill jag icke bestrida, att icke alla de önskemål, för hvilka anslag begärts, kunna vara goda och behjärtansvärda och böra understödjas. Det vill jag icke bestrida, men det oaktadt kan jag icke hålla tillbaka den bestämda öfvertygelsen, att ökningen icke hade bort blifva och vara så stor. Huru skulle den då kunna minskas? Jo, det är två vägar att gå, liksom anledningarna till denna ökning äro två.

Minskning hade bort ske genom att anspråken för alla dessa hundratals ändamål, som åttonde hufvudtiteln omfattar, icke hade varit så många och så stora. Mina herrar, man kan verkligen icke underlåta att känna en oro, när man ser, huru stora anspråken äro på statsanslag från alla möjliga håll. Jag är öfvertygad om, att de mångfaldiga gånger visserligen kunna vara berättigade i så måtto, att dessa höga anslag behöfts för att få allt på det allra yppersta och allra finaste och gentilaste sätt tillgodosedt, men lika säkert är, att mångfaldiga af behofven kunnat på ett tillfredsställande sätt tillgodoses, utan att det skett på det fordrade sättet. Nå, nu säger man: det hänger samman med hela vårt lands vanor och uppfattning. Ja, så mycket olyckligare är det. Skadan och faran minskas icke af att det slösas i de tusende och mångtusende hemmen och nästan öfverallt. Jag har härmed antydt det ena hållet, hvarifrån anledning till ökningen kommer.

Nu till en annan synpunkt. När det kommer anspråk från dessa mångfaldiga håll in till Kungl. Maj:t, är Kungl. Maj:t välvillig och går till mötes så godt som alla förslagen — ja, det är väl icke alla, som komma med, men de flesta. Kungl. Maj:t går till Riksdagen och har den trefnaden att lägga fram det i tanke att Riksdagen kan pröfva och afslå, men Riksdagen hvarken kan eller hinner pröfva. Jag skulle därför vilja göra den hemställan till höga vederbörande, att man icke ginge så förfärligt fort. Åskandena böra alltså delas upp och en del uppskjutas, så att det icke blir så gruffligt mycket på en gång.

Medan jag har ordet och sjunger min gamla jämmervisa, som jag sjungit så mången gång förut, men hvilken icke torde hafva gjort annan nytta än att möjligen ett eller annat kostnadsförslag pröfvats litet närmare, kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på en sak, som jag tror vid följande riksdagar kommer att bereda statsutskottet och kanhända icke minst dess andra afdelning ganska obehagliga erfarenheter i den riktning jag talat om. Från de tillsatta försvarsberedningarna hafva till alla möjliga institutioner i landet utgått förfrågningar om, hvad under de närmast

följande 10 åren kan anses behöfligt och komma att äskas i anslagsväg. Om svaren på denna fråga komma att leda till det resultat försvarsberedningarna afsett att vinna, vill jag icke yttra mig om. Jag tror, att det är tvifvelaktigt. Men däremot anser jag det rakt icke vara tvifvelaktigt, att denna fråga till alla dessa institutioner kommer att vålla statskassan grufligt stora kostnader och kostnader inom en närmare framtid, än som eljest skulle blifvit fallet. Dessa frågor inbjuda institutionerna till att söka upp alla önskingar, som de ha — aptiten växer alldeles otroligt — i förväg, och hur kommer det sedan att gå? Jo, på det sättet, att när äskandena komma fram? kommer det att heta från institutionerna: redan år 1912 var detta behof känt och anmaldt för Kungl. Maj:t. Och i de kungl. propositionerna kommer det att heta: så och så länge har detta stått på dagordningen, och det kan därför icke längre tillbakavisas. Jag gratulerar de kommande ordförandena i statsutskottets olika afdelningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kobb: Det fälldes nyss några ord af herr vice talmannen, som inneburo ett angrepp på försvarsberedningarna och särskildt på första försvarsberedningen, i hvilken jag har äran att vara medlem, därför att försvarsberedningen skickat ut skrivelser med begäran om upplysning angående de anslagsäskanden, som under de närmaste åren kunde komma från olika statens verk. Jag vill fråga herr vice talmannen, huru det skulle varit möjligt för försvarsberedningarna att på annat sätt få reda på dessa förhållanden. Jag förstår mycket väl den fara, som kan ligga i detta tillvägagångssätt, men jag tror, att det har varit nödvändigt. Herr vice talmannen har nu hållit sitt årliga varningstal för stora utgifter och särskildt utgifterna under åttonde hufvudtiteln, men jag tror det skulle vara nyttigt, om herr vice talmannen i denna kammare årligen också hade hållit liknande varningstal för ökning af utgifterna under fjärde och femte hufvudtitlarna.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 4 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 72, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vetenskapliga patologiskt anatomiska arbeten å Sabbatsbergs sjukhus, och

*Anslag till
uppförande
af nya byggnader för
folkskoleseminariet i
Uppsala.*
(Forts.)

nr 73, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande i Hvitträsk by af bostadshus åt den därstädes stationerade kontraktsadjunkten,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 4 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande nr 74, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fördelning af medel till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder.

Ang. fördelning af medel till främjande af nykterhet m. m.

Punkten 1.

Med tillstyrkande af hvad Kungl. Maj:t uti en den 22 mars 1912 till Riksdagen aflåten proposition, nr 183, föreslagit, hade utskottet i föreliggande punkt hemställt, att Riksdagen måtte beträffande fördelningen af de medel, som, jämlikt 25 § i kungl. förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905, komme att till och med år 1913 afsättas till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder,

a) *att* samma medel finge under de villkor, som af Kungl. Maj:t pröfvades lämpliga, utgå enligt fördelning, som af Kungl. Maj:t föreslagits,

b) *och att*, sedan berörda belopp, 197,870 kronor afvensom de af Riksdagen från ifrågavarande medel tidigare anvisade belopp utgått, utaf återstoden af de medel, som till och med år 1913 komme att afsättas för ifrågavarande ändamål, till Kungl. Maj:ts förfogande ställdes ett belopp af högst 3,000 kronor för främjande på annat sätt af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder.

Herr Boberg: Med anledning af Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag skall jag be att få taga kammarens tid i anspråk en liten stund. Jag gör detta så mycket hellre, som jag af en liberal tidning nyss blifvit beskylld för att icke våga tala något i nykterhetssaken i denna kammare till följd af den disciplin högern skulle ålägga de helynktra medlemmarna inom sitt parti.

Enligt hvad en medicine professor upplyst om, finnes i vårt land mellan 50- och 60,000 vanedrinkare. Dessa äro i allmänhet fattiga och hafva just blifvit fattiga genom dryckenskapen. Genom sin benägenhet för dryckenskap hafva de också mistat förmågan att försörja sina familjemedlemmar eller att bidraga till sin familjs underhåll på det sätt, de annars skulle hafva gjort. De hafva också blifvit sjuka och därför behöfva de nu vård. Men många af dem hafva icke allenast blifvit fattiga och sjuka på grund af dryckenskapsbegäret utan också *brottsliga*. Vi hafva hört, att mellan 60-

och 70 % af våra brottslingar hafva att söka källan till sin brottslighet direkt eller indirekt i dryckenskapslasten. Bortåt 20,000 ströfva omkring på de svenska landsvägarna, och de flesta ha blifvit förstörda och dagdrifvare genom sin benägenhet för dryckenskap. Meningen är nu, att man skall upprätta drinkareanstalter för att på detta sätt hjälpa dessa stackars människor ur det elände de råkat i. Men om staten än skulle bygga så många anstalter, att alla dessa finge rum i desamma och en gång blefve utskrifna därifrån såsom botade, men förhållandena i landet fortfarande vore sådana som de nu äro, då 60,000 vanedrinkare frambringas af dem, kan jag icke förstå, att härmed skulle vara mycket vunnet. Huru snart skulle icke dessa människor, när de komma ut i lifvets frestelser, åter sjunka ned i det tillstånd, hvori de förut befunnit sig. Hvad vore då vunnet med dessa utgifter?

Ang. fördelning af medel till främjande af nykterhet m. m.
(Forts.)

Jag ser, att kammaren just icke vid detta tillfälle vill ägna denna sak den uppmärksamhet, den förtjänar, och jag skall därför inskränka mig till att uttala den förhoppningen, att när det gäller att taga itu med denna fråga på ett kraftigare sätt än hittills, majoriteten i denna kammare icke måtte ställa sig oförstående utan göra allt, hvad på densamma ankommer för att få till stånd en bättre sakernas ordning än den, som nu råder i vårt land.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 4 och 7 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter åbon Rasmus Jönsson från Hököpinge i Hököpinge socken,

nr 76, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Christiana Hammarlund från Södertälje,

nr 77, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Jonas Jonasson Häll från Slagsta, och

nr 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af kvinnliga skrifbitråden i postsparbankens stat,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Anslag till
ordnande af
vissa till kam-
markkollegii
aktuariekon-
tor hörande
handlingar
m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets den 4 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande nr 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anställande af en extra advokatfiskal hos kammarkollegium äfvensom för ordnande af vissa kollegii aktuariekonator tillhörande handlingar.

Med tillstyrkande af hvad Kungl. Maj:t i en till Riksdagen den 29 mars 1912 aflåten proposition, nr 153, föreslagit, hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att Riksdagen måtte:

a) för anställande hos kammarkollegium af en extra advokatfiskal på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 9,200 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1912 af anslaget disponera 3,200 kronor; samt

b) på extra stat för år 1913 för ordnande af vissa till kammarkollegii aktuariekonator hörande handlingar anvisa ett belopp af 1,500 kronor.

Herr Clason: Det myckna arbete, som öfversvämmat Riksdagen under senaste tiden, har hindrat mig från att, såsom jag eljes skulle önskat, väcka en motion i anledning af föreliggande proposition. Vid remissen kunde jag icke heller yttra mig, ty propositionen både kom in och remitterades under påskferierna. Jag nödgas därför besvara kammaren med ett litet uttalande, dock endast rörande detta förslags senare del, eller anslaget för ordnande af handlingar i kammarkollegium.

För några år sedan, eller år 1908, då löneregleringen för kammarkollegium var före i Riksdagen, väckte jag och åtskilliga andra kammarledamöter en motion, i hvilken vi påyrkade sådana åtgärder vid löneregleringen, att kammararkivets förening med riksarkivet skulle därigenom underlättas. Den medlem af kammarkollegium, som då var inspektor för kammararkivet, framträdde då dels i pressen, dels inför statsutskottet med åtskilliga anmärkningar i saken. Dessa inleddes emellertid med, att en öfverenskommelse träffats mellan kammarkollegium och riksarkivet om öfverflyttande till riksarkivet af vissa betydande delar af kammararkivalierna, och de avslutades med en förklaring beträffande de återstående kammararkivalierna, d. v. s. de, som skulle stanna kvar under kammarkollegiets vård, att, då dessa handlingar icke rymdes i kollegii egna lokaler, det syntes »honom och kammarkollegium i alla afsenden önskvärdt, att kammararkivet kunde erhålla gemensam lokal med riksarkivet.»

Sedan detta yttrande kommit, afstyrktes vår motion af statsutskottet egentligen därför, att, såsom utskottet mycket riktigt framhöll, löneregleringen var så afpassad — genom bestämmelser om tjänstemännens skyldighet att underkasta sig förändrade tjänstgöringsförhållanden — att den icke kunde utöfva någon hindrande inverkan på den af oss åsyftade sammanslagningen af kammararkivet med riksarkivet. I sin motivering uttalade sig statsutskottet emellertid

synnerligen välvilligt för syftet med min motion. Det förklarade sålunda sig till alla delar instämma med motionärerna i fråga om det otillfredsställande skick, hvori kammararkivet och dess lokaler befunno sig, och beträffande önskvärdheten af, att »kammararkivet må till så stor del som möjligt snarligen beredas förvar å riksarkivet.» Vidare berördes det samband, i hvilket den sista frågan stod till frågan om utvidgning af riksarkivets lokaler, och utskottet sade sig emotse, »att denna fråga må med det första vinna en nöjaktig lösning.» Vidare framhöll utskottet, att en förflyttning af kammararkivet till en gemensam lokal med riksarkivet med hänsyn till kammararkivets nuvarande belägenhet — i annan lokal än kammarkollegium — icke syntes medföra ökad besvär för kammarkollegii tjänstemän vid forskning i detsamma. Utskottet hänvisade afven till de förhandlingar, som, såsom jag nyss nämnde, pågingo om öfverflyttning af en stor del af kammararkivalierna till riksarkivet, och framhöll också slutligen, att skötseln af de arkivalier, som skulle bibehållas under kollegii vård, »i rent arkiv-tekniskt hänseende bör ske efter inhämtande af riksarkivariens yttrande, så att misstag framdeles må undvikas.» Statsutskottet ställde sig sålunda synnerligen välvilligt mot motionens syfte och instämde i alla dessa nu nämnda hänseenden med motionärerna.

Sedan statsutskottet år 1908 gjorde dessa uttalanden och därvid både i fråga om öfverenskommelsen om införlifvande af en stor del af kammararkivalierna med själfva riksarkivet och i fråga om de återstående kammararkivaliernas förläggande i gemensam lokal med riksarkivet kunnat, såsom jag nämnt, stödja sig på yttranden af representanten för kammarkollegium, har emellertid alltsammans stannat i stöpet. Kammarkollegium har trädt tillbaka både från öfverenskommelsen om en del arkivaliers införlifvande med riksarkivet och från önskemålet om gemensam lokal med riksarkivet för de återstående arkivalierna. I stället kommer nu, såsom kam-maren finner, en hemställan om ett nytt extra anslag för ordnande af vissa handlingar under kammarkollegii vård, ehuru visserligen icke i själfva kammararkivet, utan i aktuariiekontoret. Det, som då onekligen är af ett visst intresse, är det officiella erkännande, som nu omsider gifves dem, som yrkat på en bättre ordning i fråga om de under kammarkollegii vård stående handlingarna. Detta erkännande gifves nämligen här genom kammarkollegii eget framhållande af att, såsom det heter, »vid forskningar i de till kammarkollegii aktuariiekontor hörande oinbundna handlingar det *redan länge visat sig*, att vissa delar af dessa under tidernas lopp bragts i mindre god ordning, i det att akter ofta icke återfunnes å de platser eller i de buntar, där de enligt remissböcker, listor och register borde anträffas. Det vore sålunda mången gång *förenadt med stort besvär och understundom omöjligt att inom rimlig tid återfinna handlingar*, som behöfdes för målens utredning, eller af hvilka afskrifter erfordrades för andra ämbetsverk eller enskilda personers

Anslag till ordnande af vissa till kammarkollegii aktuariiekontor hörande handlingar m. m.
(Forts.)

Anslag till
ordnande af
vissa till kam-
markollegii
aktuariekon-
tor hörande
handlingar
m. m.
(Forts.)

räkning. Detta är, såsom kammaren behagade finna, ingenting annat än hvad motionärerna flera gånger förut framhållit, men som tidigare icke blifvit från kollegii sida erkänt. Nu begäres för att bota detta ett extra anslag på 1,500 kronor för år 1913. Men kollegium framhåller, att meningen är att söka få detta anslag förlängdt under ytterligare några år, så att det sammanlagdt kommer att uppgå till 7,500 kronor. Läger man detta belopp till de 43,500 kronor, som dels af Riksdagen, dels från besparingarna sedan slutet af 1890-talet beviljats för ordnande af kammararkivalierna, kommer man således upp till en siffra af öfver 50,000 kronor, som på det viset måst anslås, därför att kammarkollegium icke kunnat hålla sina arkivalier i behörig ordning. Detta är också ett sätt att förorsaka utgifter, som kunnat vara onödiga.

Emellertid bestrider jag visst icke, att denna summa är behöflig, och jag ämnar icke yrka afslag. Snarare tror jag, att dessa 1,500 kronor i själfva verket komma att visa sig vara blott ett nytt provisorium utan säker effekt för framtiden, och jag tror därför, att, när frågan om anslaget fortsatta beviljande kommer upp under följande riksdagar, det kunde vara önskligt, om man kunde få större garantier, än man nu i denna hast kunnat förskaffa sig, för att detta nya ordnande verkligen kommer att ske på ett tillfredställande sätt och sedan kommer att vidmakthållas. Hvad jag emellertid framför allt viile uttala som ett bestämdt önskemål är, att statsutskottet icke skall hafva frånträdt de allmänna principuttalanden i detta hänseende, som enligt hvad jag nyss citerade af utskottet afgafs under 1908 års riksdag vid bedömandet af omnämnda motion, och jag vore tacksam, om jag möjligen af någon medlem i utskottet kunde få någon upplysning i sådant hänseende.

Herr Jonsson, Olof: På den senaste frågan vill jag svara, att utskottet icke haft anledning ingå på detta ämne, därför att det ordnande, som här skulle ske, är ett provisoriskt ordnande framkalladt däraf, att arkivhandlingar tagits ur de bundtar, hvartill de ursprungligen hört. Meningen är nu, att de skulle återföras till sina bundtar, så att vid forskning i ett eller annat ärende det skulle vara lättare att få rätt på de papper, man söker. Kammarkollegiet har stark sysselsättning med undersökningar af kronans äganderättsförhållanden och däraf föranledda rättegångar, och utskottet har därför ansett, att detta provisoriska ordnande vore nödvändigt. Hvad statsutskottet 1908 uttalade i fråga om ett mera konsekvent ordnande af hela kammararkivet, förmodar jag utskottet icke sedan dess frångått, utan att, om förslag till ett sådant ordnande framkommer, detsamma kommer att med välvilja behandlas.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 4 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 80, i anledning af dels Kungl. Maj:ts propositioner, dels angående ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket samt fastställande af telegrafverkets stat för driftkostnader år 1913 dels ock angående understöd af telegrafmedel åt änkan Johanna Charlotta Larsson, född Löfgren, äfvensom i ämnet väckta motioner.

*Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.*

I en den 13 januari 1912 dagtecknad proposition, nr 7, hade Kungl. Maj:t under återopande af propositionen bilagdt utdrag af protokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att i afvaktan på den proposition angående fastställande af telegrafverkets stat för driftkostnader år 1913 m. m., som kunde komma att aflätas, tills vidare beräkna telegrafverkets anslag för driftkostnader för år 1913, förslagsvis, till 11,300,000 kronor att utgå direkt af telegrafmedlen.

Sedermera hade genom en den 22 mars 1912 till Riksdagen aflåten proposition, nr 96, Kungl. Maj:t, under återopande af därvid fogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen *dels* besluta sådan ändring af gällande aflöningsreglemente för tjänstemän vid telegrafverket af den 11 oktober 1907, som franginge af propositionen bifogadt förslag till kungörelse i ämnet, *dels* medgifva, att enhvar af arbetsledaren Anton Edvard Jönssons änka Christina Jönsson, född Andersson, växelstationsföreståndarinnan Ahli Hansson, lokaltelefonisten Sigrid Lovisa Virginia Jacobsson och Kristina Månsson måtte från och med den 1 januari 1912 af telegrafverkets medel uppbära under sin återstående lifstid, så länge hon lefde ogift, årligt understöd till belopp af, änkan Jönsson 300 kronor, växelstationsföreståndarinnan Hansson och lokaltelefonisten Jacobsson 500 kronor samt Månsson 400 kronor att utbetalas i den ordning, som gällde för fyllnadspensioner från telegrafverket, *dels ock* bestämma telegrafverkets anslag för driftkostnader under år 1913, förslagsvis, till 11,532,000 kronor att utgå direkt af telegrafmedlen.

Vidare hade Kungl. Maj:t i proposition den 19 april 1912, nr 192, under återopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva, att änkan Johanna Charlotta Larsson, född Löfgren, måtte från och med den 1 mars 1912, så länge hon lefde ogift, af telegrafverkets medel uppbära ett årligt understöd till belopp af 640 kronor att utbetalas i den ordning, som gällde för fyllnadspensioner från telegrafverket.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft dels en i Första kammaren väckt motion, nr 101, af herr P. V. Olsson, dels ock följande i Andra kammaren väckta motioner, nämligen: nr 282, af herr A. Cederborg, nr 283, af friherre E. Palmstierna och nr 284, af herr M. Sommelius.

*Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)*

I berörda motioner hemställdes:

af herr *Olsson*, att Riksdagen vid behandlingen af Kungl. Maj:ts proposition nr 96 ville besluta att med minskning i motsvarande antal föreslagna nya aflöningar för interurbantelefonister inrätta tjufyfyra nya aflöningar för bokhållare;

af herr *Cederborg*, att telegrafister och vaktföreståndare måtte, i enlighet med telegrafstyrelsens hemställan, tillerkännas ett nytt ålderstillägg å 300 kronor efter 15 år, att för telegrafister och vaktföreståndare dyrtorststillägg måtte utgå med högst femton procent af aflöningen, oafsedt dennas belopp, samt att i aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket § 6, mom. 1, punkt 2 måtte erhålla den lydelse, som af telegrafstyrelsen föreslagits:

af friherre *Palmstierna*, att Riksdagen ville, med ändring af hvad Kungl. Maj:ts föreslagit beträffande aflöningarna till stationsförmän och stationsbiträden, besluta följande aflöningsbelopp till nämnda tjänstemän, nämligen för stationsförmän kronor 1,020—1,140—1,260—1,380—1,500 med ålderstilläggens inträdande efter resp. 3, 6, 9 och 12 år, samt för stationsbiträden kronor 900—960—1,020—1,140—1,260—1,380 med ålderstilläggens inträdande efter resp. 2, 4, 6, 9 och 12 år;

af herr *Sommelius*, att Riksdagen ville besluta att antaga det förslag till aflöning åt kvinnliga telegrafister och vaktföreståndare, som af kungl. telegrafstyrelsen blifvit uppgjort.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande propositioner:

a) med afslag å de af herr *Cederborg* och herr *Sommelius* samt friherre *Palmstierna* väckta motionerna, besluta sådan ändring af gällande aflöningsreglemente för tjänstemän vid telegrafverket af den 11 oktober 1907, som framginge af utlåtandet bifogadt förslag till kungörelse i ämnet (Bil. A),

b) medgifva, att enhvar af arbetsledaren *Anton Edvard Jönssons* änka *Christina Jönsson*, född *Andersson*, växelstationsföreståndarinnan *Ahli Hansson*, lokaltelefonisten *Sigrid Lovisa Virginia Jacobsson*, *Kristina Månsson* och änkan *Johanna Charlotta Larsson*, född *Löfgren*, finge, de fyra förstnämnda från och med den 1 januari 1912 och änkan *Larsson* från och med den 1 mars 1912, af telegrafverkets medel uppbära, så länge hon lefde ogift, årligt understöd till belopp af, änkan *Jönsson* 300 kronor, växelstationsföreståndarinnan *Hansson* och lokaltelefonisten *Jacobsson* 500 kronor, *Månsson* 400 kronor och änkan *Larsson* 640 kronor, att utbetalas i den ordning, som gällde för fyllnadspensioner från telegrafverket,

c) med afslag å herr *Olssons* motion, godkänna utlåtandet bifogadt förslag till stat för telegrafverkets driftkostnader under år 1913 (Bil. B.) samt bestämma telegrafverkets anslag för driftkost-

nader för samma år, förslagsvis, till 11,532,000 kronor att utgå direkt af telegrafmedlen.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. C. Lindblad*, *F. W. Thorsson* och *N. E. Lindberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till friherre Palmstiernas motion angående aflönin- garna till stationsförmän och stationsbiträden samt i följd däraf be- stämma telegrafverkets anslag för driftkostnader under år 1913, förslagsvis, till 11,539,000 kronor.

*Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)*

Herr Hellberg: Det är oförsiktigt och kanske förmätet att säga något i en sak, som man icke närmare känner till. Men jag har icke kunnat underlåta att gifva uttryck åt ett intryck, som jag fått vid genomläsandet af handlingarna i denna fråga.

Det förefaller mig, som om den många gånger öfverklagade tendensen, som visar sig, när det är fråga om lönerregleringar, att i första rummet tillgodose de högre befattningsinnehafvarnes intressen och att tvärtom i fråga om de lägre endast göra vissa jämkningar, som icke alltid innebära en förbättring, utan till och med i enstaka fall innebära försämring, äfven i nu förevarande fall skulle vara märkbar. Såsom herrarna finna af utskottets utlåtande, hafva olika förslag framställt af telegrafstyrelsen och af de af Kungl. Maj:t tillkallade sakkunnige, som yttrat sig i frågan. Det är tämligen gifvet, att Kungl. Maj:t, som omöjligen kan hinna med att ägna en detaljerad uppmärksamhet åt hvarje särskildt förslag, måste lita på de sakkunniges uttalanden, men det förefaller mig, som om de- ras mening i vissa punkter tålde att kritiseras. Flera motioner hafva också väckts, i hvilka yrkats ändring i Kungl. Maj:ts förslag. En motion har väckts af frih. Palmstierna, och till den hafva reservanterna inom utskottet yrkat bifall. Vidare har en motion väckts af herr Cederborg och en annau af herr Sommelius, och det är de två sistnämnda motionerna, som jag för ögonblicket vill hålla mig till.

Det förefaller mig, som om motionärerna skulle hafva ett visst fog för sina anmärkningar beträffande telegrafisterna och de med dem jämställda vaktföreståndarne. Det torde icke kunna bestridas, att telegrafisterna till följd af den begränsning, som föreslagits i dyrortstillägget, kunna komma i en sämre ställning än förut, visserligen icke i samma ögonblick de tilltråda den nya staten, men efter den tid, då de skulle komma upp i högre lönetur. Det har påvisats, att bland 223 tjänstgörande telegrafister icke mindre än 156 så skulle lida minskning i sin aflöning, och denna minskning skulle växla mellan 200 och 135 kronor. Hvad aflöningen i all- mänhet beträffar, har densamma, såsom herrarna finna, bestämts efter en jämförelse med motsvarande befattningsinnehafvares inom postverket. Äfven vid denna jämförelse synes det mig, som om full rättvisa icke blifvit skipad mot telegrafisterna. Dessa börja

Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)

med 240 kronor lägre aflöning än de kvinnliga postexpeditörerna och skulle icke komma upp till den högsta lönegraden förrän 9 år senare än de kvinnliga postexpeditörerna. Detta synes mig vara något oegentligt.

Häremot har visserligen framhållits, att postexpeditörerna skulle hafva sämre befordringsmöjligheter, samt att de få gå såsom extra ordinarie ett eller annat år längre. Men först och främst synes mig icke denna skillnad i fråga om befordringsmöjligheterna vara så stor, och vidare synes det mig, att skillnaden mellan löneförmånerna blir alltför stor. Det har uträknats, att på trettiofem års tjänstetid skulle en postexpeditörs inkomster sammanlagdt öfverstiga en telegrafists med icke mindre än 2,000 kronor och, om dyrtorstillägget vid telegrafverket begränsas, med nära 4,000 kronor. Det kan också förtjäna anmärkas, att telegrafisternas manliga kolleger, assistenterna, både börja och sluta med ett betydligt högre lönebelopp än telegrafisterna. Det är ju alltid så, att manliga befattningsinnehafvare aflönas högre än kvinnliga; men jag tycker, att skillnaden är väl stor, när slutaflöningen är nära nog dubbelt så stor för manliga som för kvinnliga tjänstemän, så att äfven i denna punkt har man anledning att göra den anmärkning, som man så ofta har anledning till, att kvinnans intressen blifva mer eller mindre förbisedda.

Herr Cederborg har i sin motion också framhållit, att icke blott för telegrafisterna, utan äfven för de manliga befattningsinnehafvarne vid telegrafverket kan inträda en försämring i löneförmånerna genom de bestämmelser, som äro föreslagna att gälla vid förflyttning. De förflyttade hållas visserligen skadeslösa med afseende på lönen, men till den uppbördsprovision, som de haft på sina förra befattningar, tages icke hänsyn, ifall den blir minskad. Det anmärkes dock af departementschefen, att uppbördsprovisionen i telegrafverket icke har samma karaktär som sportler för andra tjänstemän, utan är en stationsföreståndarna tillförsäkrad aflöningsförmån. Det synes mig rätt hårdt för dessa, att, när de genom löne regleringen blifva skyldiga att underkasta sig en förflyttning, de också skola blifva tvungna att vidkännas en minskning i inkomsterna, en minskning, som förefaller mig bra litet motiverad.

På grund af hvad jag anfört, skall jag, ehuru det nog inte tjänar någonting till, yrka bifall till herr Cederborgs motion.

Friherre Beck-Friis, Johan: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren sade, att han icke var riktigt inne i denna fråga, och jag undrar, om jag icke därutinnan får instämman med honom, ty om herr Hellberg hade velat läsa de skäl, som de sakkunniga förebragt för de blygsamma nedsättningar, som de ha företagit i afseende på telegrafverkets förslag, så tror jag, att han verkligen velat gå med på, att de sakkunniga haft fullgoda skäl för dessa nedsättningar.

Förlidet är väcktes i Andra kammaren en motion med begäran, att det måtte tillsättas något slags kommitté, som skulle halva till uppgift att vid lönerегleringsförslag granska dem, så att så stor likformighet som möjligt blefve iakttagen vid löuernas bestämmande för ungefär motsvarande tjänster i olika verk. Den motionen bifölls af Andra kammaren. I Första kammaren uttalade man för denna motion stora sympatier, men då man ansåg, att man hade en lönerегleringskommitté, som varit i ständig verksamhet under många år, borde man icke föreslå ytterligare en sådan kommitté. Emellertid har civilministern i år, då telegrafstyrelsen framlade förslag till en högst väsentligt ökad aflöningsstat och med åtskilliga ändringar i dess nuvarande aflöningsreglemente, hänskjutit detta förslag till tre sakkunniga, åt hvilka han särskildt gaf det uppdraget, att de skulle granska, huruvida de föreslagna lönerna skulle på något sätt öfverskjuta de löner, som Riksdagen beviljat motsvarande grader i öfriga verk, äfvensom att aflöningsreglementet icke skulle komma att innehålla några nya bestämmelser. De ändringar, som de sakkunniga ansågo sig böra göra, afsågo för det första kontorsskrifvarne i styrelsen. För dessa kontorsskrifvare hade nämligen föreslagits en lön af 2,100 kronor. De sakkunnige ansågo, att dessa kontorsskrifvare närmast böra jämföras med de skrifbiträden i öfriga verk, för hvilka Riksdagen i år fastställt lönestat, och hemställde vi, att telegrafstyrelsen skulle uppdelat kontorsskrifvarne i två klasser, så att de skulle kunna jämföras med skrifbiträdena i öfriga verk. Telegrafstyrelsen svarade, att en sådan uppdelning var omöjlig för styrelsen att göra och att det kunde medföra åtskilliga svårigheter och orättvisor. Då beslöto de sakkunniga att hemställa, att dessa kontorsskrifvare skulle få sluta med en lön på 1,950 kronor, och sålunda insköts en ny lönesats i löneskalan, som synes på sid. 22—23 i betänkandet. I anledning af denna de sakkunnigas förändring har det icke väckts någon motion eller framställts någon begäran, och då förmodar jag, att de, som pröfvat denna sak, varit belättna. Emellertid tillkommer härigenom en ny löneklass nr 18 å 1,950 kronor.

När vi sedan kommo till löneskalan för telegrafisterna, så funno vi, att den af telegrafstyrelsen föreslagna högsta lönen skulle blifva 2,415 kronor och sålunda med ungefär 100 kronor öfverskjuta den högsta lön, som Riksdagen gifvit de kvinnliga postexpeditörerna. När den lönen för några år sedan fastslogs, bestämdes den till sitt nuvarande belopp, just af det skäl, att de kvinnliga postexpeditörerna ansågos hafva, på det hela taget, sämre ställt än sina kamrater i telegrafverket, sämre ställt särskildt med afseende på befordringsmöjligheterna, ty faktum är, att i telegrafverket ha verkligen dessa telegrafister ganska goda befordringsmöjligheter. Jag har emellertid i dag för att kunna besvara de frågor, som möjligen kunde komma att framställas i kammaren, fått uppgift på deras befordringsmöjligheter, och jag har funnit däraf, att

*Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)*

*Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)*

de i ganska liten grad blifvit utnyttjade, troligen beroende på, att telegrafisterna tycka, att det är tråkigt att bli förflyttade. Man fastslog emellertid aflöningen för postexpeditörerna just med tanke på och godkännande af, att de borde stå något högre än telegrafisterna i afseende på lönen, och när detta har godkänts för blott ett par år sedan, så har det icke varit möjligt för de sakkunniga att nu föreslå en lön, som gaf telegrafisterna högre inkomst än postexpeditörerna. Vi försökte ganska många utvägar för att begränsa denna lön, och vi slutade med att föreslå Kungl. Maj:t, hvad Kungl. Maj:t nu också framlagt för Riksdagen, att denna lön måtte sättas lika för kvinnliga telegrafister och kvinnliga postexpeditörer, men att tiden, inom hvilken telegrafisterna skulle uppnå den, skulle bli något längre. Att den nu blifvit så pass lång, som den föreslås, 18 år, beror på den nyss omnämnda, insatta nya löneklassen nr 18 på 1,950 kronor. Jag förmodar, att det var härför, herr Hellberg syftade, då han sade, att dessa telegrafister skulle visserligen icke vid öfvergången, men sedermera komma i ett sämre löneläge, än hvad de hade kommit i, om de hade stått kvar på den gamla staten. Ja, i det fallet har herr Hellberg så till vida rätt naturligtvis, att om språnget varit från 1,800 kronor till 2,100 kronor, så hade de kunnat komma upp i ett tag, under det de nu få gå ett par år med 1,950 kronor. Vi skola emellertid komma i håg för det första, att de vid öfvergången icke komma att förlora något och att, om det också dröjer något längre, innan de uppnå högsta lönen, så komma de i framtiden alltid, om de stå kvar och icke bli befordrade, att uppnå högre lön, än hvad de någonsin gjort efter den gamla löneskalan, som slutade med 1,800 kronor, under det att den nya ger dem 2,100 kronor.

Herr Hellberg läste upp några exempel på, huru mycket en telegrafist under en följd af år skulle få mindre än en postexpeditör. Jag kommer icke riktigt i håg siffrorna, han anförde, men jag vill också säga, att jag har haft i min hand åtskilliga exempel på dessa uträkningar. Det kan ju hända, att man kan leta ut något sådant exempel, som skulle visa sig ofördelaktigt för telegrafisterna, men i regel är det icke så. Jag vill särskildt beträffande de exempel, som varit till mig öfverlämnade, nämna, att man för postexpeditörerna ibland räknat med befordran för den ene, men icke för den andre. Jag vill också påminna om, att, när vi för några år sedan hade poststaten före, ganska många exempel framdrogos på, att lönerna för postexpeditörerna skulle bli sämre, än telegrafverkets löner för motsvarande befattningar då vore. Det är sålunda fall, som de olika tjänstemännen söka upp och naturligtvis draga fram, när det är fördelaktigt för dem. Jag tror, att det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt i detta fall, är rättvist och öfverensstämmer med hvad Riksdagen förut beslutit.

Herr Cederborgs andra del i motionen, som gäller en ändring i aflöningsreglementet, innebär ju, att en stationsföreståndare, som

har rätt till viss uppbördsprovision, skulle, om han utan att därom anhålla blir förflyttad från denna station till en mindre, få behålla hela den uppbördsprovision, han uppburit. Detta ansågo de sakkunniga sig icke kunna tillstyrka. Någon motsvarighet till en sådan bestämmelse finnes icke i något af Riksdagen godkändt aflöningsreglemente. De sakkunniga kunde icke gå med på mera, än att det i aflöningsreglementet skulle intagas en bestämmelse om, att vid en sådan förflyttning finge en stationsföreståndare väl behålla sin uppbördsprovision, men i den mån han sedan finge ålders-tillägg till sin lön, skulle motsvarande afdrag göras på uppbördsprovisionen. Jag ber särskildt att få visa, att något sådant icke är orimligt. Om en stationsföreståndare sitter kvar på sin station, så beror det på uppbörden, huru stor provisionen blir. Den kan stiga eller falla. Men om han blir förflyttad från denna station till en mindre, skulle han genom aflöningsreglementet vara garanterad behålla hela sin förutvarande provision. Det innebär en orimlighet, och jag tror icke, att Riksdagen kan med rättvisa gå med på mera, än hvad de sakkunniga föreslagit och hvad Kungl. Maj:t nu hemställt om. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, med hvilken ovanlig stränghet Riksdagen uttalat, att dylika extra inkomster skulle om möjligt tagas bort öfverallt, och jag ber att få påminna om, att vid löneregleringen för järnvägspersonalen kommittén hemställde, att de, som sutto kvar på vissa platser, där extra inkomst förekom, skulle få behålla denna, men då sade Riksdagen nej.

Det är alldeles gifvet, att det vid hvarje sådan här lönereglering skulle vara mycket önskligt, om man kunde tillmötesgå alla de kraf, som framställdes ifrån lönetagarne, men det är också för statsmakterna af stor vikt och betydelse, att dessa löneregleringar ske så rättvist som möjligt och med strängt iakttagande af hvad Riksdagen tillförene beslutit.

Som jag tror, att herr Hellberg endast yrkade bifall till herr Cederborgs motion, vill jag icke upptaga tiden med att yttra mig om friherre Palmstiernas motion.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Det gläder mig att en gång få uppträda på samma sida som min vän, herr Hellberg. Jag tänker nämligen, liksom han, göra mig till riddare och talesman för telegrafisterna. Jag anser, att de sakkunniga och Kungl. Maj:t äfvensom statsutskottet behandlat dem, om icke precis styfmoderligt, så dock utan fullt tillbörlig uppskattning. Jag tror, att det finnes goda skäl för, att de önskemål, som från telegrafisternas sida framkommit, tillmötesgås af denna kammare. Deras lön utgår ju, som bekant, med 1,260 kronor från början, och efter 12 års tjänstgöring komma de upp till 1,800 kronor, som är slutlönen. Telegrafstyrelsen har föreslagit, att det skulle tillkomma ett nytt ålderstillägg på 300 kronor efter 15 års tjänstgöring äfvensom att ett ortstillägg, som utgår med

*Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)*

Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)

på vissa orter 10 % och på andra orter 15 % af lönen, skulle få fortfarande utgå utan begränsning. Nu har emellertid Kungl. Maj:t på grund af de sakkunnigas utlåtande fördelat det af telegrafstyrelsen föreslagna ålderstillägget på två perioder, så att telegrafisterna skulle få 150 kronor efter 15 års tjänstgöring och ytterligare 150 kronor efter 18 års tjänstgöring. Dessutom skulle ålderstillägget begränsas i likhet med hvad fallet är för de kvinnliga postexpeditörerna. Då alla, som haft med denna sak att göra, jämfört telegrafisterna med dessa postexpeditörer, vill jag fästa mig uteslutande vid denna synpunkt, eftersom man ju ställt dessa båda kategorier i det närmaste i paritet. Visserligen har baron Beck-Friis sagt, att han anser, att de kvinnliga postexpeditörerna borde hafva något högre lön än telegrafisterna, och det är möjligt att så är, men å andra sidan ber jag få fästa uppmärksamheten på, att telegrafstyrelsen själf uppger, att telegrafisternas arbete är »synnerligen slitsamt» och att de sålunda kunna ha anspråk på att i hufvudsak jämföras med de kvinnliga postexpeditörerna. När det emellertid gäller lönerna, blifva telegrafisterna verkligen satta långt efter dem. Jag skall belysa detta med en liten jämförelse.

Begynnelselönen för telegrafisterna är fortfarande efter förslaget 1,260 kronor, men för de kvinnliga postexpeditörerna 1,500 kronor. Sålunda är redan där en skillnad på 240 kronor, och först efter 6 års tjänstgöring kommer en telegrafist upp till samma lön som postexpeditörernas minimilön. Slutlönen för båda grupperna är 2,100 kronor, men postexpeditörerna uppnå denna lön efter 9 års tjänstgöring, under det att telegrafisterna skulle uppnå den först efter 18 års tjänstgöring. Sålunda, om vi tänka på en telegrafist, som befinner sig i perioden 9 till 12 tjänstår, så har hon 1,650 kronor, men en kvinnlig postexpeditör har under samma tid 2,100 kronor per år, sålunda en skillnad på 450 kronor om året. Under nästa treårsperiod är skillnaden 300 kronor, och under den därpå följande treårsperioden 150 kronor. Det måste också därjämte påpekas, att de kvinnliga postexpeditörerna, som icke åtnjuta dyrt-ortstillägg, efter tolf års tjänstgöring erhålla ett särskildt ålders-tillägg af 100 kronor, hvarigenom deras lön blir 2,200 kronor. Det synes mig alltså tydligt, att telegrafisterna fortfarande bli ställda i en synnerligen ogynnsam ställning gentemot den grupp, med hvilken de eljest äro jämförliga.

Hvaruti ligger nu skillnaden mellan Kungl. Maj:ts af statsutskottet förordade förslag och telegrafstyrelsens förslag? Jo, däruti, att enligt telegrafstyrelsens förslag telegrafisterna skulle komma till högsta ålderstillägget efter 15 års tjänstgöring, men enligt statsutskottets förslag först efter 18 års tjänstgöring. Detta innebär alltså, att under tiden mellan 15 och 18 års tjänstgöring telegrafisterna enligt Kungl. Maj:ts af statsutskottet förordade förslag skulle få 150 kronor mindre än efter telegrafstyrelsens förslag. Ser man nu på de motiv, som utskottet anfört för sitt afstyrkande af sistnämnda

förslag, finner man först och främst det motivet, att telegrafisterna skulle ha utsikt att erhålla tidigare ordinarie anställning än postexpeditörerna, men när man sedan går till att undersöka, hvad detta innebär, säger utskottet själf, att skillnaden icke kan bli mera än högst ett à två år. Detta är dock, synes det mig, så oväsentligt, att det knappast kan andragås såsom något vägande skal. Vidare heter det, att telegrafisterna skulle ha större möjligheter till befordran än postexpeditörerna. Herr Cederborg har emellertid i sin motion i Andra kammaren uppvisat, att detta påstående är ytterst tvifvelaktigt, och man kan vara viss om, att många telegrafister måste stanna på det befordringsstadium, hvori de befinna sig, enär på 344 telegrafister enligt utskottets uppgift endast komma 76 eller, strängt taget, 72 kommissarietjänster, till hvilka de kunna befordras. Dessutom säger utskottet, att om telegrafstyrelsens förslag rörande ortstillägg skulle vinna bifall, detta skulle medföra, att den telegrafist, som har ortstillägg, i vissa fall skulle kunna få 60 till 90 kronors högre lön än en kvinnlig postexpeditör. Ja, men om en telegrafist under 15 års tid har gått med en betydligt lägre aflöning än en kvinnlig postexpeditör, så synes det ej vara så synnerligen afskräckande, om hon efter denna tid skulle få något utöfver hvad som motsvarande funktionär i postverket har.

*Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)*

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på en sak, som synes mig böra vara ägnad att väcka kammarens behjärtande af telegrafstyrelsens förslag, och det är hvad som gäller beträffande de äldre telegrafisterna. Det blir för dessa synnerligen ogynnsamt, om det sista ålderstillägget kommer först efter 18 års tjänstgöring. Jag känner telegrafister, som tjänstgjort som extra ordinarie i 14 år och ej fått räkna sig något af denna tjänstgöring till godo för uppflyttning i högre lönegrad, då den nya staten 1903 började tillämpas. De fingo, fastän de hade så lång tjänstgöring bakom sig, börja som nybörjare, och deras tjänsteberäkning började sålunda från denna tid. De, som tillhöra denna eller dessa årsklasser, de hafva ju, mina herrar, knappast utsikt att någonsin komma i högsta lönegraden, och om de komma dit, så få de åtnjuta den under ytterst kort tid. Det vore väl, synes det, rättvist och billigt, att de finge sin högsta lön redan efter 15 års tjänstetid, då de åtminstone blefve i tillfälle att under några år åtnjuta de förmåner, som vänta deras yngre kolleger, hvilka ej varit med under lika hårda år och fått tjänstgöra för så liten lön som dessa. Då nu utskottet är enigt i denna punkt, är det ju förmätet att yrka bifall till något annat förslag. Emellertid synas mig de af herrar Cederborg och Sommelius i Andra kammaren väckta motioner, hvilka hänföra sig till telegrafstyrelsens förslag, vara synnerligen billiga i sina kraf, och jag för min del skulle gärna vilja tillstyrka herr Cederborgs motion. Då herr Hellberg, som är äldre i Riksdagen, har vågat göra det, så torde det förlåtas mig, som är en novis här, om jag ej har den tillräckliga politiska klokheden att hålla mig tillbaka.

Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)

Jag anhåller därför att jämväl för min del få yrka bifall till herr Cederborgs motion.

Herr statsrådet Schotte: Jag skall endast tillåta mig några få erinringar. En ärad talare på östgötabanken har redan förut fullständigt utlagt de olika förslag, som här föreligga, och konsekvenserna af desamma. Jag skall emellertid be att få fästa särskild uppmärksamhet på, att det är alldeles uppenbart, att, när så olika lönesystem tillämpas som i posten och telegrafan — telegrafan med sina små, ofta förekommande och under lång tid utsträckta löneförhöjningar — det på vissa punkter skall kunna påvisas en viss ojämnhet; att sålunda vid ett visst tillfälle en telegrafist kan vara i sämre löneläge än en kvinnlig postexpeditör, och tvärtom, att en kvinnlig postexpeditör vid något moment kan vara bättre situerad i lönehänseende än en telegrafist. Jag tror ock, att, när man vid en sådan reglering, som det nu är fråga om, haft i ögonsikte att ej gå längre än att de olika kommunikationsverken må blifva i möjligaste grad likställda, man i det stora hela i de sakkunniges, af Kungl. Maj:t biträdda förslag har afvägt förhållandena mellan de olika lönesystemen så rättvist, som det öfverhufvud taget varit möjligt.

Jag skall tillåta mig att anföra ett par siffror i fråga om befordringsmöjligheterna vid telegrafan och posten, då denna fråga spelat en viss roll med hänsyn till lönesatserna. Det är så, att telegrafisterna i allmänhet blifva ordinarie efter $4\frac{1}{3}$ år, postexpeditörerna efter 5 å 6 år. Telegrafisterna äro för närvarande 344 till antalet. De kunna befordras till 93 högre tjänster, nämligen dels 13 kommissarietjänster af 7:de lönegraden, som hafva ungefär samma inkomst som en telegrafist, dels 72 kommissarietjänster af 6:te och 5:te lönegraderna, dels slutligen 10 filialstationsföreståndaretjänster, som alla hafva högre inkomst. Af postexpeditörerna åter, som äro färre till antalet, nämligen 240 stycken, hafva åtminstone för närvarande ej flere än 27 befordrats till förste postexpeditörstjänster och cirka 5 till postmästaretjänster. Det är dock, som talaren på östgötabanken sade, så, att det finnes åtskilliga af dessa telegrafister, som icke bry sig om de befordringsmöjligheter, som kunna finnas i och genom möjligheten att komma fram till kommissarietjänst. Den uppgift i detta hänseende, som han har fått, är förmodligen densamma, som jag här har fått. Jag skall ej trötta kammaren med att uppläsa dessa siffror, men jag vill upplysa om, att antalet telegrafister, äldre än den äldsta sökande, hvilka underlåtit att söka resp. tjänster, ofta varit stort, i vissa fall ända till 330. I många fall har antalet, som ej sökt, hållit sig vid omkring 220—230, och blott på de bäst belägna platserna har antalet, som ej sökt, gått ned till 33 å 34. På ett håll, i Djursholm, har det gått ned ända till 4.

Jag vill ock slutligen fästa uppmärksamheten på det förhållan-

det, att om motionärernas, herrar Cederborg och Sommelius, motioner bifallas, så måste äfven föreståndarne för katalogexpeditionen, kontorsskrifvarne, förrådsbokhållarne, kassörerna af första lönegraden, linjemästare och assistenterna få ändrad aflöning. Alla dessa skulle efter visst antal år tillhöra den aflöningsklass å 1,950 kronor, som de sakunnige infört, och som motionärerna vilja hafva bort ur löneskalan. Den nämnda ändringen hafva de sakkunnige föreslagit uteslutande för att man i det fallet skulle komma så nära de andra kommunikationsverken, som det är möjligt. Jag kan visserligen medgifva, att det kunde vara önskvärdt, om telegrafisterna finge något högre aflöning, då jag tror, att deras arbete är ganska slitande. Jag skall för min del ej heller underlåta se till, huruvida framdeles en löneförhöjning kan vara befogad i sammanhang med regleringar af andra verk — om möjligt efter mera enhetliga grunder. Som det nu är, tror jag, att det skulle vara ganska olägligt att nu biträda motionärernas förslag, enär man då snart skulle hafva anspråk på ökade löner inne från de kvinnliga postexpeditörerna.

Då Kungl. Maj:ts förslag i det hela innebär en ganska afsevärd förbättring af lönevillkoren vid telegrafan, tror jag, att man tillsvidare bör nöja sig med detta förslag, som dock afhjälper de för närvarande mest framträdande bristerna i telegrafpersonalens löneförhållanden.

Herr Klefbeck: Jag ber om ursäkt, att jag tröttnar kammaren i den här frågan, ty jag förstår ju, att lönefrågor alltid måste förefalla ganska torra och prosaiska, men jag skulle ändå vilja hemställa om kammarens benägna uppmärksamhet för en klass af löntagare, till hvars förmån reservanterna ha uttalat sig. Huru torra siffror och dylikt än må vara, så beröra de ju ändå lefnadsmöjligheterna för en hel del folk, hvilka dessutom ofta nog stå i den ställningen, att de på sin förtjänst måste försörja en familj, och för öfrigt är det ju af vikt, att tillbörlig rättvisa såvidt möjligt iakttages. Jag skall först i förbigående säga, att jag vill af hjärtat instämma i hvad herrar Hellberg och Bergqvist yttrat i fråga om telegrafisterna, och skall ej tröttna kammaren med att upprepa hvad de sagt. Stationsförmännen hafva haft en begynnelseaflöning af 900 kr. och en slutaflöning af 1,500 kr. I förslaget är begynnelselönen höjd till 1,020 kr. men slutaflöningen sänkt till 1,380 kr. Det förefaller mig ganska egendomligt, att man i våra dagar för små löntagare kan vilja genomföra en sådan lönereglering, som innebär en sänkning af 120 kr. Om jag nu ser efter, hvad utskottet har haft för denna sänkning, så anföres det först, att stationsförmännen enligt förslaget skulle få dyrortstillägg. Jag vill då endast påpeka, att dyrortstillägget icke egentligen kan kallas löneförhöjning, ty det har ju dock karaktären af att vara ersättning för att lifsmedelspris och hyror på en plats äro högre, än på en annan, så att om en person nödgas för sin tjänst uppehålla sig på

*Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)*

Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)

en dyrare plats, han då blott hålles skadeslös för de ökade utgifter, som han därigenom får. Det andra skälet är, att om stationsförmännen skulle få behålla sin gamla slutaflöning så skulle anspråk på höjd aflöning kunna framkomma från första postvaktmästarne. Det har då gentemot detta framhållits, att dessa stationsförmän inom telegrafverket hafva ett sådant arbete, som inom postverket utföres af tjänstemän af lägre grad, och att det sålunda bör vara alldeles riktigt, att dessa stationsförmän få något högre lön än förste postvaktmästarne.

Kommer jag så till stationsbiträdena, så hafva dessa en begynnelseaflöning af 840 kr. och en slutaflöning af 1,260 kr. Dessa siffror skulle bibehållas. Hvad jag har anfört förut i fråga om önskemålen beträffande något bättre villkor för stationsförmännen, och hvad jag svarat på det skäl, som utskottet anfört däremot, precis detsamma gäller äfven här. Därför skall jag ej nu upprepa det, utan hänvisa till hvad jag förut sagt. Här på denna punkt vill jag dock göra en jämförelse till, och det är med en kår inom samma verk, som kallas för *reparatörer*. Dessa hafva efter nuvarande reglering en begynnelselön äfven de af 840 kr., precis som stationsbiträdena, men enligt förslaget skulle deras begynnelselön i andra gruppen vara 960 kr. och i första gruppen 1,020 kr., alltså en afsevärdt högre begynnelselön. Däremot skulle slutlönen i ena gruppen vara 1,500 och i andra gruppen 1,650 kr., sålunda ock en afsevärdt höjd slutaflöning. Dessa båda kategorier voro jämställda förut. Om det nu skulle vara någon skillnad, så synes mig, att den närmast borde vara den, att stationsbiträdena borde få det något bättre än reparatörerna, ty stationsbiträdena äro alldeles speciellt behöfliga för telegrafverket och kunna icke gärna vinna befordran på annat område, under det att en skicklig reparatör har utsikt att när som helst vinna befordran på andra områden inom de tekniska yrkena.

Ja, kammaren har ej velat lyssna på det här, men i alla fall vill jag be herrarna fundera på saken och tänka efter, om det ej är med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att de kraf, som framställas i reservationen till dessa de minstas förmån, måtte vinna beaktande. Kåren är mycket liten, så att den ökade utgiften för statsverket blir ej så afsevärdt stor, äfven om den af motionärerna angifna summan beräknats för låg. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hellberg: Ja, herr talman, mina herrar, det är en mycket farlig sak man tar sig för, när man begär ordet i en löne-regleringsfråga — jag ser, att biskop Billing har samma mening — i synnerhet om man får en specialist mot sig, som jag har fått. Och jag skall ej upptaga tiden med några längre försök till bemötande i den här frågan, men jag skall tillåta mig ett par korta anmärkningar.

Hvad först den uppgiften beträffar, att telegrafisterna ej skulle ha begagnat sig af de erbjudna befordringsmöjligheterna, så vill jag anmärka, att enligt en uppgift, som lämnats mig, ha under åren 1908—1911 till 22 kommissarieplatser, som då varit lediga, anmält sig 131 sökande. Jag tycker detta talar ej precis för påståendet, att telegrafisterna skulle försumma att begagna erbjudna befordringsmöjligheter. För resten är det viktigaste inte, hur många som befordrats, utan hur många, som ej befordrats. Jag kan ej förstå, att därför, att en hel del blifva befordrade, de som ej vinna befordran skola behöfva befinna sig i klena ekonomiska omständigheter. Jag vill vidare anmärka, att när man säger, att postexpeditörerna böra stå högre än telegrafisterna i aflöningsafseende, så bör häremot sättas en annan omständighet, nämligen att, såvidt jag är rätt underrättad, telegrafisterna måste afgå från ordinarie plats 5 år tidigare än postexpeditörerna, hvilket tyder på, att deras tjänstgöring är mera kräfvande och hälsoslitande. Och då förefaller det mig, att de måste kunna ställa lika stora anspråk på löneförhöjningar som postexpeditörerna.

Själfva kvintessensen af hvad herr Beck-Friis anført kan sägas vara, att vi fått en ny löneklass på 1,950 kr. och att, när en hel del skulle få lof att passera denna löneklass, det därför blefve nödvändigt, att också telegrafisterna passerade den och följaktligen så många år senare komma upp i den högsta klassen. Det har nämligen framhållits, att om man ruckar på den bestämmelsen beträffande telegrafisterna, så komma alla andra att också vilja ha raskare befordran till högre lönegrad. Detta må vara riktigt, men nog måste det anses vara hårdt, att telegrafisterna skulle få svida därför, att en del andra anses böra gå igenom denna löneklass.

Slutligen vill jag säga, att den tredje punkten, angående förflyttningen, den kan jag gärna uppgifva, då jag tror, att den i praktiken har ganska liten betydelse; det är ett jämförelsevis litet antal, som förflyttas, och då det sker, sker det vanligen på deras egen begäran, då är det ju ej heller så farligt, om de skulle få vidkännas någon minskning. Jag afstår sålunda från att yrka bifall till 3:dje punkten i herr Cederborgs motion, men jag skall be att få yrka bifall till de två öfriga. Jag förstår visserligen, att det är mycket liten utsikt, helst när civilministern uttalat sig såsom han gjort, men jag ber att få taga fasta på det erkännande han gaf, att telegrafisternas lönefråga ändå är en fråga, som kunde förtjäna att beaktas, och hvad han ställde i utsikt, att möjligen framdeles någon förbättring i deras löneförhållanden skulle kunna vinnas.

Friherre Beck-Friis, Johan: Jag skall endast svara några ord på det af herr Klefbeck gjorda yrkandet om bifall till friherre Palmstiernas motion och ber att få göra det med framhållande af, att enligt den motionen skulle stationsförmännen i telegrafien komma betydligt högre än förste postvaktmästarna, nämligen till en minimi-

*Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.)*

Ang. ändring
i aflönings-
reglementet
för tjänste-
män vid tele-
grafverket
m. m.
(Forts.).

lön af 2,175 kr. under det att förste postvaktmästarna hafva 1,990 kr. Kungl. Maj:t föreslår nu kr. 2,001, sålunda 11 kr. högre, än hvad förste postvaktmästarna hafva. De sakkunnige, som understödt denna sak, hafva ej kunnat finna annat, än att dessa tjänstemän äro fullt likställda. För stationsbiträdena, som hafva blifvit jämförda med postvaktmästarna, kommer saken att ställa sig något fördelaktigare än för postvaktmästarna. Kungl. Maj:t föreslår nämligen för de förra en lön af 1,824 kr. under det att postvaktmästarna endast komma upp till 1,750 kr. Sålunda komma stationsbiträden och förmän upp till något högre löner än motsvarande tjänstemän i postverket. Att lönen sänkts för dem beror på, att de själfva begärt att få dyrortstillägg, men med detta tillägg var det omöjligt att bibehålla det nya lönetillägg, som telegrafstyrelsen föreslagit. Herr Klefbeck hänvisade till reparatörerna, men det ber jag att få säga, att härvidlag kunna vi ej komma med någon jämförelse. Att jämföra en telegrafreparatör med en vaktmästare, det är omöjligt. Reparatörerna rekryteras från verkstadspersonalen, och deras lön måste sålunda helt och hållet rättas efter verksladslönerna.

Herr talman, jag måste besvara med att anmäla ett fel, som finnes i utskottets utlåtande. Vi begärde nämligen att af telegrafstyrelsen få veta, huru stor kostnad denna motion skulle förorsaka, ifall den blefve bifallen, och å sid. 6 stå de siffrorna angifna. Det är endast för att felet ej må blifva bibehållet, som jag ber att få ändra det. I stället för 6,544 kr. skall det enligt i dag från telegrafstyrelsen inkommen uppgift stå 1,209, i stället för 800 kr. på samma rad skall det stå 348 och i stället för 5,740 kr. skall det stå 861. Sålunda verkar ökningen för tillfället ej så högt, som här stod uppgifvet, utan den högre ökningen kommer ej att visa sig förrän om ett par år, detta beroende på en missuppfattning, som den, hvilken verkställt denna uträkning, gjort sig skyldig till.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag oförändradt.

Herr Klefbeck: Blott ett par ord med anledning af baron Beck-Friis meddelande. Jag kan naturligtvis ej efter detta yrka bifall till reservationen, ty där har beräknats en förhöjning med 7,000 kronor. Det skulle efter de upplysningar, som nu erhållits, vara alldeles tillräckligt med en förhöjning af högst 2,000 kr. Det skulle sålunda bli 11,534,000 kr.

Medan jag har ordet vill jag påpeka, att de olika löner i högsta lönegraden, som baron Beck-Friis anført för stationsförmän och första postvaktmästare, gälla endast i det fall, att en stationsförmän har både högsta möjliga dyrortstillägg och högsta möjliga hyresbidrag, och det synes mig ej fullt jämförligt, när man skall taga hänsyn till den för den ene och andra vanliga löneinkomsten.

Jag ber sålunda att få ändra mitt yrkande till bifall till reservationen med ändring af siffran 11,539,000 till 11,534,000.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman, att beträffande föreliggande utlåtande framstälts följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Klefbeck*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservation, dock med den ändring att telegrafverkets anslag för driftkostnader under år 1913 föreslagsvis bestämdes till 11,534,000 kronor; 3:o) af herr *Bergqvist*, att, med godkännande af den utaf herr *Cederborg* i ämnet afgifna motion, hvad utskottet i öfrigt hemställt skulle bifallas; och 4:o) af herr *Hellberg*, lika med herr *Bergqvist*, endast med den skillnad, att sista delen af herr *Cederborgs* motion, afseende aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket § 6, mom. 1, punkt 2 utelämnades.

Ang. ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket m. m. (Forts.)

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs änyo statsutskottets den 4 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande nr 81, i anledning af herrar *G. Kobbs* och *D. Perssons* i *Tällberg* motioner om förhöjning af den till kvinnliga kontorskrifvare vid statens järnvägar utgående ersättning för bostad och bränsle.

Om förhöjning af den till kvinnliga kontorskrifvare vid statens järnvägar utgående ersättning för bostad och bränsle.

I särskilda motioner hade herr *G. Kobb* inom Första kammaren (motion nr 27) och herr *D. Persson* i Tällberg inom Andra kammaren (motion nr 20) hemställt, att Riksdagen för sin del måtte besluta, att ersättning för bostad och bränsle till kvinnlig kontorskrifvare vid statens järnvägar skulle utgå med fyrtio procent af arfvodet i de tre första lönegraderna och att ersättningen till tjänstehafvare i fjärde lönegraden skulle utgå med 650 kronor.

Utskottet hade i detta utlåtande på angifna grunder hemställt, att herrar *Kobbs* och *Perssons* förevarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr *Kobb*: Herr talman, mina herrar! Ja, då ett enhälligt statsutskott har afstyrkt herr *Daniel Perssons* i *Tällberg* och min motion, tjänar det egentligen ej mycket till att säga något härom. Det är ju klart, att statsutskottet har handlat efter vissa löne regleringsprinciper, men det kan ju finnas goda principer, och det kan finnas dåliga principer, och i hvarje fall kan det finnas underliga principer, och detta sätt att göra löne regleringar vid järnvägen tycker jag är ganska underligt. Först och främst är det väl en ganska litet tilltagen bostadsersättning här i Stockholm, då man beräknar att för 400 kr. ett rum och kök skall kunna erhållas, och att denna bo-

Om förhöjning af den till kvinnliga kontorsskrifvare vid statens järnvägar utgående ersättning för bostad och bränsle.
(Forts.)

stadsersättning för våra kvinnliga kontorsskrifvare skall för hela tiden vara densamma. Men ännu besynnerligare förefaller mig principen, om jag ser något på, hur lönerogleringar vid järnvägen förut hafva skett, och jämför dem på dessa manliga och kvinnliga kontorsskrifvare. Före 1897 hade de manliga en lön af högst 2,400 kr., de kvinnliga 1,800 kr., sålunda en skillnad på 600. 1897 vidtog man ej någon förändring beträffande de manliga kontorsskrifvarna, däremot sänkte man lönen för de kvinnliga till 1,500. Sålunda hade man ökat skillnaden till 900. Vid 1901 års riksdag fingo de manliga sin lön höjd till 2,700, under det de kvinnliga fingo behålla den som de hade. Då blef skillnaden sålunda 1200. I den stora löneroglering, som skedde 1907, blef på grund af en enskild motion en förhöjning gjord af 300 kr., hvarjämte de kvinnliga tjänstnehafvarna fingo denna bostadsersättning af 400 kr. Nu hade skillnaden mellan de manliga och kvinnliga kontorsskrifvarnes löner vuxit till 1,350 kr. Sålunda hafva lönerogleringarna skett på det viset, att skillnaden från att 1897 hafva varit 600 nu blifvit 1,350. Detta synes mig vara ett högst besynnerligt sätt att reglera lönerna.

Ja, som sagdt, då jag står emot ett enhälligt utskott skall jag ej framställa något yrkande. Jag skall nöja mig med att hafva påpekat dessa förhållanden.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Om ändringar i vissa §§ af förordningen ang. stämpelafgiften.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 4 och 7 innevarande månad bordlagda betänkande nr 25, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i 8, 39 och 52 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 23 februari 1912 dagtecknad proposition, nr 95, hvilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att antaga nedan intagna förslag till ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften äfvensom besluta, att de ändrade bestämmelserna skulle träda i kraft å den tid, Kungl. Maj:t bestämde.

Förslag till förordning

om vissa ändringar i 8, 39 och 52 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften.

II Art. Om stämpel till enskilda handlingar.

8 §. Följande handlingar skola, äfven där de äro utfärdade af offentlig myndighet, förses med stämpel på sätt här nedan stadgas.

C) Öfriga stämpelpfiktiga enskilda handlingar:

Om ändringar
i vissa §§ af
förordningen
ang. stämpel-
avgiften.
(Forts.)

Köp af fast egendom: afhandling därom skall, då den för lagfart företes, förses med stämpel af 60 öre för hvarje fulla 100 kronor af egendomens värde; dock att köpeafhandling, på grund hvaraf lagfart sökes för aktiebolag, som icke drifver bankrörelse, bör beläggas med stämpel af 1 krona 20 öre likaledes för hvarje fulla 100 kronor af egendomens värde.

Där — — — — fri.

Nyttjanderätt till fast egendom, afhandling därom:
då afhandlingen afser skogsafverkning; se *Skogsafverkning*;
afhandling därom i annat fall skall, då den för vinnande af
inteckning företes, förses med stämpel af 25 öre för hvarje fulla
100 kronor af afgälden för ett år eller, där aftalet afser kortare tid,
för legotiden. Erläggas för — — — — betalning sökes.

(Se för öfrigt 11 och 13 §§.)

Skogsafverkning: afhandling därom skall vid upprättandet förses
med stämpel af 60 öre för hvarje fulla 100 kronor af hvad för
rättigheten blifvit utfäst eller, om detta icke blifvit i afhandlingen
till visst belopp bestämdt, af 6 öre för hvarje fullt antal af 10 ar
utaf det upplåtna skogsskiftet.

Sökes på grund af afhandling hos offentlig myndighet betalning,
skall afhandlingen förses med särskild stämpel af 25 öre för hvarje
fulla 100 kronor af det kapitalbelopp, för hvilket betalning sökes.

Öfverlåtelse af kronohemman — — — — egendomens värde.

Med afhandling förstås i denna § hvarje skriftligen affattad
handling, ehvad den har formen af ett mellan två eller flera per-
soner slutet aftal eller icke, hvilken i det afseende, hvarom i hvarje
fall är fråga, medför upplåtelse af rättighet eller åtagande af för-
pliktelse.

39 §. 1. Ämbets- eller tjänsteman, notarius publicus eller
mäklare, till hvilken stämpel underkastad handling ingifves, bör
tillse, att handlingen är behörigen försedd med stämpel, och att
stämpeln är makulerad på sätt i 31 § föreskrifves.

Är handlingen icke behörigen försedd med stämpel och erlägges
ej genast efter erhållen tillsägelse penningar till det felande stämpel-
beloppet eller, där ämbets- eller tjänstemannen ej är stämpelförsälj-
ningsman, nämnda stämpelbelopp, må handlingen ej mottagas.

Då ämbets- eller tjänsteman jämlikt 35 § 2 mom. verkställer
stämpelbeläggning af handling, som ingifves till offentlig myndighet,
åligger honom ock att utan ersättning makulera stämpeln. Är i
annat fall stämpel till ingifven handling ej vederbörligen makulerad,
bör ämbets- eller tjänstemannen, notarius publicus eller mäklaren

*Omändringar
i vissa §§ af
förordningen
ang. stämpel-
avgiften.
(Forts.)*

besörja fullgörandet däraf mot ersättning för besväret därmed af 5 öre för hvarje stämpel; dock må denna ersättning ej beräknas för flera stämplat än det minsta antal, som för handlingen erfordras.

2. Senast inom en månad efter upprättande af afhandling om skogsafverkningsrätt skola säljare och köpare hos länsmannen i det länsmansdistrikt eller stadsfiskalen i den stad, där det upplåtna skogskiftet eller större delen däraf är beläget, gemensamt göra skriftlig anmälan om det träffade aftalet. Anmälan skall afgifvas i två exemplar och åtföljas af det stämpelbelagda exemplaret af afhandlingen samt innehålla uppgift om, hvilken af kontrahenterna detta tillhör.

Länsmannen eller stadsfiskalen skall tillse, att handlingen är försedd med stämpel till behörigt belopp, och därest detta icke är förhållandet, anmana kontrahenterna att åsätta felande stämpel samt därvid erinra om den i 52 § stadgade påföljd för underlåtenhet.

Sedan afhandlingen befunnits vara behörigen stämpelbelagd och de åsatta stämplatarna makulerade, skall länsmannen eller stadsfiskalen såväl å det stämpelbelagda exemplaret af afhandlingen som å ena exemplaret af den ingifna anmälan utan afgift meddela bevis, att afhandlingen, behörigen stämpelbelagd, blifvit hos honom företedd, och om dagen, då detta skett, hvarefter den stämpelbelagda afhandlingen samt det med länsmannens eller stadsfiskalens bevis försedda exemplaret af anmälningsskriften skola tillbandahållas, den förra den af kontrahenterna, som i anmälan uppgifvits vara dess ägare, och det senare den andra kontrahenten.

- 52 §. 1. — — — — —
 2. — — — — —
 3. — — — — —
 4. — — — — —

5. Utgifvare af gåfvobref om lös egendom eller af köpe- eller bytesbref om fartyg skall för underlåtenhet att vid utgifvandet förse dylik handling med stadgad stämpel böta två gånger den felande stämpelns belopp; dock vare minsta bot tjugufem kronor.

6. Där säljare och köpare af afverkningsrätt till skog underlåta att inom tid och på sätt, som i 39 § 2 mom. stadgas, om det upprättade aftalet göra anmälan, böte hvardera ett belopp, motsvarande den stämpel, hvarmed afhandlingen skolat förses, dock vare minsta bot för enhvar af dem femton kronor. Är afhandling, som fogats vid gjord anmälan, icke behörigen stämpelbelagd och varder densamma icke inom af länsmannen eller stadsfiskalen förelagd tid efter utgången af den i 39 § 2 mom. bestämda tiden försedd med felande stämpel, böte säljare och köpare hvardera högst etthundra kronor.

Mottager någon, efter öfverlåtelse af säljare eller köpare eller af någon, på hvilken säljares eller köpares på afhandlingen grundade rätt öfvergått, handlingen såsom bevis om förvärfvad fordrings- eller afverkningsrätt eller för att densamma å annans vägnar försälja eller belåna, utan att af handlingen eller därvid fogadt bevis af veder-

börande länsman eller stadsfiskal framgår, att afhandlingen blifvit behörigen stämpelbelagd, och har anmälan om afhandlingens upprättande icke gjorts i den ordning, som i 39 § 2 mom. sägs, böte två gånger den felande stämpelns belopp, dock minst tjugufem kronor.

*Om ändringar
i vissa §§ af
förordningen
ang. stämpel-
avgiften.
(Forts.)*

7. Säljare eller köpare af afverkningsrätt till skog, som genom aftal om betalning för afverkningsrätten utöfver hvad den för stämpelbeläggning för vederbörande länsman eller stadsfiskal företedda afhandling rörande samma rätt innehåller eller genom erläggande eller mottagande af sådan betalning föranledt, att säljare och köpare åliggande stämpelavgift icke utgjorts för hela det belopp, som betingats för afverkningsrätten, skall böta två gånger den felande stämpelns belopp, dock ej under tjugufem kronor.

8. Underlåter testamentstagare, som erhållit vederbörande arfvings godkännande af testamente, till hvilket testamentstagaren veterligen hänsyn icke tagits vid stämpelbeläggning af bouppteckningen efter testamentsgifvaren och hvilket icke heller blifvit för bevakning vid domstol företedt, att, då tid för testamentsbevakning ute är och en månad förflutit, sedan godkännande erhållits, förse testamentet med föreskrifven stämpel, böte två gånger den felande stämpelns belopp; dock vare minsta bot tjugufem kronor.

9. Där handling, i afseende å hvars stämpelbeläggning ansvar i 1, 2, 3 eller 5 mom. stadgas, icke blifvit af den, hvilken stämpelbeläggningen ålegat, försedd med behörig stämpel, vare äfven den, hvilken såsom bevis om förvärfvad rättighet mottager handlingen eller densamma för annans räkning försäljer, belånar eller till godkännande eller betalning företer utan att belägga den med felande stämpel, underkastad det för felaktig eller försummad stämpelbeläggning af handlingen stadgade ansvar.

10. Köpare eller säljare af fast egendom, som genom aftal om betalning utöfver hvad den för lagfarts vinnande företedda köpeafhandling innehåller eller genom erläggande eller mottagande af sådan betalning föranledt, att honom åliggande stämpelavgift icke utgjorts för hela det belopp, som betingats för den fasta egendomen med hvad därtill hörer, skall böta två gånger den felande stämpelns belopp, dock ej under tjugufem kronor.

11. Den, som uppgifver död mans bo, men därvid uppsåtligen döljer undan tillgång af det värde eller lämnar annan falsk uppgift af sådan beskaffenhet, att bouppteckningen af den anledning blifvit belagd med stämpel till lägre belopp, än eljest vederbort, böte två gånger den felande stämpelns belopp, dock vare minsta bot tjugufem kronor; och må den domstol, där bouppteckning skall ingifvas, på yrkande vid underrätt af allmän åklagare och vid hofrätt af advokatfiskal, vid vite tillhålla den, som uppgifvit död mans bo, att med ed fästa uppgiftens riktighet.

12. Har någon i skriftlig förklaring, hvarom i 8 § C. under rubriken: Köp af fast egendom stadgas, mot bättre vetande lämnat

*Om ändringar
i vissa §§ af
förordningen
ang. stämpel-
avgiften.
(Forts.)*

oriktigt meddelande och därigenom föranledt, att stämpelsgift å något fång till fast egendom icke blifvit erlagd, böte från och med fyra till och med tio gånger det felande stämpelbeloppet; dock vare minsta bot tjugufem kronor.

13. I de fall, hvarom sägs i denna §, följ e och skyldighet att ersätta kronans förlust.

Till utskottets behandling hade därjämte hänvisats två motioner i ämnet, en från hvardera kammaren.

Den ena af de nämnda motionerna, nr 72 i Första kammaren, var väckt af herr *Ollas Ericsson* i Ofvanmyra, med hvilken fyra andra af kammarens ledamöter instämt; i densamma hemställdes, att Riksdagen måtte besluta antaga följande förslag till ändrad lydelse af 8 § af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelavgiften:

8 §.

Följande enskilda handlingar — — — — —

Skogsafverkning: afhandling därom skall, då den för vinnande af in-teckning företes, förses med stämpel af 60 öre för hvarje fulla 100 kronor af hvad för rättigheten blifvit utfäst eller, om detta icke blifvit i afhandlingen till visst belopp bestämdt, af 6 öre för hvarje fullt antal af 10 ar utaf det upplåtna skogsskiftet.

Sökes på grund af afhandling — — — — —

fulla 100 kronor af egendomens värde.

I den andra motionen, nr 285 i Andra kammaren, framburen af herr *Olsson* i Blädinge, hemställdes, att Riksdagen ville besluta sådan ändring i kungl. förordningen om stämpelavgiften, att bestämmelserna rörande afhandling, som afsåge skogsafverkning, måtte utgå.

Utskottet hade i nu föredragua betänkande på återopade grunder hemställt,

1) att Riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förevarande förslag till förordning om vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelavgiften, dock att moment 6 af 52 § skulle erhålla följande lydelse:

6. Där säljare och köpare af afverkningsrätt till skog underlåta att inom tid och på sätt, som i 39 § 2 mom. stadgas, om det upprättade aftalet göra anmälan, böte hvardera ett belopp, motsvarande den stämpel, hvarmed afhandlingen skolat förses, dock vare minsta bot för en-hvar af dem fem kronor. Är afhandling, som fogats vid gjord anmälan, icke behörigen stämpelbelagd och varder densamma icke inom af läns-mannen eller stadsfiskalen förelagd, tid, *hvilken icke må bestämmas kortare än en månad*, försedd

med felande stämpel, böte säljare och köpare hvardera högst ett hundra kronor.

Mottager någon, efter öfverlåtelse af säljare eller köpare eller af någon, på hvilken säljares eller köpares på afhandlingen grundade rätt öfvergått, handlingen såsom bevis om förvärfvad fordrings- eller afverkningsrätt eller för att densamma å annans vägnar försälja eller belåna, utan att af handlingen eller därvid fogadt bevis af vederbörande länsman eller stadsfiskal framgår, att afhandlingen blifvit behörigen stämpelbelagd, och har anmälan om afhandlingens upprättande icke gjorts i den ordning, som i 39 § 2 mom. sägs, böte två gånger den felande stämpelns belopp, dock minst femton kronor.

2) att Riksdagen måtte besluta, att de ändrade bestämmelserna skulle träda i kraft å den tid, Konungen bestämde; samt

3) att förevarande bägge motioner, I: 72 af herr Ericsson i Ofvanmyra och II: 285 af herr Olsson i Blådinge, måtte anses besvarade med hvad utskottet under punkt 1) hemställt.

Reservation hade afgifvits af herrar *Ollas Ericsson, Larsson* i Klagstorp, *Nilsson* i Bonarp, *Bergman* och *Jonsson* i Hökhult, hvilka hemställt, att Riksdagen, i anledning af förevarande bägge motioner I: 72 af herr Ericsson i Ofvanmyra och II: 285 af herr Olsson i Blådinge samt med afslag å förevarande Kungl. Maj:ts proposition, nr 95, måtte *dels* antaga följande ändrade lydelse af 8 och 52 §§ i förordningen den 18 september 1908 angående stämpel- afgiften:

8 §.

Följande enskilda handlingar — — — — —

Skogsafverkning: afhandling därom skall, då den för vinnande af inteckning företes, förses med stämpel af 60 öre för hvarje fulla 100 kronor af hvad för rättigheten bifvit utfäst eller, om detta icke blifvit i afhandlingen till visst belopp bestämdt, af 6 öre för hvarje fullt antal af 10 ar utaf det upplåtna skogsskiftet.

Sökes på grund af afhandling — — — — —

fulla 100 kronor af egendomens värde.

52 §.

5. Utgifvare af gåfvobref om lös egendom eller af köpe- eller bytesbref om fartyg skall för underlåtenhet att vid utgifvandet förse dylik handling med stadgad stämpel böta två gånger den felande stämpelns belopp; dock vare minsta bot tjugufem kronor.

Om ändringar i vissa §§ af förordningen ang. stämpel- afgiften.
(Forts.)

*Om ändringar
i vissa §§ af
förordningen
ang. stämpel-
afgiften.
(Fors.)*

dels ock besluta, att dessa förändrade bestämmelser skulle träda i kraft å den tid, Konungen bestämde.

Herr Ericsson, Ollas: Ja, herr talman, äfven i det nu föreliggande betänkandet har jag intagit en annan ståndpunkt än utskottet och därför reserverat mig.

Redan under förra årets riksdag vid behandlingen af det skrifvelsförslag, som legat till grund för den föreliggande kungl. propositionen, framhöll jag olämpligheten af den år 1908 ålagda stämpelbeläggningen af afverkningskontrakt.

Ifrågavarande skyldighet kom till för att vinna effektivitet i gällande bestämmelser angående utgörandet af stämpelafgift vid fastighetsköp. Riksdagens uppmärksamhet hade nämligen blifvit fästad därå, att vid försäljning af fastigheter å hvilka afverkningsbar skog till större värde funnes, den i verkligheten för fastigheten betingade köpeskillingen uppdelades sålunda, att endast en mindre del däraf upptoges i köpeafhandlingen såsom likvid för själfva fastigheten och blefve föremål för stämpelbeskattning, under det den större delen af köpeskillingen betraktades utgöra ersättning för afverkningsrätten till skogen och därigenom undandroges från stämpelbeskattning. Dessa påpekade förhållanden föranledde Riksdagen 1904 att skrifva till Kungl. Maj:t och begära förslag till åtgärder för att söka råda bot på berörda missförhållanden. Och så kom Kungl. Maj:t 1908 med förslaget att ålägga stämpelbeläggning af afverkningskontrakt. Många anmärkningar riktades redan då mot denna åtgärd, men Riksdagen antog likväl förslaget. Nu begärde Riksdagen i fjol åtgärder för en effektivare kontroll öfver berörda stämpelbeläggning. På det sättet söker man sätta lapp på lapp. Och så blir lagen allt mer och mer olämplig och orättvis. Ja, så går det, när man kommit in på en oriktig väg.

Att den inslagna vägen är oriktig, bevisas däraf, att det mål man genom denna lagstiftning sökt, i föga nämnvärd grad vunnits. Den högre stämpelbeläggning som man tänkt på detta sätt få fram kan fortfarande undgås på flera olika sätt, exempelvis genom muntliga aftal, samt företagna skogsafverkningar innan själfva fastigheten säljes; och åtgärden är således för det afsedda ändamålet så godt som förfelad.

Men i stället har omhandlade stämpelskyldighet blifvit en mycket besvärlig skatt särskildt för det mindre skogsbruket, och hvars besvärlighet betydligt skulle skäpas, därest den föreliggande kungl. propositionen blefve af Riksdagen antagen. I de flesta fallen är det för vederbörande förenadt med stort besvär och uppoffring af mycken tid att skaffa stämplor till sina afverkningskontrakt, och genom antagandet af den kungl. propositionen skulle besvärligheterna än ytterligare ökas med skyldigheten att uppvisa kontrakten för länsmannen. Jag tror icke, att jag tar miste, om jag säger, att i de flesta fallen komma dessa besvär

att verka långt mera betungande än själfva stämpelkostnaden. Under sådana förhållanden synes det mig, som om man borde vara ense om, att en sådan beskattning är högst olämplig. Men icke nog med att denna skatt är olämplig. Den verkar därjämte i öfrigt så ojämnt och orättvist, och äfven i det fallet får hufvudsakligen det mindre skogsbruket sitta emellan värst. Skogsbolagen och de stora skogsägarna, hvilka hafva egna sågverk och själfva förädla sin afverkningsbara skog, undgå helt och hållet berörda skatt. Likaså de som själfva afverka sin skog och sälja timret direkt efter afverkningen; likaså de, som genom legosågning förädla det afverkade timret och sälja virket, och likaså de, som genom muntliga öfverenskommelser upplåta afverkningsrätten. Men de, som icke hafva egna sågar, eller äro vana vid affärer, hvilket hufvudsakligen är förhållandet med ägarne till det mindre skogsbruket, de sälja sin afverkningsbara skog genom afverkningskontrakt och få därmed underkasta sig besväret och kostnaden för stämpelbeläggningen. När därtill kommer, att vid antagandet af 1910 års inkomst- och förmögenhetsskatt, en rationell och effektiv skatt lades äfven på skogsbruket och att stämpelskatten på afverkningskontrakten därför verkar som en dubbelbeskattning för dem som icke kunna undgå densamma, synes mig som fullgiltiga skäl föreligga för borttagandet af ifrågavarande skatt.

För min del har jag dock icke velat gå längre än att återgå till de bestämmelser, som gällde före 1908 års ändring, d. v. s. att afverkningskontrakt fortfarande skall beläggas med stämpel, då därå sökes inteckning.

Jag skall sluta mitt anförande med ett exempel för att visa att min framställning verkligen är värd ett tillmötesgående. Jag vill då erinra om lagstiftningen angående skyddsskogsgränsen. Denna lagstiftning vidtogs, sades det, i hela landets intresse. Men de många hundratal små skogsägare, hvilka hafva sina skogar ofvanför denna gräns och som genom denna lagstiftning fingo i ett slag värdet af sin fastighet högst väsentligt reduceradt, i många fall intill hälften, få nu icke röra denna sin skog i annan utsträckning än efter af statens skogstjänstemän verkställd utstämpling. Då denna utstämpling vanligen sker i form af en utgallring af de sämre träden på skogsområdet, är det tydligt att försäljningssumman för denna skog rör sig om mindre belopp. Nu kan man säga, att dessa skogsägare så godt som utan undantag öfverlåta afverkningsrätten medelst afverkningskontrakt. Skatt för denna försäljningssumma få nu dessa skogsägare erlägga, förutom på mångahanda andra sätt, äfven i form af stämpel på afverkningskontrakten. Jag frågar: kan det vara förenligt med billighet och rättvisa att bibehålla en sådan skatt? Nej, svarade äfven majoriteten inom utskottet. Det vore nog en billig åtgärd att befria dessa och andra små skogsbrukare från den ifrågavarande stämpelskatten, och äfven majoriteten tänkte ett tag på möjligheten att befria försäljningar under något visst

Om ändringar i vissa §§ af förordningen ang. stämpelafgiften.
(Forts.)

*Omändringar
i vissa §§ af
förordningen
ang. stämpel-
afgiften.
(Forts.)*

belopp, men då den kom underfund med att ett sådant beslut var i hög grad olämpligt, ställde den sig på afslag å min framställning.

Jag hoppas dock, att kammaren är välvilligare än utskottsmajoriteten, och beaktar min, såvidt jag kan se, rättmätiga framställning, samt bifaller den af mig jämte fyra andra af utskottets ledamöter afgifna reservationen.

Jag yrkar således afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Karlsson: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren har ju redogjort för anledningen till denna skogsafverkningsstämpels tillkomst och däraf framgår, att denna föranledts däraf, att man velat mota de försök, och lyckade försök, att kringgå erläggandet af lagfartsstämpel, som tidigare ägt och väl äfven fortfarande äger rum. Riksdagen har alltså såväl 1904 som 1908 och, jag kan äfven säga, 1911 uttalat sig för bibehållandet af ifrågasvarande stämpel. Jag anser nämligen, att Riksdagen äfven förra året uttalat sig för detta, då Riksdagen anmodade Kungl. Maj:t att föreslå åtgärder för att få denna stämpelförordning effektiv. Sedermera hafva de missförhållanden, som af förra årets motionärer framhöllos, ytterligare understrukits både af justitieombudsmannen och äfven i visst afseende af justitiekanslersämbetet. Allt detta, såväl Riksdagens skrifvelse som ock justitieombudsmannens och justitiekanslerns framställningar, har nu förmått Kungl. Maj:t att framlägga förevarande förslag till förordning.

De i år väckta motionerna gå ut på, att de vilja framhålla själfva skogsafverkningsstämpeln såsom olämplig. Det förefaller mig, som om man för att bedöma denna sak, bör klargöra för sig, huruvida fortfarande samma skäl föreligga för stämpelns bibehållande som 1904 och 1908 förefunnos för dess införande. Med andra ord: föreligga för närvarande frestelser för personer, som försälja och köpa fastigheter, med hvilka skog är förenad, att kringgå dessa bestämmelser på sätt, som tidigare skett, d. v. s. att skilja den öfriga delen af egendomen från själfva skogen, för den sistnämnda upprätta afverkningskontrakt och sålunda minska lagfartsstämpelns storlek? Denna sida af saken har just inom utskottet varit föremål för långvariga öfverläggningar, och jag vågar bestämdt påstå, att ungefär samma skäl fortfarande föreligga för bibehållandet af denna stämpel, som förefunnos, då stämpeln först blef beslutad. Det är nämligen så, att om man tar bort stämpeln på skogsafverkningskontrakt, har säljaren fortfarande anledning att såsom före 1904 och 1908 vid afyttring af egendom med skog sälja fastigheten, d. v. s. den icke skogbärande delen däraf särskildt och öfverlåta skogsafverkningen genom kontrakt. I så fall åligger honom nämligen endast lagfartsstämpel å fastigheten minus skogen. Härjämte får han betala inkomstskatt för eventuell vinst å afverkningsöfverlåtelse. Om han däremot säljer skogen i samband med fastig-

heten, d. v. s. går så till väga, som väl myndigheterna tänkt sig, när de åsatte lagfartsstämpel, så får han betala lagfartsstämpel för fastigheten inberäknadt skogen. Men dessutom får han erlægga inkomstskatt för eventuell inkomst af den skogsförsäljning, som ägt rum i samband med egendomens försäljning. Alltså uppstår här precis samma förhållande som tidigare, att han fortfarande kan kringgå denna lag genom afverkningsöfverlåtelse, och då får han betala en minskad lagfartsstämpel. Då nu samma skäl föreligga som förelågo 1904 och 1908 äfvensom 1911, har jag ytterst svårt att inse, att man icke skall bifalla hvad Kungl. Maj:t här föreslagit.

*Omändringar
i vissa §§ af
förordningen
ang. stämpel-
afgiften.
(Forts.)*

Det talades nu af herr Ericsson, motionären och reservanten, om dubbelbeskattning och att inträdandet af dubbelbeskattning skulle göra ifrågavarande stämpelskatt olämplig. Men då vill jag framhålla, hvad för öfrigt redan Kungl. Maj:t visat, att dubbelbeskattning föreligger på så många områden och icke enbart här, att det förhållandet att i detta fall dubbelbeskattning inträdt icke i och för sig motiverar stämpelns upphäfvande. Herr Ericsson framhöll ock svårigheten att erhålla stämplat, och enligt hvad som upplysts inom utskottet kan man väl ej neka till, att kanske för närvarande sådana svårigheter föreligga, men det finnes stora utsikter, att dessa svårigheter skola i hög grad minskas därigenom, att man inom kort har att förvänta, om ej i år så dock till en kommande Riksdag, en kungl. proposition i den riktning, att stämpelförordningen så ändras, att stämpelförsäljningen skall ske genom postverket. Därigenom skulle ju lättheten att erhålla stämplat betydligt ökas. Jag tror, att när man väl genomfört detta, skall denna invändning ha fått sin kraft väsentligt minskad. Jag tror alltså, herr talman, att man med godt samvete kan yrka på bibehållandet af stämpeln. Jag hemställer alltså om bifall till hvad utskottet här föreslagit.

Herr Ericsson, Ollas: Herr talman! Bara ett par ord. Den föregående talaren upprepade flera gånger, att Riksdagen redan 1904 uttalat sig för stämpelbeläggning af afverkningskontrakt. Såvidt jag kunnat läsa skrifvelsen, ville man då bara råda bot för de missförhållanden, som ägt rum vid dessa omdebatterade transaktioner vid försäljning af fastighet, men gjorde icke alls något bestämdt uttalande om, att man skulle tillgripa den åtgärden att föreskrifva stämpelbeläggning å afverkningskontrakten. Lika litet gjorde man i fjol något bestämdt uttalande om skattens bibehållande. Såsom jag i förra anförandet omnämnde, uppträdde jag i Andra kammaren vid omnämnda ärendes behandling och redogjorde för min åsikt, då som i dag, om olämpligheten af denna stämpel. Då uppträdde en annan talare i kammaren och yrkade borttagandet af denna skatt. Då erhöll denne talare af utskottets nuvarande ordförande den erinran, att den frågan icke då förelåg, huruvida man ville ha skatten kvar eller icke, utan saken gällde endast det, att när vi hade en

*Om ändringar
i vissa §§ af
förordningen
ang. stämpel-
avgiften.
(Forts.)*

lag, som ålade stämpelskyldighet, borde man också se till, att den blefve effektiv. Det var alltså den frågan, som förelåg i fjol, hvilket också ordföranden då påpekade. Det förefaller mig därför högst besynnerligt, att han i dag säger, att Riksdagen då uttalade sig för, att skatten skulle bibehållas. Förra året sade han rent ut: Skall frågan upptagas, huruvida man bör bibehålla skatten eller ej, så bör den frågan tas upp af en annan Riksdag, och då må de, som ha några anmärkningar emot skatten, komma med motioner i ämnet och då får den frågan i laga ordning pröfvas. Detta har jag nu gjort, och då mötes man från samma håll med en helt annan argumentering. Det är denna erinran jag velat lämna kammaren med anledning af den föregående talarens anförande. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Karlsson: Ja, det är alldeles riktigt, att jag förra året sade: är det så, att skatten är olämplig, bör den frågan upptagas till ny granskning. Därför har motionären i år framlagt sitt förslag — han hade troligen gjort det äfven utan min anvisning. Vid pröfning af motionen har utskottet kommit till det resultat, att fortfarande skäl för stämpeln föreligga, som förefunnos för dess införande 1908.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande betänkande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock af herr *Ericsson, Ollas*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom m. fl. vid betänkandet afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

*Om skatte-
lättnader för
föreningar
med ideell
verksamhet.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 4 och 7 i denna månad bordlagda betänkande nr 26, i anledning af väckt motion angående vissa lättnader i skattehänseende för föreningar med ideell verksamhet.

I en inom Andra kammaren af herr *Söderberg* i Stockholm och fem andra af kammarens ledamöter väckt motion, nr 146, hvilken hänvisats till bevillningsutskottet, hemställdes, att Riksdagen måtte besluta:

»dels att i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt den 28 oktober 1910 5 § 2 mom. e) bland de institutioner, som frikallas från erläggande af inkomstskatt, äfven skola angifvas föreningar med ideell verksamhet, för sådan inkomst, som icke härflyter af rörelse eller yrke;

dels att i samma förordning 12 § b) tillägg skall göras, att samma föreningar befrias från att erlägga förmögenhetsskatt;

dels ock att i förordningen angående beviljning af fast egendom samt af inkomst den 28 oktober 1910 12 § 2 mom. b), bland de institutioner, som frikallas från erläggande af inkomstbeviljning äfven skola angifvas föreningar med ideell verksamhet för sådan inkomst, som icke härflyter af rörelse eller yrke.»

Om skattelättnader för föreningar med ideell verksamhet.
(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på anförda grunder hemställt, att Riksdagen, med anledning af förevarande af herrar Söderberg i Stockholm m. fl. väckta motion, II: 146, angående vissa lättnader i skattehänseende för föreningar med ideell verksamhet, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och i hvad mån föreningar, som icke genom ekonomisk verksamhet beredde sig eller sina medlemmar ekonomisk vinst, borde befrias från skyldighet att till stat och kommun erlägga skatt för inkomst och förmögenhet, samt för Riksdagen framlägga det förslag till ändring i gällande beskattningsförordningar, som af utredningen kunde föranledas.

Reservation hade afgifvits af herr *Vennersten*, friherre *C. J. Beck-Friis* samt herrar *Trapp*, *Ollas Ericsson*, *Lyckholm*, *Nilsson* i Bonarp och *Jeansson* i Kalmar, hvilka hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Herr talman, mina herrar! I en inom Andra kammaren väckt motion har yrkats, att föreningar med ideell verksamhet skulle befrias från erläggande af inkomstskatt äfvensom af inkomstbeviljning för sådan inkomst, som ej härflyter af rörelse eller yrke, liksom ock från erläggande af förmögenhetsskatt. Utskottet har emellertid ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till denna motion bland annat af det skäl, att begreppen ideell verksamhet och ideell förening ej finnas i lagen fast definierade. Men utskottet har dock ansett sig böra tillstyrka, att Riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, »att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning huruvida och i hvad mån föreningar, som icke genom ekonomisk verksamhet bereda sig eller sina medlemmar ekonomisk vinst, böra befrias från skyldighet att till stat och kommun erlägga skatt för inkomst och förmögenhet samt för Riksdagen framlägga det förslag till ändring i gällande beskattningsförordningar, som af utredningen kan föranledas.» Med anledning däraf ber jag få framhålla, att juridiska personer i allmänhet äro skattskyldiga för inkomst, och att, då förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt år 1910 utfärdades efter att af Riksdagen hafva pröfvats och antagits, gjordes icke någon ändring i de bestämmelser, som förut voro gällande med afseende på juridiska personers beskattning. Bland annat innehöllo dessa bestämmelser,

*Om skatte-
lättnader för
föreningar
med ideell
verksamhet.*
(Forts.)

att akademier, vetenskapliga samfund, allmänna undervisningsverk, stipendiefonder, pensionsanstalter, sjuk- och fattigvårdsinrättningar jämte andra fromma stiftelser skulle vara befriade från erläggande af inkomstskatt. Då den nya förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt för första gången förlidet år kom till tillämpning, påfördes många föreningar, som förut undgått beskattning, sådan skatt, och detta är nog anledningen till, att motionen nu framkommit. Af de upplysningar, vi kunnat erhålla inom bevillningsutskottet, tyckes dock framgå, att de afgifter, som af föreningarnas medlemmar erlagts till resp. föreningar, icke ansetts såsom beskattningsbara, utan att de inkomster, som här beskattats, utgjorts af den vinst, som föreningarna ha haft, då de drefvo rörelse eller yrke, vidare den inkomst de haft på räntebärande kapital och äfven den inkomst de haft af fastigheter — det är nämligen flere af dessa föreningar, som ha sådan. Emellertid äro nu många klagomål anförda öfver dessa beskattningar, men dessa klagomål ha icke slutgiltigt afdomts. Något prejudikat finnes sålunda ännu icke med afseende på dessa föreningars beskattning. Att Riksdagen under sådana förhållanden redan nu skulle skriva till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t skulle låta utreda frågan om ideella föreningars beskattning har synts mig jämte andra kamrater inom utskottet som en för tidig åtgärd.

Jag får därför, herr talman, anhålla om afslag å såväl utskottets hemställan som motionen och i stället yrka bifall till den af mig jämte andra ledamöter afgifna reservationen.

Herr Kobb: Då denna motion förelåg till behandling i bevillningsutskottet, hade man ju gifvetvis att göra sig den frågan, dels huru man i liknande fall förfar i andra länder, dels ock huruvida denna fråga har någon större betydelse i statsfinansiellt hänseende. På den första frågan har utskottet i sitt utlåtande gifvit en del svar. Utskottet fäster uppmärksamheten på, att t. ex. i Norge äro sådana föreningar befriade från inkomst- och förmögenhetsskatt, som kunna hänföras under »Selskaber og indretninger, som ikke har erhverv till formaal, saasom videnskabselskaber, kunstforeninger, museer og selskabelige klubber». Någoting motsvarande finnes äfven i den danska lagen. Hvad Preussen beträffar, gäller där författningen af den 19 juni 1906. Enligt denna erlägges inkomstskatt ej af andra föreningar än sådana, som ha ekonomisk verksamhet, och förmögenhetsskatt ej alls af juridiska personer. Dessa äro sålunda ändå gynnsammare ställda än hos oss. Ideella föreningar synas således vara fullt fritagna från skatteplikt. I Sachsen äro enligt inkomstskattelagen af den 24 juli 1900 juridiska personer och med dem likställda »nicht rechtsfähige Vereine», som fullfölja rent kyrkliga, allmännyttiga, välgörande och understödsändamål, befriade från skatt. Jag skulle kunna påvisa ett par andra exempel på skattefrihet, men jag skall ej uppehålla mig vidare

därmed. Utskottet har äfven framhållit, att dessa s. k. ideella föreningars verksamhet ofta är af den natur, att det kan sägas, att det allmänna har mera intresse af, att föreningarnas verksamhet får obehindradt fortgå än af det relativt obetydliga skattebeloppet från föreningarna. Likaså har utskottet uttalat den åsikten, att sådana inrättningar i allmänhet icke böra betungas med skatter. Nu är det visserligen sant, att dessa skatter icke äro så synnerligen stora, och därmed kommer jag in på det andra skälet, hvarför man kanske till en början helst skulle vara beredd att utan vidare befria ifrågavarande föreningar från beskattning. Enligt uppgifter, som utskottet fått här i Stockholm, skulle de skattebelopp, som skulle kunna utkrävas af dessa s. k. ideella föreningar, icke uppgå till mer än omkring tjugutusen kronor. Af detta skattebelopp är, som redan den föregående talaren anmärkt, en del tvistigt. Det är icke säkert, att man någonsin kan utkräva det. Men det finnes vissa bland dessa föreningar, beträffande hvilka man verkligen kan tycka, att det vore högst besynnerligt, om de skulle kunna skatteläggas, exempelvis Oscar Ekmans stiftelse för immigrationens befrämjande samt motverkande af emigrationen. Allt detta gör, att man kanske skulle varit böjd att utan vidare antaga denna ändring, men det har syntts utskottet, som om det vore lämpligare i detta fall, då det ju är svårt att närmare precisera, hvad som menas med ideell förening, att föreslå en skifvelse till Kungl. Maj:t i sådant syfte.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eklund: Det torde ju vara alldeles riktigt, att, såsom framgått af utskottets utredning, den principen alltid gällt i vår skattelagstiftning, att äfven ideella föreningar skulle beskattas. Detta framhölls ju ock af den förste talaren, som här opponerade sig mot utskottets hemställan och yrkade bifall till reservationen. Men å andra sidan torde det vara lika uppenbart, att denna princip icke allmänt kommit till synes, förrän efter tillämpningen af 1910 års skattelagar. Under sådana omständigheter må ingen förundra sig öfver att taxeringsmyndigheternas åtgärd att i stor utsträckning upp-taxera föreningar, som förut varit befriade från beskattning, skulle särskildt uppmärksammas. Här är enligt min tanke icke blott fråga om själfva skattebeloppet utan äfven om ett ganska inveckladt skatteproblem. Det säges ju af våra skatteteknici och taxeringsmyndigheter, att man kan anse det som ett axiom, att man ej skall beskatta medlemsavgifter, såsom icke hörande till beskattningsbar inkomst, men att däremot andra inkomster, som en förening kan ha, skola beskattas, t. ex. ränta på kapital o. s. v. Ja, det kan till och med ifrågasättas, huruvida icke statsbidrag skola beskattas. Då uppstår emellertid den frågan: huru skall en förenings utgifter proportioneras på de olika slagen af inkomst? Låt oss ta ett exempel:

*Om skatte-
lättnader för
föreningar
med ideell
verksamhet.
(Forts.)*

*Om skatte-
lättnader för
föreningar
med ideell
verksamhet.
(Forts.)*

En förening har 22,000 kronor i utgifter. Dess inkomster äro 25,000 kronor, hvaraf 15,000 äro medlemsavgifter, 5,000 äro ränta på kapital och 5,000 inkomst af annan natur, möjligen sådan som skall beskattas. Utgifterna voro, sade jag, 22,000 kronor. Huru skall man då kunna beräkna dessa utgifter på de olika slagen inkomst? Däraf beror ju på för huru stort belopp föreningen skall skatta. Gå debet och kredit fullkomligt ihop, kan man säga, att det icke blir någon beskattningsbar inkomst, men i detta fall kan ju föreningen ha olika slag af inkomster, sådan som är beskattningsfri och sådan som måste beskattas. Således blir det ett ytterst krångligt problem att bedöma hvad som skall beskattas. Gäller det ett aktiebolag, är saken enkel. Bolaget får skatta till staten precis för det belopp, som upptagits som vinst vid bokslutet, plus skatten till staten och till kommunen för samma vinst plus alla erlagda skatter, men erlägger ingen förmögenhetsskatt. I fråga om föreningarna däremot går det ej så lätt att få fram det belopp, för hvilket skatt skall erläggas. Förmögenhetsskatt skall för dem utgå under alla omständigheter, om någon förmögenhet finns. Sälunda kan det förhållandet inträffa, att, äfven om en förenings verksamhet går med förlust, låt oss säga 3- å 4,000 kronor, en förening, om den råkar ha en under årens lopp hopsparad fond — äfven om den är sparad af medlemsavgifterna — måste skatta för förmögenhet. När föreningens verksamhet gått med förlust, måste föreningsmedlemmarne skaffa ihop icke blott medel att täcka förlusten med utan äfven för att betala den skatt, som skall utgå för förmögenheten. Hvad inträffar då? Jo, att man måste höja medlemsavgiften, och sålunda blifva på indirekt väg medlemsavgifterna beskattade. Det finnes äfven andra liknande underliga frågor i samband med dessa förhållanden, som visa nödvändigheten af att någon utredning kommer till stånd.

Vi ha i vårt land stora föreningar, som drifva verksamhet i hela landet, direkt eller genom underföreningar. Vi veta alla, att vi icke ha någon lag om ideella föreningar, hvarför dessa föreningar icke äro registrerade. Detta gör, att de kunna ha sina stadgar formellt bristfälliga i många stycken. Särskildt nykterhetsorganisationerna ha icke i vårt land den bestämmelse, som väl eljest borde ingå i hvarje förenings stadgar, nämligen om hvar styrelsen skall ha sitt säte. Följaktligen kan häraf uppstå svårigheter. Hvar skall en sådan förening rätteligen deklarerat? Jag vill fästa uppmärksamheten därpå, att en af dessa stora föreningar nämligen goodtemplarorden blef i fjol på flera orter i landet uppmanad att afgifva deklaration. Det skulle således kunna inträffa, att inkomstskatt påfördes nämnda organisation på flera ställen. Äfven detta — hvar deklARATIONsorten är i dylika fall — torde vara något, som bör föreskrivas. Det finnes äfven andra kategorier af föreningar, som uppenbarligen komma i en mycket kinkig situation, ifall Riksdagen ej vill åtgöra något för att få så mycken reda och ordning i dessa skatteförhållanden, som kan vara möjligt. Det är understöds-

föreningarna. Dessa understödsföreningar, som i många fall kunna anses vara ideella föreningar, emedan de äfven hafva ideella mål vid sidan af sin understödsverksamhet, röra sig med rätt stora belopp. Hvad skall anses af deras inkomst såsom beskattningsbart och hvad skall vara fritt? För ett lifförsäkringsbolag ställer saken sig på det sättet, att hvad af medlemsavgifter eller premier afsatts till den s. k. premiereserven, är ej alls beskattningsbart. Vi veta, att Riksdagen i fjol skref till Kungl. Maj:t med anhållan att undersökning måtte åstadkommas i hvad mån försäkringsbolagen kunde befrias från skatt för den del af behållningen, som återbetalas i form af vinst till försäkringstagarna. En understödsförening, som visserligen haft åtskilliga tusentals kronor i inkomst, men dock ej uttagit så stora avgifter af sina medlemmar, att den kunnat afsätta en premiereserv, som är fullt betryggande för att föreningens förbindelser komma att fullgöras, måste skatta för inkomst, kanske förmögenhet, ehuru den i själfva verket i stället för förmögenhet icke har tillräckliga fonder. Exempel på sådan beskattning skulle kunna anföras. Dessa föreningar komma således i ogynnsammare ställning än försäkringsbolagen.

*Om skatte-
lättnader för
föreningar
med ideell
verksamhet.
(Forts.)*

Ja, det skulle kunna vara mycket mer att säga i denna fråga, men jag vill ej ytterligare upptaga kammarens tid vid denna sena timme. Jag säger visst icke alldeles bestämdt, att man skall förklara, att de ideella föreningarna böra i alla afseenden vara skattefria. Jag lutar väl åt den ståndpunkten, ehuru jag icke på förhand kan säkert uttala mig härom. Hvad jag däremot anser odisputabelt är, att denna beskattningsfråga bör underkastas utredning, så att man, som jag nyss sagt, kan få så mycket klarhet och reda som möjligt i afseende på denna sak. Det finnes, jag minns ej om jag nämnt det förut, såvidt jag kunnat se i skatteförordningarna, icke ett ord om att medlemsavgifter skola vara skattefria, ehuru det anses som ett axiom. Ej heller finnes något om, huru föreningar skola deklarerera, eller hvilka slags inkomster som skulle komma i fråga att beskattas. Hvarför skulle då ej Riksdagen kunna vara med om och försöka åstadkomma någon liten utredning i denna fråga och ledning för föreningarna? Det gäller ju tusentals föreningar, de flesta bland småfolket i vårt land, hvilka sannoligen ej ha så lätt för att reda ut sådana här frågor. För närvarande är — som det förefaller mig, att jag ock i någon mån lyckats framhålla — det mycket krångligare och svårare för dessa att deklarerera än för enskilda och bolag. Hvarför skulle man då ej kunna tillmötesgå en så billig begäran som den om en utredning? Jag vill fästa uppmärksamheten på, att utskottet ju i sin kläm föreslår, att utredningen skulle omfatta, *hurvida och i hvad mån* befrielse från skatt för sådana föreningar skulle förekomma och att således intet gifves på hand om fullständig skattefrihet. Jag tillåter mig ock, innan jag slutar, att fästa uppmärksamheten på att den synpunkten, att föreningar kunna befrias eller i vissa fall till

*Om skatte-
lättnader för
föreningar
med ideell
verksamhet.*
(Forts.)

och med böra befrias från skatt icke är främmande för vår nuvarande skattelagstiftning. I § 5 af förordningen angående bevilling af fast egendom samt af inkomst heter det uti mom. b) bland annat att »nykterhetsföreningar för dem tillhöriga byggnader, afsedda för deras verksamhet» icke skola erläggas fastighetsbevilling. Här har man sålunda räckt ut en liten hand åt den synpunkten, att ideella föreningar kunna slippa lindrigare ifrån vissa skatter.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Som tiden var tämligen långt framskriden och ytterligare flera af kammarens ledamöter begärt ordet i förevarande fråga hemställde herr talmannen, att den fortsatta behandlingen af föreliggande betänkande äfvensom af öfriga på föredragningslistan uppförda ärenden måtte uppskjutas till aftonsammanträdet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Afgåfvos följande motioner:

nr 112, af herr *Kjellén* m. fl. om ändring af §§ 56 och 58 riksdagsordningen; och

nr 113, af herr *Klefbeck* i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för rektorerna vid de allmänna läroverken.

Upplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 116, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande behovet af åtgärder, åsyftande att i vissa landskommuner bereda de röstberättigade större möjlighet att deltaga i kommunala afgöranden m. m.;

nr 117, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående klagan öfver val af landstingsmän; samt

nr 118, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändrad lydelse af § 39 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt af § 41 mom. 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 december 1863.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 82, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 46 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning angående vissa ändringar i staten för Chalmers tekniska läroanstalt,

nr 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjdt statsanslag till allmänna barnbördshuset i Stockholm,

nr 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående reglering af aflöningsförhållanden m. m. beträffande amanuenser m. fl.

befattningshafvare vid universitetens i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutets vetenskapliga institutioner, samt nr 85, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för uppförande af tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital och asyl;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 32, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 21 angående väckt motion om uppgörande af förslag till dekorerings af Första kammarens plenisal,

nr 33, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering af distriktsveterinärer m. fl., och

nr 35, i anledning af väckta motioner angående utredning och förslag i fråga om förändringar i riksbankens organisation och förvaltning;

lagutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition nr 22 med förslag till lag om ändring i vissa delar af utsökningslagen m. m. och nr 57 med förslag till lag om ändrad lydelse af 154 och 156 §§ samma lag, dels ock justitieombudsmannens framställning till Riksdagen om ändrade bestämmelser i fråga om sättet för kungörande af utmätt lös egendoms försäljning, samt

nr 52, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående aflösning ytterst genom expropriation af torparens, bolagsarrendatorers och deras vederlikars jordbruk på enskilda domäner m. m.; äfvensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande åt staden Jönköping af vattenrätt i Rocksjön, och

nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af mom. 2 i gällande allmänna villkor och bestämmelser för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen.

Kammaren åtskildes kl. 5,18 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
